

ELS FETS DE FÍGOLS I LA COLÒNIA MINERA DE SANT CORNELI

Anna Fortes Calderer
Treball de Recerca
2n de Batxillerat A
Tutor: Marc Mestres
1 d'octubre de 2024

Aquest treball és un petit homenatge a totes aquelles dones i homes que habitaven a Sant Corneli i que van lluitar per unes condicions millors de vida i per un món més igualitari.

M'agradaria expressar el meu agraïment a totes les persones que han estat fonamentals en la realització d'aquest treball. En primer lloc, vull agrair a la meva família, que m'ha dedicat temps i esforç per explicar-me amb detall com era Sant Corneli durant la seva època. Especialment, vull valorar l'esforç de la meva mare, que ha buscat molts llibres i articles perquè tingués més informació per al treball.

Vull també reconèixer la col·laboració de tothom que va respondre a l'enquesta que els vaig enviar, així com a les persones entrevistades. En particular, agraeixo a la Rosa Serra les seves respostes detallades i les recomanacions de pàgines i vídeos tan útils.

A l'Alba Boixader, directora del Museu de les Mines de Cercs, li agraeixo que em donés a conèixer el llibre *Creyeron que éramos rebaño* de Jesús Giráldez Macía, que ha estat una font d'informació molt valuosa.

Finalment, vull donar les gràcies al meu tutor, Marc Mestres, pel seguiment acadèmic i els seus consells, que m'han ajudat a orientar el treball i a saber per on continuar.

Gràcies a tots per la vostra ajuda i suport!

ABSTRACT

Este trabajo aborda dos aspectos principales: por un lado, la historia de la colonia minera de Sant Corneli, y por otro, los sucesos ocurridos en Fígols en 1932, cuando el pueblo se levantó contra el gobierno de la Segunda República.

La colonia minera de Sant Corneli fue creada para acoger a los trabajadores de las minas y sus familias, y llegó a ser una comunidad autosuficiente con viviendas y servicios básicos, como escuela, iglesia y tiendas.

La vida en la colonia estaba muy marcada por las relaciones paternalistas entre el dueño de la empresa y los trabajadores, ya que el patrón controlaba gran parte de sus vidas a cambio de proporcionarles las necesidades básicas. En 1991, el cierre definitivo de las minas provocó un éxodo de la población, dejando la colonia prácticamente deshabitada.

En cuanto a los hechos de Fígols, se trató de una revolución anarco-comunista que tuvo lugar en el Alt Llobregat el enero de 1932. Comenzó con una huelga de las mujeres que trabajaban en la fábrica textil de la Colonia del Carme de Sant Salvador de la Vedella. El 18 de enero de 1932, los mineros, que sufrían condiciones laborales deplorables y estaban profundamente decepcionados con la falta de reformas sociales por parte de la República, se sumaron a la huelga y dieron un paso más, llevando a cabo una revolución social e instaurando el Comunismo Libertario, que se mantuvo durante cinco días. Durante estos días, Fígols vivió lo que para muchos se consideró la primera experiencia práctica en la península del Comunismo Libertario, que se había teorizado durante años. Este movimiento se extendió a otras localidades como Berga, Balsareny, Sallent, Cardona y Súria.

This work addresses two main aspects: on the one hand, the history of the mining colony of Sant Corneli, and on the other, the events that took place in Fígols in 1932, when the town rose up against the government of the Second Republic.

The mining colony of Sant Corneli was created to house the workers of the mines and their families, eventually becoming a self-sufficient community with housing and basic services, such as a school, church, and shops.

Life in the colony was heavily influenced by paternalistic relationships between the company owner and the workers, as the employer controlled much of their lives in exchange for providing their basic needs. In 1991, the permanent closure of the mines led to a population exodus, leaving the colony nearly deserted.

As for the events in Fígols, it was an anarcho-communist revolution that took place in the Alt Llobregat in January 1932. It began with a strike by the women who worked in the textile factory of the Colonia del Carme in Sant Salvador de la Vedella. On January 18, 1932, the miners, who were suffering from deplorable working conditions and were deeply disappointed by the lack of social reforms from the Republic, joined the strike and took it a step further by carrying out a social revolution and establishing Libertarian Communism, which lasted for five days. During these days, Fígols experienced what many considered to be the first practical application of Libertarian Communism on the Iberian Peninsula, which had been theorized for years. This movement spread to other towns such as Berga, Balsareny, Sallent, Cardona, and Súria.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Per què he triat el tema.....	6
1.2. Objectius.....	6
1.3. Fonts i metodologia.....	7

2. MARC TEÒRIC

2.1. Context històric	
2.1.1. Cop d'estat de Primo de Rivera.....	9
2.1.2. Instauració de la II República.....	9
2.1.3. Conflictivitat social.....	10
2.1.4. El sindicalisme: la CNT i la FAI.....	11
2.1.5. Revoltes anarquistes: Castillblanco, Arnedo i Casas Viejas....	12

2.2. Les colònies mineres. La colònia de Sant Corneli	
2.2.1. Que és una colònia.....	13
2.2.2. La colònia minera de Sant Corneli.....	14
2.2.3. El paper de les dones.....	24
2.2.4. L'explotació del carbó i el transport: els plans inclinats i el ferrocarril	25
2.2.5. Les mines de Fígols i Carbones de Berga, S.A.....	26
2.2.6. L'explosió de 1975 i el final de la mineria a Fígols	29
2.2.7. Qui era el comte José Enrique de Olano.....	31
2.2.8. L'impacte ambiental de la mineria.....	32
2.2.9. Sant Corneli en l'actualitat	32
2.2.10. El Museu de les Mines de Cercs	35

2.3. Els Fets de Fígols	
2.3.1. Situació geogràfica dels Fets	36
2.3.2. Causes	36
2.3.2.1. L'immobilisme conservador i manca d'aplicació de les lleis republicanes	36
2.3.2.2. Les idees anarquistes	37
2.3.2.3. Les condicions laborals i de vida dels miners a l'Alt Llobregat	38
2.3.3. Els fets	40
2.3.4. El paper de la CNT	46
2.3.5. L'actuació del Govern	46
2.3.6. Les conseqüències	48
2.3.6.1. Conseqüències polítiques	48
2.3.6.2. Impacte en el moviment obrer	48

2.3.6.3. Conseqüències per a la CNT	49
2.3.6.4. Conseqüències per als miners de Sant Corneli i les seves famílies.....	49
2.3.7. La premsa de l'època	51
2.3.8. El Comunisme Llibertari	52
2.3.9. Una revolta romàntica?	53
3. MARC PRÀCTIC	
3.1. Evolució de la colònia de Sant Corneli	54
3.2. Coneixement dels Fets de Fígols en l'actualitat	58
3.3. Entrevista a la historiadora Rosa Serra Rotés	61
3.4. Entrevistes a diferents persones que viuen o han viscut a la colònia de Sant Corneli	62
4. CONCLUSIONS	64
5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	66
6. ANNEXES	
6.1. Annex 1: Glossari.....	72
6.2. Annex 2: Reproducció de l'entrevista a la historiadora Rosa Serra Rotés	74
6.3. Annex 3: Reproducció de les entrevistes realitzades:	
6.3.1. Entrevistes a persones més grans de 65 anys	83
6.3.2. Entrevista a persones entre 30 i 64 anys	92
6.3.3. Entrevista a adolescents	99
6.3.4. Entrevista a persones que han treballat a la mina.....	101

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Per què he decidit triar aquest tema?

Des de petita veia pel meu poble, Sant Corneli, plafons amb fotografies d'homes emmanillats i de la Guàrdia Civil que els custodiava sortint del teatre-cinema-sala de ball, i que avui dia és la sala on es fa la Festa Major. Alguna vegada li havia preguntat a la meva mare que qui eren aquells homes de les fotos i si eren dolents. Ella em deia que aquells homes havien intentat fer una revolució buscant millors condicions de vida i de treball.

Un dia, visitant el Museu de les Mines de Cercs, ja fa anys, vaig veure que en el documental que projectaven també parlaven d'aquests homes i uns anys més tard, en el poble van fer un curtmetratge sobre els fets de Fígols.

Fotografia d'agost de 2024

Tot això va fer que anés augmentant la meva curiositat sobre què va passar a Sant Corneli l'any 1932, qui era el Comte Olano, que semblava que era el senyor del poble, i com era una colònia minera en actiu, ja que avui dia les mines estan tancades.

D'altra banda, la meva àvia, des de petita, m'explicava com era la seva vida de jove a la colònia: la gran quantitat de gent que hi vivia, les festes que feien, però també les poques comoditats que tenien les cases –com no disposar d'aigua corrent–... Malgrat que van tenir una vida dura, gaudien moltíssim i hi havia molta diversió. Tot això em xocava molt perquè era molt diferent de la meva vida i del que és avui dia Sant Corneli.

Així que, quan vaig haver de triar el treball de recerca, vaig pensar que era un bon moment per conèixer tant el passat del poble al qual estic molt lligada com el passat d'una part de la meva família.

1.2. Objectius

Els objectius que m'han portat a desenvolupar aquest treball són essencialment de dos tipus:

D'una banda, uns objectius de caràcter personal, ja que tinc la inquietud de conèixer la història dels avantpassats de la gent que avui dia viu a Sant Corneli, incloent-hi la meva pròpia família. Alhora, m'interessa esbrinar què va passar exactament el 1932 perquè tota la colònia s'alcés i proclamés el Comunisme Llibertari. Em sorprèn pensar que una colònia minera aïllada pogués fer una revolució social i viure durant cinc dies sota un sistema comunista.

A més, vull aprofundir en el funcionament de la colònia minera que m'ha vist créixer, un espai que, fins ara, només he conegut com a destinació turística.

D'altra banda, m'he marcat uns objectius més acadèmics, en primer lloc, vull veure com la colònia ha evolucionat al llarg dels anys i després, determinar el grau de coneixement que existeix sobre els fets de Fígols, tant entre la gent de l'Alt Berguedà com entre persones d'altres comarques. Finalment, un objectiu més ambiciós —i segurament més idealista— és donar a conèixer la vida a una colònia minera i els esdeveniments que van tenir lloc a Fígols l'any 1932.

1.3. Fonts i metodologia

El treball es divideix en dues parts principals: una de caràcter teòric i una altra de pràctica.

En el vessant teòric, he contextualitzat històricament la situació d'Espanya abans i durant la Segona República, posant èmfasi en la conflictivitat social i la legalització i creixement del sindicalisme, especialment de l'anarcosindicalisme i la CNT. A continuació, m'he centrat en els dos aspectes més rellevants del treball: el funcionament de la colònia minera de Sant Corneli i els esdeveniments ocorreguts el 1932.

Pel que fa a Sant Corneli, he explicat el funcionament de la colònia, l'explotació del carbó i el seu transport, les condicions laborals, la vida a la mina i la vida de les dones, la figura del Comte Olano, que va expandir i modernitzar la mina a principis del s. XX; i finalment l'explosió de gas grisú l'any 1975, que va marcar el final de la mineria de Fígols.

També he volgut afegir una pinzellada sobre Sant Corneli en l'actualitat i la recuperació de la memòria històrica a través del Museu de les Mines de Cercs.

Pel que fa als Fets de Fígols ocorreguts el 1932, he intentat explicar les causes que van produir la insurrecció, què és el que va passar, com van declarar el Comunisme Llibertari i les conseqüències que va tenir. També he descrit la resposta del Govern de la República, el paper que va jugar la CNT i com es van tractar aquests fets a la premsa.

La metodologia emprada s'ha basat principalment en la consulta de fonts escrites, tant llibres com articles, tant en format paper com en format digital. També he escoltat dos pòdcasts, he vist un vídeo produït pel Museu de les Mines de Cercs, i he fet una visita al museu.

He comprovat que no hi ha gaire bibliografia i la majoria d'articles i llibres són de la Rosa Serra Rotés, historiadora i museògrafa i una de les persones més enteses en la història de l'Alt Berguedà. També he extret molta informació de Jesús Giráldez Macía sobre la insurrecció i del llibre de Pedro Peralta, que tot i sent un nen, va viure de primera mà els fets de 1932.

Molt interessant ha estat també l'entrevista que va publicar el periodista Ramon Guasachs a *Mundo Gráfico*, on recull el testimoni d'un dels protagonistes dels fets de Fígols, un article recuperat per Alba Boixader i Rosa Serra a la revista *L'Erol*.

Una visita al Museu de les Mines de Cercs ha estat imprescindible, igual que la recomanació de l'actual directora, Alba Boixader, del llibre *Creyeron que éramos rebaño* de Jesús Giráldez Macía.

Una vegada recollida la informació, vaig anar seleccionant la que em resultava d'interès i descartant aquella que no m'era útil. A partir d'aquesta selecció, vaig agrupar-la per temes, cosa que em va permetre establir una primera estructura del treball i que posteriorment vaig convertir en un índex, que he anat ajustant al llarg del treball.

Després vaig començar fent la introducció, explicant els motius de la tria del tema i els objectius plantejats, els quals he anat responent durant el treball.

En la part més pràctica, vaig contactar amb la Sra. Rosa Serra per fer-li una entrevista i resoldre dubtes que m'havien sorgit, així com conèixer la seva opinió sobre diversos aspectes. La seva resposta ha estat impressionant, tant per la riquesa de la informació, com per l'ajuda que aquesta va suposar a l'hora de completar el treball.

També m'interessava entrevistar a persones que havien treballat a la mina per conèixer les condicions de treball abans del tancament, així com altres que van viure a la colònia minera, per saber com era la vida allà. A més, vaig parlar amb persones que encara viuen a Sant Corneli, per entendre per què han decidit quedar-s'hi.

Durant l'estiu, vaig elaborar un qüestionari per mesurar el grau de coneixement sobre els fets de Fígols, tant entre la gent de la comarca com de fora d'ella.

Un cop estructurada la informació i quasi tot el treball finalitzat, vaig redactar les conclusions, on constato l'acompliment dels objectius inicials.

Finalment, he inclòs la bibliografia utilitzada, estructurada per llibres, articles d'internet i separada per als diferents aspectes tractats.

He afegit també annexos que complementen el treball i ofereixen informació d'interès o curiositat.

2. MARC TEÒRIC

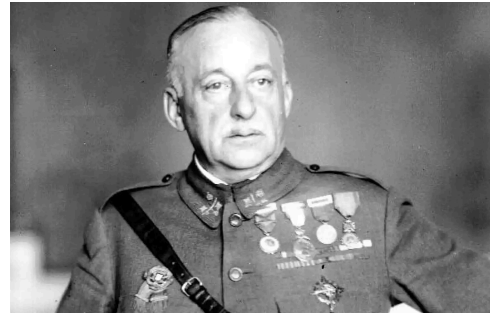
2.1 Context històric

2.1.1. Cop d'estat de Primo de Rivera

L'any 1923, Espanya va patir un cop d'estat militar liderat pel general Miguel Primo de Rivera i va instaurar una dictadura amb el consentiment del monarca Alfons XIII.

Primo de Rivera va prometre posar fi a la inestabilitat política i resoldre els conflictes socials, però les seves mesures no van aconseguir millorar la situació del país i van provocar un creixent malestar entre la població.

La pèrdua del suport popular i l'augment de les tensions polítiques van obligar Primo de Rivera a dimitir el gener de 1930. La restauració de la monarquia amb tot el poder es va mostrar inviable, i el país va entrar en un període de gran inestabilitat política.

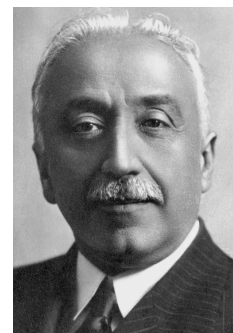
Miguel Primo de Rivera. Imatge digital extreta de *The Conversation*, "100 años del golpe de estado de Miguel Primo de Rivera"

Les eleccions municipals celebrades el 12 d'abril de 1931 van suposar un punt d'inflexió. Les forces republicanes i socialistes van obtenir una victòria rotunda en les grans ciutats, mentre que els partits monàrquics només van triomfar en zones rurals molt conservadores, on el caciquisme encara exercia un gran poder. Aquest resultat electoral va desencadenar una onada revolucionària que va culminar amb la proclamació de la Segona República Espanyola el 14 d'abril de 1931.

2.1.2. Instauració de la II República

La proclamació de la II República va obrir un període d'entusiasme entre les classes socials i els grups polítics que havien dipositat la seva esperança en la desaparició de la monarquia. Els republicans veien en la jove república el règim democràtic necessari per fer canvis i modernitzar el país mitjançant l'aprovació de programes de reformes.

Durant els primers anys de la República, Niceto Alcalá-Zamora va ser el president fins que va començar la Guerra Civil, l'any 1936. Va implementar diverses reformes progressives, com la separació de l'Església i l'Estat; reformes agràries, com redistribuir la propietat de la terra entre els camperols sense terres, va establir uns mínims de renda, durada i condicions dels contractes per als treballadors; reformes educatives: va

Niceto Alcalá-Zamora. Imatge digital extreta d'*Utopia Española*. *Historia Alternativa*

organitzar el sistema educatiu en tres graus: primari (gratuït i obligatori), secundari i superior; va reformar els cossos de seguretat creant la Guàrdia d'Assalt, que havia de ser la substituta de la Guàrdia Civil; i també va introduir reformes a l'exèrcit controlant les graduacions i assegurant la lleialtat de les forces armades a la República. Aquestes mesures reformistes van generar una forta oposició per part de l'Església, l'exèrcit i la Guàrdia Civil.

2.1.3. Conflictivitat social

Davant les reformes de Niceto Alcalá-Zamora, les classes conservadores estaven descontentes amb la República. Aquestes tenien força en el control del poder econòmic (bancs, indústria, terres...) i en els mitjans de comunicació (premsa, ràdio...) a més de l'aliança amb l'Església catòlica, l'exèrcit i la Guàrdia Civil. Així que la dreta conservadora es va mobilitzar per lluitar contra la República i els seus projectes socials, els quals suposaven una important redistribució de la riquesa i els recursos.

La República sovint no va poder imposar-se als terratinents, patrons, policies i eclesiàstics que tenien el poder a les zones rurals, el que va provocar que no es poguessin implementar les reformes i va portar al descontentament de la població rural, com pot ser el cas de la zona de l'Alt Berguedà, provocant aixecaments, que van ser utilitzats pels conservadors per fer una propaganda contra la República.

D'altra banda, les classes treballadores tampoc estaven satisfetes amb la República. Havien posat moltes esperances en ella i van pensar que les seves condicions de vida i de treball millorarien. Però de mica en mica van anar veient com el govern republicà va acceptar el poder dels més conservadors i l'estructura de la societat va continuar sent jeràrquica. També van anar comprovant que no volien negociar amb els sindicats, que en aquells anys van agafar força. Això es pot veure en la publicació d'un article al diari de l'època, *Solidaritat Obrera*:

*"La instauración del nuevo régimen [republicano] fue un rayo de luz en aquellos trabajadores [...] fue breve el tiempo de la ilusión democrática, volvió la presión, la coacción de siempre [...] la ilusión por la República se desvanecía"*¹

La República pretenia reformar i modernitzar les estructures de l'estat mentre que els anarcosindicalistes buscaven la revolució social.

A la tardor de 1931, es van produir diverses vagues i protestes per la península per denunciar l'aplicació de lleis considerades injustes com: la Llei de contractes de treball i la Llei de Jurats Mixtes. Aquestes lleis pretenien marginar l'anarcosindicalisme i continuar amb alguns mecanismes de la dictadura de Primo de Rivera.

¹ *Solidaridad Obrera*, número 367, de 2 de febrero de 1932, extret de "La revuelta de Figols. Cinco días de Comunismo Libertario"

Aquesta conflictivitat social va ser agreujada per altres fets que succeïen en aquests anys, com la crisi del 29 que va provocar una caiguda de la demanda de béns manufacturats i, per tant, el tancament d'empreses i reducció de treballadors, la qual cosa va comportar un augment d'atur i de les mobilitzacions socials; també va afectar els bancs.

Les ja precàries condicions de vida dels miners de Fígols es van agreujar. Va haver-hi un empitjorament de les condicions laborals a causa de la caiguda de la demanda internacional de minerals que va obligar les empreses a reduir la producció, així que es va reduir la jornada dels miners i, per tant, van passar a obtenir menys ingressos. Aquesta disminució dels ingressos, juntament amb l'augment del preu dels productes bàsics, va provocar una caiguda en picat del poder adquisitiu dels miners i les seves famílies.

2.1.4. El sindicalisme: la CNT i la FAI

Quan es va proclamar la II República, es va produir una afiliació massiva als sindicats que lluitaven perquè les condicions laborals dels treballadors canviessin. A Fígols, hi havia més de 1.405 afiliats i entre les comarques del Bages i del Berguedà hi havia 23.186 afiliats de la CNT, que representaven una proporció important del total d'afiliats a la CNT a Catalunya². El representant de Fígols al congrés fou Manuel Prieto que ho feia en nom de 1.405 miners.

La Confederació Nacional del Treball (CNT) és el sindicat anarquista més important en l'àmbit estatal. El 1931 hi havia dues tendències: **la trentista**, més moderada, que volia donar suport a la consolidació de la República i arribar a la revolució social a través de la lluita sindical. Aquesta defensava la necessitat d'una fase de preparació d'uns anys abans de l'inici de la revolució social. I la **tendència faista** (FAI, Federació Anarquista Ibèrica) que defensava la necessitat d'una revolució social immediata i l'aixecament armat com a eina per assolir la societat anarquista, sense esperar a una fase de preparació. Rebutjava el parlamentarisme i era més radical que la trentista. Acusava la República de ser un règim burgès contrari als obrers. Aquesta tendència faista va ser la que es va imposar dins el sindicat.

Malgrat els intents inicials del Govern de Madrid i del mateix Lluís Companys de comptar amb la CNT per construir un sindicalisme que col·laborés amb el Govern, la imposició de la tendència faista dins el sindicat va suposar el trencament de les relacions i l'inici d'una marcada conflictivitat laboral que va durar fins a la Guerra Civil.

² Serra, R: Mines i miners. Una història industrial al Berguedà.

2.1.5. Revoltes anarquistes

El descontentament no es limitava a la zona de l'Alt Llobregat sinó que s'estenia per tot Espanya.

Revolta a Castilblanco:

La primera revolta anarquista va ser a finals de desembre de l'any 1931 a Castilblanco, Badajoz. Va començar com una manifestació feta pels jornaleros en atur el 30 de desembre de 1931 i que la Guàrdia Civil va dissoldre contravenint el dret de manifestació emparat per la Constitució d'aquest mateix any. Com a protesta la Federación Nacional de Trabajadores de la Tierra (FNTT) va convocar dos dies de vaga. Amb el tumult que va haver-hi, un guàrdia civil va disparar contra un camperol i el poble es va revoltar i linxar a 4 guàrdies civils. La resposta de les autoritats va ser contundent, amb una repressió violenta que va acabar amb la revolta en poc temps.

Revolta de Castilblanco. Imatge digital extreta del blog de José Luis Ibañez Salas. Gener de 2018

Revolta a Arnedo:

La segona revolta van ser els fets d'Arnedo, La Rioja, el 5 de gener de 1932. El detonant va ser l'acomiadament de treballadors d'una fàbrica de calçat. Els treballadors van fer una vaga i la UGT va fer una crida a tot el poble. Davant d'un incident amb un guàrdia civil, aquests comencen a disparar, ferint a dones i nens. Aquests fets acaben amb 11 morts, entre ells 4 dones i un nen, i 30 ferits.

Els fets d'Arnedo. Web Ateneo Republicano, de 4 de gener de 2021

Revolta a Casas Viejas:

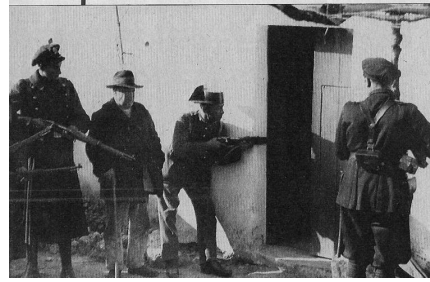
La tercera revolta anarquista va ser la de Casas Viejas, Cadis. També va ser un intent d'aixecament camperol contra la Guàrdia Civil que va tenir lloc entre el 10 i 12 de gener de 1933. L'11 de gener un grup de pagesos afiliats a la CNT van iniciar una insurrecció per proclamar el comunisme llibertari. Les autoritats republicanes van sufocar-lo amb molta repressió i brutalitat.

L'episodi de Casas Viejas va tenir un gran impacte en la política espanyola. Va ser utilitzat per criticar la gestió del govern republicà i va exposar la creixent

tensió entre les autoritats i els grups radicals. L'ús excessiu de la força va provocar una onada de condemnes.

Revolta de Casas Viejas.
Fotografia publicada a Radio
Nacional de España, (27/01/2023)

Revolta de Casas Viejas.
Imatge extreta de El Diario.

Aquestes revoltes van ser un exemple de les tensions entre les autoritats republicanes i el moviment anarquista, evidenciant la fragilitat de les reformes republicanes i la determinació dels anarquistes per fer realitat els seus ideals, malgrat les conseqüències.

2.2. Les colònies mineres. La colònia de Sant Corneli

2.2.1. Què és una colònia

El procés d'industrialització va anar acompanyat per una forta immigració i això va causar un greu problema d'allotjament, en especial quan els treballs estaven allunyats de les ciutats.

A les zones mineres, igual que a les tèxtils, les empreses van buscar solucions, ja que volien augmentar la productivitat i el que sabien era que si l'obrer tenia les seves necessites principals cobertes: casa, escola, metge... seria més fidel (no marxaria) i treballaria més per no perdre-ho.

Així, els empresaris van crear les colònies. Van crear habitatges i serveis mínims a prop de les mines o fàbriques. Els treballadors a més de tenir un treball disposaria d'habitatge i serveis com escola, església, dispensari, taverna i botiga o economat on l'empresa venia els productes necessaris i sense preus abusius com passava a les cantines particulars.

Amb això s'aconseguia millorar les condicions de vida dels treballadors i les seves famílies, però també atorgava una pau social a l'empresa, evitant aixecaments.

La part negativa de tot això era que resultava ser una eina de control de la vida dels treballadors. El treball i la vida eren inseparables; s'establia una relació de paternalisme, és a dir, el treballador queda protegit, amb les necessitats

bàsiques cobertes a canvi d'una reducció de llibertat i autonomia. L'amo era presentat com un benefactor dels treballadors que vetllava pel seu benestar.

Els treballadors cobraven un sou baix, ja que es considerava que els serveis que rebia eren com un sou indirecte. Aquest sou el gastaven a l'economat de l'amo, a la taverna de l'amo, per tant, era una economia circular. A vegades no hi havia moneda, sinó que creaven una moneda pròpia, que només era vàlida a la colònia. El sou i els preus de la botiga i bar també eren fixats per l'amo, igual que les festivitats, l'horari laboral, etc.

Aquest sistema de colònies fou importat a Catalunya des d'Anglaterra, sobre el 1846 i es va estendre fins al 1920. Normalment, s'instal·laven a prop dels rius, a Catalunya principalment al llarg dels rius Llobregat i Ter, per aprofitar l'energia hidràulica per moure les màquines de les fàbriques.

Amb la creació de les colònies, l'empresari aconseguia tenir mà d'obra barata, estabilitzar la mà d'obra, que era un problema, ja que els miners es caracteritzen per una extrema mobilitat, controlar la ideologia dels treballadors, una major productivitat i major puntualitat en estar al costat del lloc de treball.

La mineria atreia a molts homes solters i aquests suposaven un perill. S'allotjaven en habitacions de cases que solien cuidar la dona d'un casat. Moltes vegades eren família, però no sempre i a Sant Corneli, es podia donar que en una mateixa casa a part de la família hi hagués dos o tres rellogats més.

2.2.2. La colònia minera de Sant Corneli

Les colònies mineres a l'Alt Llobregat es van crear a partir de la segona meitat del segle XIX per allotjar els treballadors de les mines de carbó i les seves famílies. En aquest sentit, estaven situades a prop de les mines.

Eren propietat de les empreses mineres, que controlaven tots els aspectes de la vida dels treballadors, des dels seus salaris fins als serveis bàsics, com l'aigua, la llum, l'escola, l'església, el metge, etc.

Eren autàrquiques, és a dir, que s'autoorganitzaven sobre la majoria dels recursos i productes que necessitaven, com el menjar, la roba, els mobles... Això els feia dependre menys del mercat exterior i els aïllava de la resta de la societat.

Tenien una estructura jeràrquica, que reflectia la diferència de rang i de poder entre els amos, els caps, els tècnics i els obrers i els habitatges variaven segons el rang social de cada un.

Les colònies mineres més importants de l'Alt Llobregat eren les de Sant Corneli, Sant Josep i la Consolació, que formaven el complex de Fígols-Les Mines, propietat de la companyia Carbones de Berga, S.A. Aquestes colònies van arribar a tenir més de 5.000 habitants i van ser el centre de la indústria carbonera catalana fins a finals del segle XX.

Institut Cartogràfic de Catalunya

Sant Corneli va ser fundada entre els anys 1895 i 1911 per l'enginyer basc José Enrique de Olano per aprofitar els jaciments de carbó que hi havia a la zona i seguint el model de les colònies industrials tèxtils, però adaptat a les necessitats dels miners. La colònia estava situada a 990 metres d'altitud.

Es va construir prop de la masia de Capdevila, del molí fariner i de l'església de Sant Corneli, que donà nom a la colònia.

Imatge digital extreta de Fray Sulfato, El museu de las Mines de Cercs

Els primers edificis daten de 1885, quan la societat italiana Garaveti Vallino Novia explota la mina de Sant Romà. Aquests edificis eren els del carrer de la Font (avui Gran Via 1a.) i alguns pisos al Serrat dels Bous (avui cr. dels Tilos). També van construir la cantina on els miners compraven els productes més indispensables. El 1895, José Enrique de Olano y Lozaga va comprar les mines de Cercs, Fígols i Peguera i va començar l'explotació moderna del carbó i la construcció de les colònies mineres, quedant la colònia configurada l'any 1920, amb els habitatges i serveis més indispensables (forn de pa, cantina, església i escola).

Seguint l'article de la Rosa Serra³, amb Olano va prenent forma en diferents etapes:

1901-1904: es forma el carrer de la Font (Gran Via), al costat de la font i de l'església de Sant Corneli. Els habitatges són plurifamiliars, dos blocs de 12 pisos cadascun, amb wc exteriors.

Església i safareig. Imatge extreta de Serra, R: "Mines, miners i ferrocarrils al Berguedà"

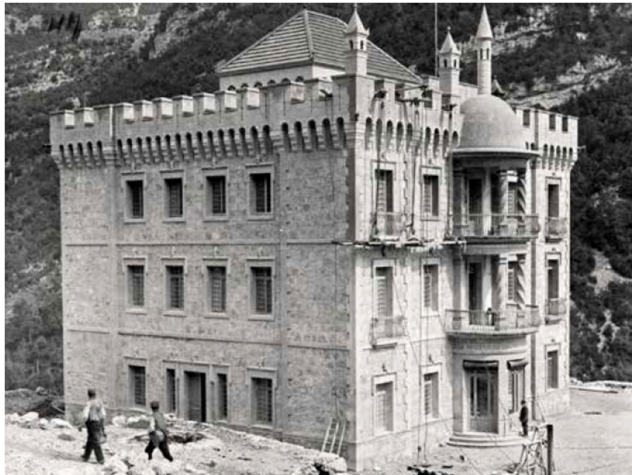

Safareig en l'actualitat. Fotografia feta l'agost de 2024

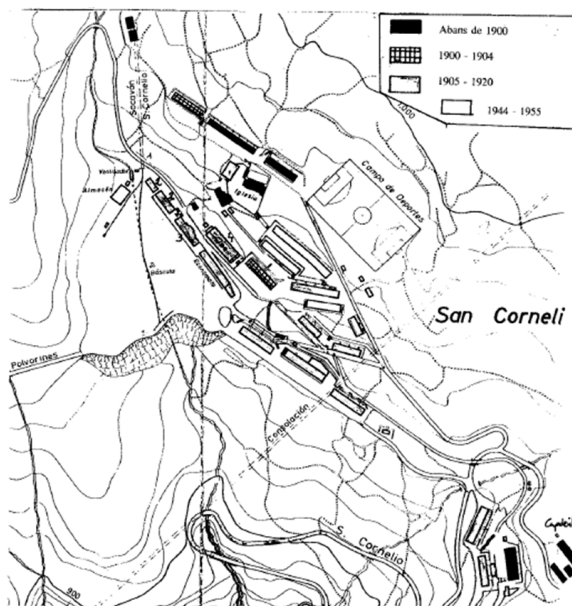
Olano comença la construcció de la seva residència: edifici plurifamiliar, també hi haurà les oficines de la mina i alguns habitatges per facultatius i encarregats.

1905-1920: és l'etapa en què la colònia queda definida. Es construeixen més habitatges plurifamiliars, els de Santa Bàrbara, 3 blocs de tres plantes al carrer Porvenir i 2 blocs més a Serrat dels Bous. També es construeixen els edificis emblemàtics de la colònia: l'economat, l'escola, el teatre-cinema i les oficines. La residència d'Olano es transforma en habitatges i l'administració es trasllada al nou edifici de les oficines a peu de la boca-mina de Sant Romà. Olano ja residia a la torre que va construir entre 1902-1906 a la Consolació.

³ Serra, R., "Les colònies mineres de Sant Corneli, Sant Josep i la Consolació (Cercs, Berguedà)", Treballs de la Societat Catalana de Geografia, núm. 36, vol. VIII

Imatge digital extreta de l'article Balcells, A. i Serra, R: "Els miners de Cercs, el Sindicat Lliure i Carbones de Berga durant els anys vint del segle passat". L'Erol, núm. 150, 2021

Plànol 2. Morfologia Urbana. Evolució Històrica de Sant Corneli (SAURA i MARQUÈS, J.M. (1989), modificat per Rosa Serra

Imatge digital extreta de l'article de Serra, R., "Les colònies mineres de Sant Corneli, Sant Josep i la Consolació" (Cercs, Berguedà)

1944-1955: l'any 1944 s'instal·la per primera vegada el servei d'aigua corrent i es construeix el gran dipòsit prop de l'església, de la font i del safareig. El 1950 s'inaugura la carretera asfaltada que comunica la colònia amb la C-1411 i l'estació de Fígols-les Mines.

Entre 1950 i 1955 es construeixen els dos últims blocs d'habitatges plurifamiliars que formen el carrer Santa Cecília (64 m²) els quals ja compten amb lavabos interiors i amb servei d'aigua potable. Estan destinats a capatassos i vigilants de la mina. Eren anys de gran creixement demogràfic, quan la colònia va superar els 1.000 habitants.

Fotografia feta al Museu de les Mines de Cercs. Agost de 2024

La colònia disposava de diversos serveis i equipaments per als miners i les seves famílies, com ara una església, un convent, el cementiri, un camp de futbol, la mina de carbó, la plaça, l'escola, un molí, el safareig, el cinema i sala de ball, un economat de l'empresa i diverses botigues de calçat, roba, ferreteria, alimentació com la cantina llogades a comerciants, l'hospital, que se'n deia "l'hospitalillo" i ara encara guarda aquest nom tot i que ja no fa la funció d'hospital sinó que és una casa de propietat privada.

Els habitatges eren de pedra vista i maó, i constaven de cuina menjador, dues o tres habitacions, el lavabo exterior en alguns pisos i la carbonera. En els pisos, exceptuant als destinats als capatassos, metge, practicant, mestres i mossèn no hi havia aigua corrent. Des de 1920 comptaven amb safareig públic per rentar la roba. Es calefactaven amb el carbó, el qual era gratuït per als treballadors.

El problema del subministrament d'aigua corrent no es va solucionar fins a 1989, quan l'empresa Carbones de Berga, S.A. (CBSA), que estava en fase de tancament, va vendre a preus socials els pisos de la colònia a les persones que encara els ocupava o bé perquè hi residien o bé perquè encara els mantenien.

La vida a la colònia de Sant Corneli era dura i marcada per la feina a la mina. Els homes treballaven a la mina, on s'exposaven a riscos com els accidents, les explosions, els esfondraments, el gas grisú, la pols, la humitat, el fred... Moltes vegades completaven els seus ingressos conreant els camps amb verdures. Així que els quedava poc temps lliure, que l'aprofitaven per anar al cine, al camp de futbol, al bar o a la plaça amb els amics.

Les dones solteres treballaven en fàbriques tèxtils properes, i les casades s'encarregaven de la casa i els fills i a algunes d'animals de granges que tenien: gallines, conills, porcs...

A l'escola, als anys 30 i posteriors separaven els nens de les nenes: els nens anaven amb el capellà, on aprenien a llegir i escriure, després començaven a treballar a la mina des dels 13 anys, mentre que les nenes anaven amb les monges on aprenien a llegir, escriure, cosir...

La majoria dels miners eren emigrants d'altres regions d'Espanya i s'ha dit que eren els que treballaven en els pitjors llocs. La forta immigració d'homes per treballar a les mines va portar a una manca d'habitatges i va fer que molts es realotgessin a casa de familiars o coneguts, treballant a diferents torns i així va donar lloc el que es va anomenar "llits calents" perquè el llit mai es refredava, ja que quan un home es llevava per fer el seu torn a la mina, un altre anava a dormir al seu llit.

Durant la segona República, els treballadors van aconseguir millorar les seves condicions laborals i socials, com per exemple, van aconseguir cobrar en diners en lloc de tiquets i van augmentar el salari, tenien el diumenge com a dia festiu, van reduir la jornada laboral, van crear una caixa de resistència, amb la qual s'ajudava econòmicament als treballadors perjudicats per fer algunes accions sindicals.

Els edificis de serveis que existien a la colònia, seguint el llibre de Mines, miners i ferrocarrils al Berguedà de la Rosa Serra eren els següents:

Les cantines:

Van ser uns establiments on es podia trobar una mica de tot. Els preus eren abusius. Per aquest motiu i perquè es donaven irregularitat en el pes i els productes no eren de bona qualitat, no tenien bona fama. Es podia comprar fiat, convertint-se els cantiners en prestadors.

Olano durant una curta temporada va establir, influenciat per les empreses mineres anglosaxones, les "paramonedes" de 25 cèntims i 1 pesseta de llautó que es van conèixer com a "bonos" i al 1899 les van encunyar amb el nom de "Minas de Berga" a l'anvers, i "Almacen de Víveres" al revers.

Foto extreta del vídeo "Els fets de Fígols 1932"
del Museu de les Mines de Cercs

Paramonedes de les Mines de Cercs. Foto
extreta de Serra, R., Mines, miners i ferrocarrils al
Berguedà

Els economats

Van ser organitzats per les empreses mineres a principis del s. XX per posar fi als abusos de les cantines i per evitar que es creessin cooperatives obreres.

Les empreses feien servir l'economat com un mecanisme de control i de pressió en cas de conflictes laborals, ja que els poden tancar. També vetaven alguns productes com l'alcohol o productes considerats de luxe com perfums, pintallavis, mitges... bàsicament productes femenins. Això ens dona la idea del paper de la dona, només com esposa i mare.

A la colònia hi havia altres botigues, sempre obertes amb el permís de l'empresa. L'any 1920 hi havia dues botigues d'ultramarins, una botiga de roba, una ferreteria i una barberia i el forn de pa.

Els preus de l'economat eren més baixos que els de les altres botigues. I es podia pagar mitjançant les llibretes de crèdit, on s'anotaven les despeses amb la data i després els encarregats de l'economat passaven el total quinzenal a l'empresa que restava els diners gastats del sou del miner.

L'objectiu d'aquestes llibretes i dels "bonos", que van durar poc perquè els miners els bescanviaven per diners en metàl·lic entre persones de fora de l'empresa, era: minimitzar l'ús dels diners, controlar les despeses de les famílies mineres, obtenir informació sobre hàbits d'aquestes famílies que els facilitava el control.

Imatge digital extreta del·l museu de las Minas de Cercs

La llar del miner

Més coneguda com a "l'Hogar". Inicialment, va ser l'escola i el convent de monges de les Carmelites, que van marxar als anys trenta i va ser quan es va remodelar: a la primera planta es va construir el cafè i durant anys també es feien dinars, i al pis superior hi havia hagut una biblioteca i una sala de jocs. Quan estava regentada per les monges funcionava el que deien "la cocina económica" que era on anaven a menjar els miners sense família perquè els preus eren més ajustats que a la fonda.

La fonda o cafè

Situat a la plaça Santa Bàrbara, era el centre de Sant Corneli. Era un espai d'oci i oferien habitacions i menjars als miners vinguts sense família i que no estaven rellogats a cases. Allà es podia consumir alcohol i es jugaven els diners a les cartes, però també es parlava de política. Era l'espai dels homes, tant solters com casats, on anaven després de dinar i sopar els dies festius o un cop jubilats.

L'empresa feia els ulls grossos, ja que era preferible que estiguessin allà, que no pas a altres pobles veïns, on era molt més difícils controlar-los.

Imatge digital extreta del museu de
les Mines de Cercs

L'església

Està documentada des de l'època medieval, es va reconstruir al s. XVIII, incendiada durant la Guerra Civil i restaurada sobre el 1946.

Les despeses de l'església per al servei religiós (oli, cera, roba, llibres litúrgics), el sou dels capellans, les visites del bisbat i els funerals dels miners eren assumides per l'empresa.

L'església actual. Fotografia
feta l'agost de 2024

L'escola

Durant els anys 20 hi havia una segregació de nens i nenes. La disciplina era dura i amb càstigs físics i humiliacions. Els pàrvuls estaven a càrrec de les monges. Amb 7 anys, després de fer la comunió, els nens passaven a les classes amb el capellà, que tenia entre 80 i 100 nens⁴ mentre que les nenes continuaven amb les monges. A les nenes a més d'aprendre a llegir, escriure i una mica d'aritmètica, els ensenyaven a cosir, a brodar i a resar. Després arribaven els mestres laics.

Curiositat: Durant una curta temporada dels anys de la guerra civil, fou mestre de l'escola de la Consolació, Manuel de Pedrolo, fins que fou mobilitzat i ingressà al cos d'artilleria.

Foto extreta de Serra, R., "Mines, miners i ferrocarrils"

Foto extreta del Museu de les Mines de Cercs

Teatre, cinema i sala de ball

Entre el 1919 i 1920 es va construir un local de 430 metres quadrats per diversos usos: representacions teatrals, projeccions cinematogràfiques, actuacions musicals, i balls a les festes més assenyalades: Santa Bàrbara 4 de desembre, Festa Major 16 de setembre. Va ser l'equipament més gran de l'Alt Berguedà

Durant uns anys també va ser important el teatre, Olano, a mitjans dels anys 20, va posar en marxa un grup teatral, la Sociedad Fraternidad Minera. Entre altres obres feien els Pastorets en la versió de Federic Soler. Les representacions teatrals es feien per Nadal i Pasqua. Però l'espectacle que més èxit va tenir va ser el cinema, primer el mut i després el sonor. Durant la postguerra s'organitzaven sessions contínues, des de la tarda del dissabte fins al diumenge al vespre per encabir tota la població de Sant Corneli i dels pobles veïns atrets per la bona cartellera.

Festes de Santa Bàrbara.
Foto extreta del Museu de les Mines de Cercs

⁴ Peralta P.: Minas de Fígols. "Una història de la Revolució Social" p.7, citat per Serra, R.: "Mines, miners i ferrocarrils al Berguedà".

Als anys 50-60 arribaven els millors músics i les millors orquestres de l'època i es projectaven les pel·lícules més aviat que a moltes altres ciutats de Catalunya.

Aquest edifici disposava de calefacció, servei de bar, diferents tipus de butaques, galliner, platea, i llotges reservades per als directius de l'empresa i la Guàrdia Civil.

Fa uns anys ha patit una remodelació i ha quedat com a centre d'activitats veïnals i sala dels concerts de la Festa Major.

Cinema-sala de ball. Foto feta el setembre de 2024

El camp de futbol

Es va construir entre 1909-1911 al carrer de la Font, i el 8 de maig de 1913, La Vanguardia anunciava la inauguració del camp amb un primer partit de l'"Agrupación Deportiva Fígols-Las Minas (popularment Club Deportivo Minas) i F.C. Gironella. Va guanyar el C.D Minas per 2 a 1.

Els partits de futbol se celebraven a les festes més assenyalades.

A principis de la dècada dels vint es va formar el primer equip de futbol estable a Sant Corneli, en el qual jugava el meu avi com es pot veure en la fotografia. Fou una de les principals distraccions de la colònia.

Fotografia extreta del Museu de les Mines de Cercs

2.2.3. El paper de les dones

En el s. XIX, es podia trobar alguna dona treballant a les mines, per aquesta raó en el 1897 es va promulgar la “Ley de Policía de Minas” que va prohibir el treball de dones i nens a les mines, encara que hi va seguir treballant algun nen. Es considerava que el treball de les mines era un treball dur, perillós i que requeria molta força física, i per tant les dones no hi podien participar.

No obstant això, algunes dones feien treball relacionat amb la mina, però l'executaven a l'exterior de les galeries subterrànies. Feines com netejar i classificar el carbó que consistia a separar el carbó de les pedres. Es feia als rentadors, conegut popularment com “la llimpia”. També n'hi havia que feien de carboneres, és a dir, arreplegaven el carbó a les terreres i el bescanviaven per diners als magatzems de l'empresa.

Dones treballadores al rentador. Imatge extreta del Museu de les Mines de Cercs

Aquests treballs els feien dones joves, gairebé sempre solteres o vídues. Un cop casades, deixaven les feines, ja que era mal vist que un miner no pogués mantenir la seva família, i es dedicaven a les tasques de la llar.

Altres tipus de feines que feien les dones solteres o vídues era el treball a les fàbriques tèxtils de la zona o com a criades a la casa de l'amo, del director o d'algun enginyer. També n'hi havia alguna que treballava com a administrativa a les oficines o telefonista o a les botigues de la colònia.

Per tant, la dona es quedava a casa a tenir cura de la llar, del marit i dels fills. Algunes cuidaven animals de granja com gallines, conills...

Tenien pocs espais per a la sociabilitat. L'espai on més se socialitzaven van ser els safareigs. Mentre rentaven la roba xerraven i s'explicaven les coses del dia a dia. Aquí també eren freqüents les baralles entre dones per aconseguir el millor lloc o per temes que tenien pendants. No era estrany trobar a dues dones pegant-se o tirant-se dels cabells.

La vida de les dones també estava marcada per la sirena que sonava per tot el poble a l'hora de les entrades i sortides dels miners de la mina. Quan sonava la sirena, ja sabien que en poc temps tindrien els marits, fills o pares a casa a dinar o sopar depenent del torn que fessin a la mina.

2.2.4. L'exploració del carbó i el transport: els plans inclinats i el ferrocarril

El carbó és un combustible fòssil lligat a la revolució industrial. L'extracció es va iniciar al s. XVIII a la Gran Bretanya.

A Catalunya, la mineria del carbó ha desaparegut. El 1991 tancava l'empresa minera més important, Carbones de Berga, S.A. i el 2007 va tancar la darrera mina del Berguedà, Carbones Pedraforca, S.A., una de les més modernes.

Aquest mineral era molt valorat a finals del segle XIX i principis del XX, ja que s'utilitzava com a combustible per a les màquines de vapor i per a la calefacció. A partir de 1840, quan es va generalitzar la màquina de vapor, va provocar que augmentés la demanda d'aquest i va caldre buscar alternatives a la importació.

Les mines de la zona de Fígols eren riques en carbó, malgrat que no era de gran qualitat i que requeria molta inversió de capital i un adequat sistema de transport.

Les mines a l'Alt Berguedà es comencen a explotar cap al 1851 per petites empreses que fan poc més que perforar petites galeries superficials. Els picadors arrencaven el carbó a mà amb un pic i una puntona i el carregaven en cabassos fins a les vagonetes que eren arrossegades primer per homes i després per mules. El problema amb què es van trobar aquestes empreses era com fer arribar el carbó als consumidors.

La primera línia ferroviària que es va instal·lar va ser el "tramvia de sang", anomenat així perquè era un tramvia de tracció animal: un matxo estirava quatre vagonetes que transportava el carbó fins a Berga. Va impulsar-ho l'empresa La Carbonera Española, el 1863. Eren uns 18 km i va funcionar aproximadament des de l'any 1887 fins al 1904. Aquest sistema de transport feia inviable el creixement de la indústria minera i també la tèxtil.

En el 1859, el tren va arribar a Manresa i va haver-hi molt interès perquè arribés a les conques mineres. Es va construir un ferrocarril de via estreta per enllaçar Manresa amb Berga i que va ser recolzada pels fabricants tèxtils de l'Alt Llobregat. Així el 1887 arribava fins a la Colònia Rosal.

Quan José Enrique de Olano va adquirir l'empresa de carbó, va acabar la construcció de la línia fèrria fins al peu de les mines l'any 1903, i va crear l'estació Fígols Las Minas.

Va ser una estació gran i complexa, ja que connectava amb tot el sistema de plans inclinats que baixaven des de Sant Corneli, Sant Josep i la Consolació. En l'etapa de màxima expansió comptava amb 13 vies i 6 edificis. En un principi es preveia arribar fins a Puigcerdà i enllaçar amb els ferrocarrils francesos, però no es va fer mai.

El 1904, el tren arribava a Guardiola, just al límit de les mines d'Olano.

Per baixar el carbó de les mines fins a l'estació de tren, es van construir tota una sèrie de plans inclinats, telefèrics i funiculars; que connectaven les mines amb l'estació.

Dibuix dels plans inclinats, telefèrics i funiculars que enllaçaven Sant Corneli, Sant Josep i la Consolació amb l'estació de tren de Figols (Picas, J. i Prat, A.)
Extret de Boixader, A. i Serra, R.: "Viure al peu de la mina" i "Les colònies mineres de Cercs".

Pla inclinat. Foto extreta de Serra, R.
"Mines, miners i ferrocarrils al Berguedà".

La història del ferrocarril a l'Alt Berguedà va acabar el 1972 que va ser tancat el tram d'Olvan-Berga a Guardiola en construir l'embassament de la Baells i el 1973 es clausura el tram de Sallent a Olvan per manca de rendibilitat.

2.2.5. Les mines de Fígols i Carbones de Berga, S.A.

L'any 1885 la societat italiana Garaveti, Vallino, Bovío & Cía explota la galeria de Sant Romà ubicada a Sant Corneli i va construir els primers edificis que formarien la colònia.

Les primeres mines s'explotaven més a la superfície obrint galeries que com a màxim arribaven als 500 m de llargària.

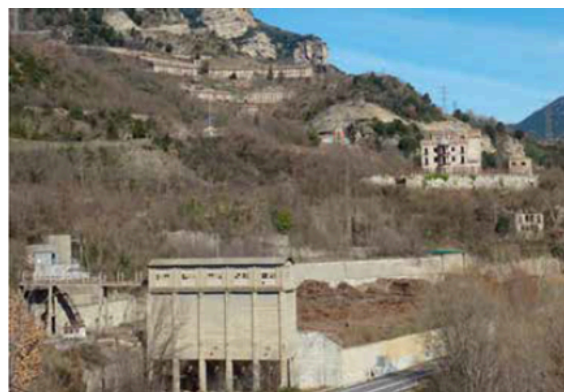
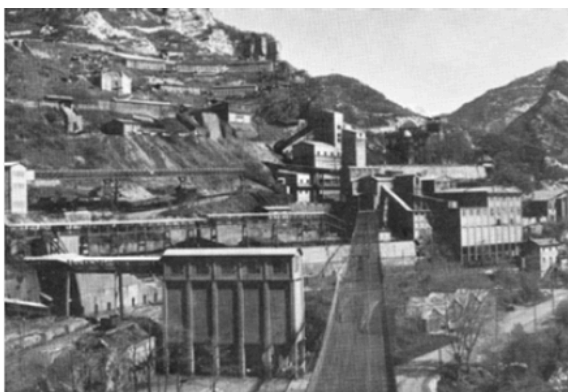
El 1895, José Enrique de Olano y Loyzaga va comprar totes les mines de la zona de Cercs, Fígols i Peguera, va començar a explotar el carbó amb tècniques més modernes, va construir les colònies mineres de Sant Corneli,

Sant Josep, la Consolació i la tèxtil Colònia del Carme (avui soterrada per l'embassament de la Baells) i va acabar la construcció de la línia fèrria.

El 1911 va crear Carbones de Berga, S.A., que es va convertir en la més important del sector miner a Catalunya. El període de màxima explotació va ser durant els anys de la Primera Guerra Mundial.

L'any 1926 es va centralitzar l'activitat minera en la mina de la Consolació, on a més de la mina també es van construir instal·lacions auxiliars com el rentador de carbó, els tallers de fusteria i mecànics, magatzem de l'empresa, farmaciola i a prop la Torre on vivia la família d'Olano.

El conjunt d'instal·lacions mineres de Fígols es componia de diversos espais: Estació de ferrocarril de Fígols-Les Mines, la central tèrmica de Cercs, la Torre del comte de Fígols, l'església de la Consolació, la mina de la Consolació, la zona de tallers i magatzems, el rentador de carbó, la central elèctrica del Gas Pobre, les mines de Sant Josep i Esteve o Frau i colònia de Sant Josep, la mina de Sant Romà i colònia de Sant Corneli i la fàbrica de ciment de Fígols, S.A.

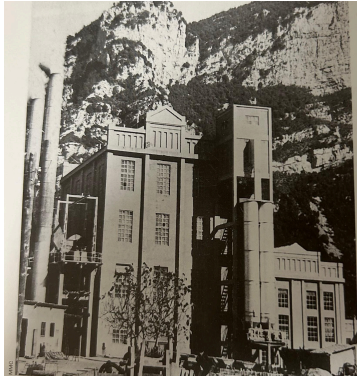

Cinquanta anys en dues imatges: a l'esquerra, panoràmica de les instal·lacions mineres de Fígols als anys setanta; a la dreta, la mateixa panoràmica a l'actualitat. ARXIU SALMERÓN I FOTO AUTOR.

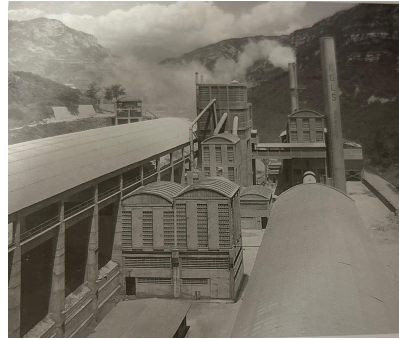
Imatges extretes de l'article de Salmeron, J.C.: L'estació de Fígols – Les Mines. El ferrocarril que portava el carbó, L'Erol núm. 2019, pàg. 55

A continuació comentem breument alguns d'aquests espais.

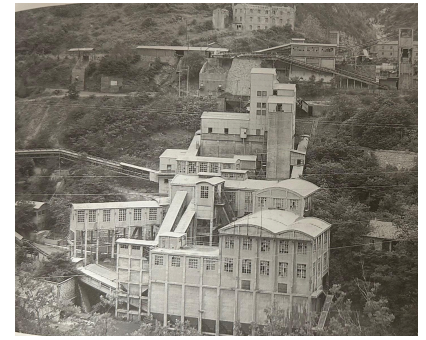
La construcció de la central tèrmica de Cercs, que consumirà bona part del carbó de la comarca, es va iniciar el 1929 per diverses empreses elèctriques. L'electricitat que genera servirà per als habitatges, per les fàbriques de ciment i de potassa. L'any 1972 es construirà la nova central tèrmica.

Central tèrmica vella. Fotografia extreta de Serra, R. Les Mines de Cercs, Quaderns de didàctica i difusió, 11

Fàbrica de ciments de Fígols. Imatge extreta de Serra, R. Les Mines de Cercs, Quaderns de didàctica i difusió, 11

Rentador de carbó. Fotografia extreta de Serra, R. "Les Mines de Cercs", Quaderns de didàctica i difusió, 11

La Torre del Comte de Fígols la va fer construir Olano per a residència i oficines a prop de la mina i de l'estació de tren a inicis del s. XX. L'octubre de 1908 va acollir al rei Alfons XIII i el cap de govern, Antonio Maura, en la visita que realitzaren per conèixer les explotacions mineres. No se sap qui va ser l'arquitecte. Avui dia és de propietat privada i està molt deteriorada.

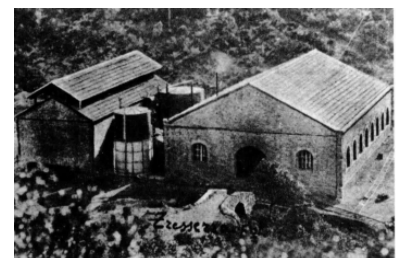

Foto feta l'agost de 2024

Foto feta l'agost de 2024

La central elèctrica del Gas Pobre, construïda el 1905 per produir electricitat per fer funcionar els ventiladors de la mina i per als plans inclinats i els telefèrics. Avui dia quasi desaparegut.

Gas Pobre. Imatge digital extreta de Coromina Camp, R. i J. "La central hidroelèctrica del Collet". L'Erol, 1997

Després de la Guerra Civil, va començar un període de modernització. Es van millorar els plans inclinats, la xarxa de transports i es va adquirir nova maquinària. Cap a finals dels anys 50, es van tancar les explotacions de Sant Romà a Sant Corneli i la de Sant Josep, quedant activa només La Consolació.

A finals dels anys 60, la mina va ser mecanitzada, la qual cosa va augmentar tant la seguretat com la producció. Als anys 70, FECSA va adquirir Carbons de Berga i es va construir la nova central tèrmica, inaugurada el 1974.

El 1976 es va fer un nou intent per mecanitzar i modernitzar la mina. No obstant això, la crisi del carbó al Berguedà ja es percebia: la baixa qualitat del carbó, els elevats costos d'extracció a major profunditat, les filtracions d'aigua a la mina, l'accident mortal de 1975 en què van perdre la vida 30 miners, l'inici de les explotacions a cel obert, l'augment de l'ús de combustibles fòssils com el petroli i el gas, així com la competència d'altres països, van accelerar la crisi del sector.

2.2.6. L'explosió de 1975 i el final de la mineria a Fígols

El 3 de novembre de 1975 es va produir una explosió de gas grisú a la mina de la Consolació, en la qual van morir 30 miners, alguns familiars i amics dels meus avis.

L'empresa va insistir en el fet que l'explosió vaser culpa d'algun miner que havia fumut dins la mina, cosa prohibida des de l'any 1932. Els supervivents de l'explosió van desmentir-ho i les investigacions van demostrar que l'explosió es va produir per una acumulació de gas grisú en contacte amb el sistema elèctric de ventilació. Fins aquell moment, mai s'havia produït una explosió de grisú en aquesta mina; on el perill més gran eren les ensorrades.

En l'article de la Rosa Serra "*Crònica oficial d'un accident. Explosió a la mina*"⁵ s'explica que les investigacions van concloure que els canvis provocats per la utilització de les "piles russes", que havien començat a operar el maig de 1974 per incrementar l'extracció de carbó, van contribuir a l'acumulació anòmla de grisú. Aquest sistema sostenia el sostre mentre es desplaçava, i juntament amb l'aturada del ventilador de la mina, va generar les condicions per a l'explosió.

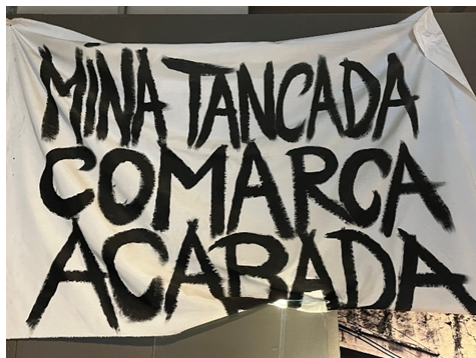
Els fets ocorreguts van ser relegats a segon pla, ja que hi havia altres notícies que monopolitzaven els mitjans de comunicació com els informes mèdics sobre la salut de Francisco Franco, la marxa marroquina sobre el Sàhara, etc. Així, en pocs dies, l'explosió va quedar gairebé oblidada.

Carbons de Berga, S.A. es va veure obligada a fer una forta inversió, però no va aconseguir augmentar la producció; en canvi, les mines a cel obert li donava més rendiment, per la qual cosa l'empresa es va decantar cap aquest tipus d'explotació.

Els anys següents van ser marcats per reivindicacions i vagues. A finals de 1977, Carbones de Berga SA va anunciar la supressió de 429 llocs de treball, fet que va portar que els miners es tanquessin a la mina, sense intenció de

⁵ Serra Rotés, Rosa. "Crònica oficial d'un accident. Explosió a la mina". Dialnet. *Dossier Miner i mineria. 40 anys de l'accident de la Consolació*. L'Erol, núm. 126, 2015 pàg. 38-45.

sortir-ne fins que l'empresa retirés l'expedient de regulació de treball. Aquesta va ser la darrera vaga més important a la conca minera del Berguedà.

Fotos fetes al Museu de les Mines de Cercs, l'agost de 2024

D'altra banda, la construcció de l'embassament de la Baells va ocasionar filtracions d'aigua, arribant a inundar la mina el 1982.

Finalment, el 31 de desembre de 1991, l'empresa Carbones de Berga, S.A. va tancar definitivament la mina de La Consolació.

Entrada a la mina per la galeria de la Consolació, finals de la dècada dels 70, Extret de Serra, R. "Crònica oficial d'un accident. Explosió a la mina" del Dossier Miners i mineria 40 anys de l'accident de la Consolació. L'Erol, núm. 126, 2015, pg 40.

2.2.7. Qui era el comte José Enrique de Olano

José Enrique de Olano y Loyzaga, de descendència basca, va néixer a Liverpool, el 28 de març de 1858. El seu pare, un home de negocis, va ser el creador de la fortuna familiar, dedicant-se a la indústria naval i siderúrgica. Olano va estudiar enginyeria de mines a Bèlgica i el 1880 es va traslladar a Barcelona.

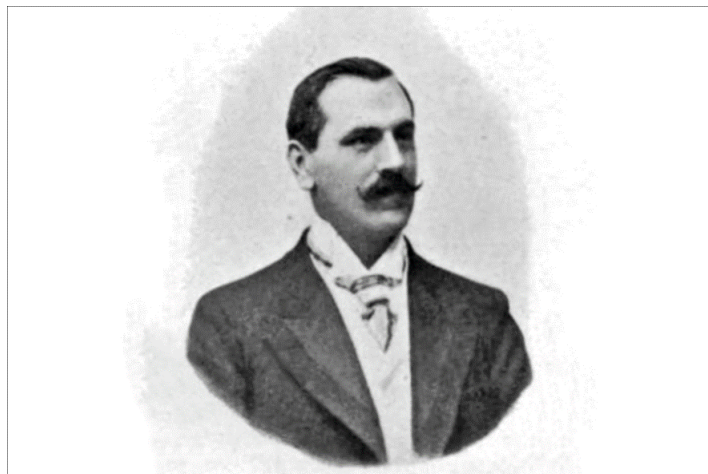
Va ser un dels fundadors de la Sociedad Anónima de Metalurgia y Construcciones La Vizcaya, que seria l'inici dels Altos Hornos de Vizcaya. L'any 1893 va adquirir la major part de les explotacions de la conca minera de l'Alt Llobregat, on va impulsar la modernització de la mineria. Com hem anat veient al llarg d'aquest treball, va portar el ferrocarril fins a Guardiola, va construir la central de gas pobre i va crear les colònies mineres de Sant Corneli, Sant Josep i La Consolació, així com la colònia tèxtil del Carme.

El 1911 va fundar la societat Carbones de Berga, SA, que va estar en actiu fins al 1991. A més, va participar en altres societats i associacions. Gràcies a Olano, la conca minera de l'Alt Llobregat es va convertir en la més important de Catalunya i una de les pioneres en l'ús de l'electricitat i la maquinària moderna.

La seva influència va ser tan important que el rei Alfons XIII va visitar les mines de Fígols entre el 31 d'octubre i l'1 de novembre de 1908, allotjant-se durant dues nits a casa de la família Olano.

Com a resultat d'aquesta visita, Olano va obtenir el títol de comte de Fígols. Va ser un gran defensor de la monarquia, iniciant una carrera política dins del Partit Conservador. Va ser elegit diputat a Corts pel districte de Berga el 1918 i 1920, i del 1924 al 1925 va ser president de la Diputació Provincial de Barcelona. Va exercir com a diputat provincial fins a la proclamació de la Segona República, el 14 d'abril de 1931.

Olano va morir a l'edat de 76 anys d'una broncopneumònia, el 3 de desembre de 1934.

José Enrique de Olano y Loyzaga. Fotografia extreta
d'*Els fets de Fígols: la revolta anarcocomunista de l'alt*
Llobregat.

2.2.8. L'impacte ambiental de la mineria

L'explotació minera va tenir un impacte ambiental considerable, deixant una profunda empremta en el territori.

Primer va transformar radicalment el paisatge de la zona, creant poblacions i edificis auxiliars de la mina amb característiques pròpies.

També va provocar canvis demogràfics importants en assumir una forta migració de treballadors de diferents parts d'Espanya, que va crear comunitats molt heterogènies.

Va suposar una degradació del medi ambient: es van tallar boscos perquè necessitaven fusta per a la mina i més tard per fer les explotacions a cel obert, es va eliminar flora i es va fer foragitar els animals a causa dels canvis en el seu hàbitat.

L'explotació minera també va portar a la contaminació de sòls i aigües, la destrucció de paisatges i la generació de residus miners.

Amb la construcció de la central tèrmica i de la fàbrica de ciment, l'aire es va deteriorar i una pols blanca i tòxica es dipositava sobre la vegetació autòctona que es va anar morint, i a més, provocava picors a les vies respiratòries de les persones que habitaven la zona.

2.2.9. Sant Corneli en l'actualitat

Amb el declivi de la indústria minera i el tancament de les mines, moltes de les colònies van quedar despoblades i algunes es troben actualment abandonades. D'entre les tres colònies mineres construïdes per Olano (Sant Corneli, Sant Josep i La Consolació), només Sant Corneli ha aconseguit mantenir-se.

S'han impulsat diversos projectes de reconversió industrial per diversificar l'economia i crear nous llocs de treball, com el cultiu de xampinyons en una de les galeries de la mina, tot i que amb poc èxit, o la creació d'Horrorland, un parc temàtic aprofitant els edificis de la cimitera i la tèrmica, que només va durar un any.

Avui dia, Sant Corneli és un testimoni del passat industrial de Catalunya. Molts dels edificis originals s'han preservat i alguns han estat rehabilitats per a nous usos. La colònia és un espai ideal per conèixer la història de la mineria i gaudir de l'entorn natural privilegiat.

L'any 1988, l'empresa Carbons de Berga, S.A., propietària de les colònies mineres, va posar a la venda els habitatges a preus molt baixos, fet que va permetre que molts miners els poguessin adquirir i rehabilitar. Molts d'aquests miners van optar per utilitzar-los com a segones residències. A més, l'empresa va cedir tots els edificis de serveis, com carrers, el cementiri, el camp de futbol,

els safareigs, etc., a l'Ajuntament de Cercs, que s'ha encarregat del seu manteniment.

L'Ajuntament de Cercs i la Diputació de Barcelona, per la seva part, han arranjat les infraestructures bàsiques com aigua, clavegueram, llum i la carretera d'accés.

L'Ajuntament de Cercs, amb el suport de la Diputació de Barcelona, ha millorat les infraestructures bàsiques com l'aigua, el clavegueram, l'electricitat i la carretera d'accés. Tot i això, durant les dècades de 1970 i 1990, Sant Corneli va perdre progressivament població i serveis, com el metge, la farmàcia i les botigues. L'escola es va tancar, i els pocs nens van haver de traslladar-se a COPISA per estudiar. Tot i la manca de serveis i oportunitats laborals, alguns joves van decidir quedar-se a viure a la colònia. Molts d'aquests homes treballen instal·lant pals de llum per Catalunya i la Catalunya Nord, mentre que la majoria de dones són mestresses de casa. Algunes d'elles fan tasques domèstiques en altres llars, cases rurals o restaurants, i algunes han obert petits negocis, com perruqueries.

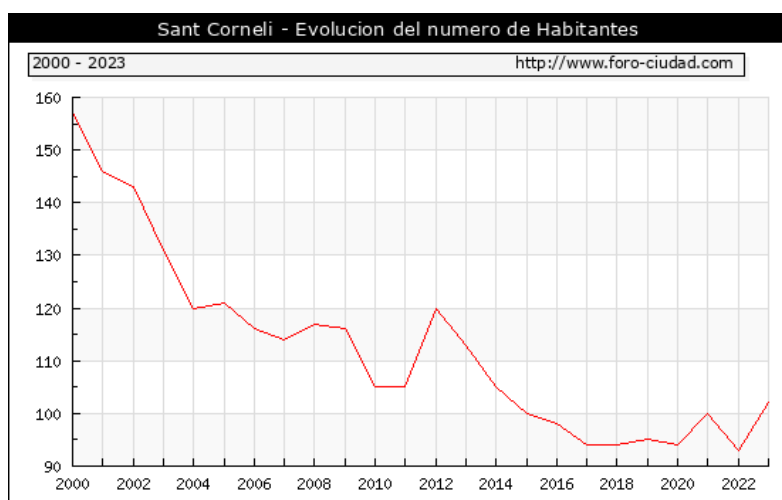
El 1990, la creació del Museu de les Mines de Cercs, l'hotel Santa Bàrbara i la botiga-bar Pic i Pala van donar una mica de vida a la colònia, afavorint el turisme i permetent als miners jubilats seguir gaudint de les seves segones residències, gràcies a disposar d'una botiga per comprar els aliments bàsics.

Sant Corneli és avui una atracció turística no només pel Museu, sinó perquè conserva la totalitat dels edificis construïts entre finals del segle XIX i 1920, com els habitatges miners, l'economat, el forn de pa, l'església, els safareigs, el camp de futbol, el cafè, el cine-teatre, l'edifici de l'Hogar del Minero i la mina de Sant Romà. Aquests edificis configuren el paisatge de Sant Corneli, complementat pel paisatge miner del voltant, amb les xemeneies, la central tèrmica, la Torre del Comte Olano i els edificis mig enderrocats de La Consolació i Sant Josep.

No obstant això, la població segueix disminuint i va guanyant força el turisme i les segones residències. Els nous propietaris solen ser fills de miners que mantenen un vincle sentimental amb la colònia, o persones de ciutats industrials com Sabadell, Terrassa o Santa Coloma, etc. que atrets pels baixos preus dels pisos els han comprat per fugir de la ciutat.

Segons dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), l'1 de gener de 2023, Sant Corneli tenia 102 habitants, 9 més que l'any anterior. Aquest increment es deu a casos particulars i caldrà esperar per veure si es manté aquesta tendència.

En el gràfic següent es pot veure el nombre d'habitants al llarg dels anys.

Gràfic extret de Foro-Ciudad.com

Taula de l'evolució del nombre d'homes i dones al llarg dels anys,

Evolucion de la poblacion desde 2000 hasta 2023			
Año	Hombres	Mujeres	Total
2023	54	48	102
2022	48	45	93
2021	52	48	100
2020	50	44	94
2019	53	42	95
2018	52	42	94
2017	53	41	94
2016	55	43	98
2015	54	46	100
2014	54	51	105
2013	59	54	113
2012	62	58	120
2011	56	49	105
2010	56	49	105
2009	66	50	116
2008	66	51	117
2007	65	49	114
2006	65	51	116
2005	70	51	121
2004	71	49	120
2003	76	55	131
2002	82	61	143
2001	82	64	146
2000	86	71	157

Gràfic extret de Foro-Ciudad.com

2.2.10. El Museu de les Mines de Cercs

El Museu de les Mines de Cercs va néixer com un projecte cultural per conservar el conjunt arquitectònic i urbanístic de la colònia minera de Sant Corneli i el paisatge miner. Es va inaugurar el 19 de juny de 1999.

Va ser impulsat per l'Ajuntament de Cercs i forma part del Sistema Territorial del Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya i de la Xarxa de Museus Locals de la Diputació de Barcelona.

Compta amb un programa didàctic que consta de visites i tallers per a tots els nivells educatius. Són activitats relacionades amb la industrialització, però també amb la paleontologia, ja que Fumanya és el jaciment europeu més extens amb petjades de dinosaures.

Els espais del museu són els següents: la sala 1 d'exposició permanent on el protagonista és el carbó, la sala 2 on hi ha un audiovisual sobre la història de Sant Corneli i de la mineria, la sala 3 on podem veure diferents escenografies sobre la vida social de la colònia: l'escola, el dispensari mèdic, i utensilis, espais, etc. relacionats amb la mineria, també podem veure com era un habitatge de la colònia, i per últim es pot entrar uns metres a la galeria de la mina de Sant Romà.

Foto extreta d'Els Fets de Figols: la revolta anarcomunista de l'Alt Llobregat, Memòria Directa.cat, 31 de gener de 2019

Just a l'entrada del Museu, hi ha un monument a les víctimes de la mina a partir de l'any 1941, un total de 209 persones conegudes que van trobar mortes dins la mina.

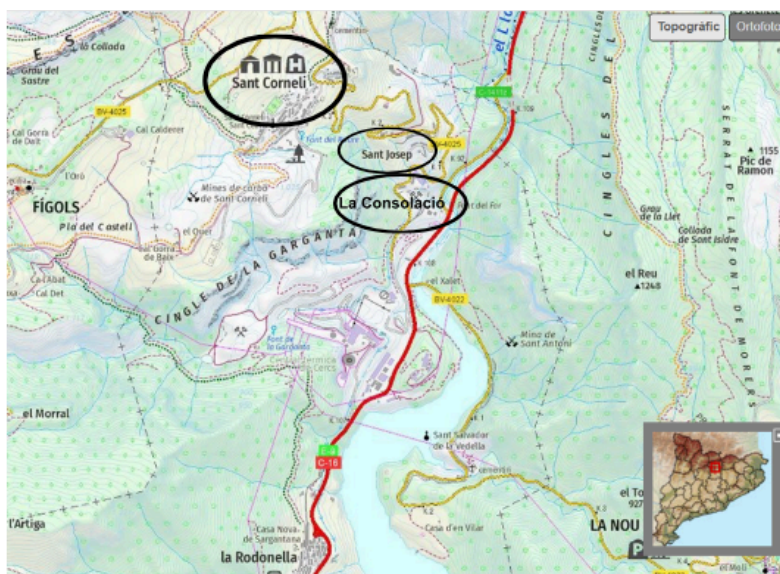
2.3. Els Fets de Fígols

2.3.1. Situació geogràfica dels Fets

La insurrecció de l'Alt Llobregat va tenir lloc en diferents localitats de les conques dels rius Cardener i Llobregat, els dos rius conflueixen a Manresa. Seguint el curs del riu Cardener, dos pobles van participar en la insurrecció: Súria i Cardona; i seguint el curs del Llobregat: Sallent, Balsareny, Berga, Cercs i Fígols.

Els fets més importants es van donar a Sant Corneli i són coneguts com a fets de Fígols. En la meua opinió, estan mal anomenats, ja que Sant Corneli pertany al municipi de Cercs no al de Fígols. Llavors, per què s'anomenen així? Jesús Giráldez en el seu llibre⁶ argumenta que Sant Corneli està més a prop de Fígols que de Cercs i en un moment que no hi havia vies de comunicació podia haver fet que la colònia se la considerés del lloc més proper.

Així que Fígols estaria compost per tres nuclis: Sant Corneli, Sant Josep i la Consolació.

Institut Cartogràfic de Catalunya

2.3.2. Causes

2.3.2.1. L'immobilisme conservador i la manca d'aplicació de les lleis republicanes

A l'Alt Berguedà, com ja s'ha esmentat anteriorment, es va poder observar clarament el bloqueig conservador davant la implementació de les reformes de la Segona República, que va generar una notable conflictivitat social.

⁶ Giráldez, J. "Creyeron que éramos rebaño. La insurrección del Alto Llobregat y la deportación de anarquistas a Canarias y África Continental durante la II República"

Aquesta comarca muntanyosa, rica en jaciments miners, especialment de carbó, i amb nombroses colònies tèxtils, estava dominada per empresaris contraris a les reformes republicanes. Amb el suport del Sometent, una milícia ciutadana organitzada per garantir la seguretat als pobles, aquests empresaris imposaven l'ordre i reprimien les demandes laborals.

Les empreses incomplien constantment la normativa laboral, la qual cosa empitjorava les condicions de vida i treball dels obrers. El treball infantil era habitual, els salaris estaven per sota del mínim establert, les jornades laborals eren llargues, i no hi havia assistència en cas d'accidents laborals. A més, la manca d'higiene en el treball agreujava el malestar de la classe obrera.

A mitjans de gener de 1932, la tensió va augmentar a tota la comarca quan les empreses, en contra de les lleis vigents, van intentar reduir els salaris i disminuir la plantilla. La lentitud del govern a l'hora d'aplicar reformes efectives, així com el fet que moltes de les lleis socials i polítiques promulgades pel govern republicà no s'estaven aplicant, van provocar una radicalització dels treballadors, que va desembocar en una insurrecció.

2.3.2.2. Les idees anarquistes

La zona de l'Alt Llobregat s'havia convertit en un nucli industrial on arribava fàcilment la informació anarquista o bé mitjançant el ferrocarril, passatgers o bé via premsa.

Tenien prohibit el dret d'associació, la qual cosa obligava els treballadors a reunir-se clandestinament als boscos. Tot i això, els treballadors tenien prohibit el dret d'associació, fet que els obligava a reunir-se clandestinament als boscos. A més, l'activitat sindical estava restringida: les assemblees eren difícils d'organitzar, els mítings se susprenien i els líders sindicals patien una constant repressió. Això juntament amb l'incompliment de les lleis socials, van fer que els obrers s'acostessin cada vegada més a les idees anarcocomunistes, integrant-se a la CNT.

Així, el maig de 1931, a Sant Salvador de la Vedella es va celebrar un míting de la CNT que va reunir centenars de miners per escoltar Frederica Montseny, Sol Ferrer –filla de Ferrer i Guàrdia– i Francisco Carreño –mestre de la FAI que desplegà una intensa activitat propagandista els primers anys de la República.

Organitzar el míting no va ser fàcil perquè no agradava ni a l'empresa, ni a la Guàrdia Civil ni al sometent, especialment arran dels fets de les revoltes de Castiblanco i Arnedo que havien despertat l'alarma dins de la Guàrdia Civil després de l'assassinat d'alguns homes d'aquest cos.

En aquest míting, diversos miners van denunciar les precàries condicions de treball tant dins de la mina com en el nou rentador de carbó situat a prop de Sant Salvador de la Vedella, on treballaven nois i dones classificant el carbó.

L'octubre de 1931, la FAI amb Buenaventura Durruti i Francisco Ascaso van organitzar una gran trobada clandestina a Fígols per preparar i animar a la revolució llibertària. Des de la FAI, es portava mesos parlant sobre la conveniència de portar a la pràctica una revolució al Berguedà i a finals d'aquell mateix any, es van reunir a Gironella per saber si era viable. Tots els sindicats, excepte el de Fígols van decidir no tirar endavant amb la revolució.

2.3.2.3. Les condicions laborals i de vida dels miners a l'Alt Llobregat

El treball a les mines de Fígols, segons la historiadora Rosa Serra, era considerat el més dur de tot Catalunya. Fins i tot Lluís Companys, que el 1931 fou nomenat secretari del governador civil de Barcelona, qualificava el comte de Fígols, José Enrique de Olano, de cacic i explotador: "Es el responsable de la situación deprimente de los obreros de la cuenca de Fígols"⁷.

També la premsa obrera es feia ressò d'aquesta situació. A *Solidaridad Obrera* es parlava sobre l'origen del conflicte: "cabe suponer sea motivado por la desalmada explotación de que son objeto aquellos trabajadores"⁸.

Els miners treballaven en unes condicions inhumanes. No es respectava la jornada laboral de 8 hores ni el descans setmanal que havien aconseguit el 1931. A més, no tenien cap seguretat laboral: treballaven sense casc, guants, ni calçat de seguretat; esmorzaven i dinaven dins de la mina. A les galeries més profundes treballaven amb l'aigua fins a la cintura i amb temperatures que podien arribar als 40°, el que els portava a treballar despullats de cintura amunt. Aquestes condicions propiciaven nombrosos accidents i malalties.

La il·luminació a la mina era amb llum de carbur i fins al 1931 els miners havien de subministrar-se ells mateixos aquest carbur.

Existia el treball infantil: amb 10 anys els nens podien treballar en els safarejos per destriar el carbó de la pedra i amb 15 o 16 anys ja entraven a la mina com a peons per portar capaços a l'esquena fins que passaven a ser miners picadors o estibadors.

Foto feta al Museu de les Mines de Cercs, l'agost de 2024

⁷ Serra, R: Mines i miners. *Una història industrial al Berguedà*, pg. 103

⁸ Solidaridad Obrera, número 364, de 20 de enero de 1932, extret de "La revuelta de Fígols. Cinco días de Comunismo Libertario" Ser Histórico)

Els salaris estaven per sota del mínim establert, i les jornades laborals s'allargaven fins a 12 hores. Els miners no veien la llum del sol, i en cas d'accident laboral, la manca d'assistència i la falta d'higiene eren preocupants. Si un treballador moria, la seva família podia perdre el dret a l'habitatge, l'escola i altres serveis bàsics, cosa que augmentava la precarietat i la desesperació.

Tant a les mines com a les colònies mineres de Sant Corneli, Sant Josep i La Consolació manava l'amo, José Enrique d'Olano, un empresari que només pensava a extreure la màxima quantitat de carbó possible, sense preocupar-se per la seguretat ni el benestar dels seus treballadors, incomplint reiteradament la normativa laboral.

Davant d'aquesta situació de duresa sumada a l'oposició dels empresaris a qualsevol reforma, al fet que el sometent imposava l'ordre, i veient que la República no feia res per combatre-ho va desembocar en aixecaments i motins per part dels treballadors, que lluitaven per millorar les seves condicions de vida i feina.

En aquest fragment, es pot veure el desencís que va portar la República als obrers:

"Una noche del mes de Diciembre, "Juan Farriols", al salir del fondo de la mina de carbón, en donde habíamos trabajado siete horas seguidas, me dijo:

Ya te habrás convencido de que la República no hace nada por nosotros...

¿Y que quieres decir?

Quiero decirte que hasta el 14 de Abril que gobiernan los Hombres que nos decían en sus artículos y en sus discursos que la República sería la hora de nuestro bienestar, hace ocho meses que están gobernando, y tú y yo, y aquel y el otro seguimos trabajando en el fondo de la mina, donde gastaremos nuestra juventud y nuestra salud por un miserable jornal (...)

*Habían llegado, pues, los Buenos tiempos para los obreros. Hubo jolgorio. Alegría. Todo iba a estar mejor. Todo iba a sernos repartido. Pero pasadas las primeras horas, volvimos a la mina, a trabajar y a cobrar el mismo jornal y a enterarnos por los papeles de lo que se hacía en Madrid y en Barcelona. No veíamos por ninguna parte las ventajas que nos podían traer. Trabajo; jornal; descanso, los domingos; siete horas en el fondo de una mina tenebrosa; las manos encallecidas; la salud mendicante... No habíamos empezado a llegar a nosotros voces de protesta contra la República."*⁹

La tensió també creix al sector tèxtil. El desembre de 1931, es va signar un conveni que representava una millora en les condicions de treball dels treballadors tèxtils de l'alta muntanya i que fos més similar a la resta de treballadors tèxtils. Només algunes fàbriques, com la Colònia Rosal i Ca l'Asensio de Berga, van complir el conveni, mentre que la majoria d'altres es

⁹Guasachs, R: "Memorias de un deportado", Mundo Gráfico, transcrit per Boixader, A. i Serra, R. en el Dossier de l'Erol.

van negar a augmentar els salaris i pretenien rebaixar les plantilles i els salaris en un moment que el nombre d'hores que treballaven era major que en les fàbriques de les ciutats.

2.3.3. Els fets

El gener del 1932, la situació era ja insostenible, la tensió va augmentar arreu del país.

El 18 de gener de 1932, les treballadores de les fàbriques de Berga que no aplicaven el conveni van declarar-se en vaga, seguides per les treballadores de la Colònia del Carme, propietat del comte Olano, a Sant Salvador de la Vedella. En resposta, el *Sometent* de Fígols va intentar forçar les obreres a tornar a la feina, però elles van buscar suport entre els miners, molts dels quals eren els seus familiars.

Els miners, que ja estaven descontents per l'acomiadament de 30 homes i les dures condicions laborals, van unir-se immediatament a la vaga, iniciant-la el 19 de gener de 1932. En aquesta atmosfera de tensió, les condicions extremes en les mines —deficient ventilació, altes temperatures, accidents freqüents i salaris baixos— van empènyer els miners a donar suport a les obreres tèxtils.

Van creure que la revolució s'estenia per tota Espanya, ja que a causa de l'aïllament, la informació trigava a arribar. Així hi havia el rumor que en moltes capitals de província com a Barcelona, València, Alacant, Madrid, etc. es produïen manifestacions massives amb pancartes a favor de la revolució social. Influenciats també per les idees anarquistes (molts eren afiliats a la CNT) i motivats per unes penoses condicions de vida, van portar la vaga a una revolució social.

Les primeres mesures preses pels revolucionaris van ser desarmar el sometent, la declaració de la vaga general revolucionària, la creació d'un Comitè Revolucionari i la proclamació del comunisme llibertari a la zona.

Aquests comitès revolucionaris eren òrgans de poder popular creats espontàniament pels anarquistes durant la revolta amb la voluntat de construir una societat autogestionada, sense jerarquies. Estaven formats essencialment pels miners, però també hi havia treballadors de la indústria tèxtil, pagesos i alguns estudiants o intel·lectuals com mestres.

El Comitè Revolucionari va preparar les reformes necessàries per assegurar el funcionament de la comuna revolucionària. D'acord amb Eduardo de Guzman que escrivia en el diari *La Tierra*, es van organitzar tenint en compte 3 aspectes: defensa, economia i política-administrativa.

Pel que fa a l'organització defensiva, el Comitè va constituir unes milícies voluntàries per poder defensar-se, alhora que va impedir tota mena de represàlia contra els antics amos. Va encarregar als treballadors que

s'apoderessin del polvorí i desarmessin al sometent pacíficament. Van ocupar les oficines, l'economat i totes les dependències del complex miner, van controlar l'accés a la zona minera per carretera i l'estació de tren. La Guàrdia Civil es va refugiar a la seva caserna que va ser encerclada, però no atacada pels treballadors i des d'allà va demanar reforços i va informar Manresa de la situació.

Van proclamar el comunisme llibertari i van hissar la bandera anarquista roja i negra. La zona va ser controlada amb facilitat i els miners van prendre posicions estratègiques pels voltants de Sant Corneli per protegir la zona de possibles atacs. Una d'aquestes posicions va ser al lloc que es coneix com a "Mitja taronja" i un dels defensors anys després es referirà a ella com "la batalla de los jamones", ja que segons deia, van fer barricades amb sacs i alguns pernills.

La mitja taronja. Extret del vídeo *Els Fets de Fígols*, Museu de les Mines de Cercs

A més de Sant Corneli, la vaga es va escampar a altres llocs com Berga, on els vaguistes van ocupar els forns i les fleques per poder produir pa i mostrar la seva solidaritat amb els miners. També es va estendre cap a Sallent, Súria, Cardona i Manresa. Tot i que la intensitat de la revolta en aquestes poblacions va ser menor, van seguir les mateixes pautes que els miners de Fígols: desarmament del sometent, ocupació dels ajuntaments i implantació del comunisme llibertari. D'aquesta manera, una petita zona de la conca de l'Alt Llobregat i del Cardener va viure durant uns dies paral·lelament a la realitat política, social i econòmica de l'Estat.

Malgrat alguns suports com aquests, la revolució dels miners no va ser compartida per les colònies tèxtils on només es declarà la vaga general.

Entre els líders dels miners van destacar Manuel Prieto García, un gallec que havia treballat a les mines asturianes i de França i Manuel Peralta, tresorer del sindicat de la CNT en la zona. No obstant això, la revolució no va ser iniciada per aquests, que quan va començar i segons testimonis de l'època com Pedro Peralta, fill de Manuel Peralta, estaven dormint. Però sí que es van posar de seguida al servei del moviment. En el seu llibre "*Minas de Fígols. Una historia de la revolución social*", Pedro Peralta explica com es van mobilitzar per

aconseguir armes del somaten. Van organitzar als miners per extreure carbó de la mina i repartir-lo entre les famílies, etc. Una altra persona coneguda que va participar en els fets de Fígols va ser Ramon Vila Capdevila, Cara Cremada, que més tard destacaria com a maqui.

Pedro Peralta en el seu llibre narra com va viure aquell moment marcat per la improvisació: *“Recuerdo que una mañana, de madrugada, a mi hermano y a mi nos despertó un movimiento incesante de gente que entraba y salía de casa; pronto nos enteramos de que la Revolución estaba en marcha.*

*Despertaron a mi padre que no sabía nada. Lo mismo pasó con Manuell Prieto (...). Lo más sorprendente es que después trataron a Manuel Prieto como el cabecilla de la revolución y a mi padre como uno de los elementos iniciadores. Desde luego los dos se pusieron en seguida al servicio del movimiento”*¹⁰

Imatge digital extreta del vídeo *Els Fets de Fígols*, Museu de les Mines de Cercs

Un altre dels participants compromesos en la revolta de 1932 i militant sindicalista durant la guerra civil i postguerra va ser Juan Pérez Sánchez i amb menys implicació el seu germà Perico Pérez Sánchez (germans de la meua àvia) com ho explica Peralta en les seves *memòries* i la Rosa Serra en “Mines i Miners. Una història industrial al Berguedà”.

En l'aspecte econòmic, el Comitè Revolucionari constituït s'encarregava de la producció i el consum. Van intentar reorganitzar la producció de manera col·lectiva, posant els mitjans de producció sota el control dels treballadors i prenent les decisions sobre la distribució de béns i altres aspectes de la vida quotidiana. El treball a la mina es realitzava voluntàriament i s'havia d'entregar de forma gratuïta a totes les llars i indústries que el requerissin, igual que la roba, les eines i els aliments.

¹⁰ Peralta, P. *Minas de Fígols, una historia de la revolución social*, pg. 42

El consum es va organitzar sobre la base de l'Economat. La voluntat era distribuir els aliments de l'economat d'acord amb les necessitats de cadascú. Es van emetre uns vals amb els quals es podia comprar a l'economat i es va abolir la moneda tot i que sembla que els diners no van arribar a desaparèixer del tot de la colònia.

L'església de Sant Corneli es va transformar en un magatzem. El mossèn i els mestres van assumir tasques d'administració mentre les monges continuaven cuidant nens, gent gran i malalts.

Els fets explicats a *Memorias de un deportado*:

*"Y aquella noche nos apoderamos de las minas de Fígols y se ordenó que se izase la bandera roja en el pico más alto de San Cornelio. Uno de los nuestros guardó el polvorín. Se atrincheró la montaña para hacer frente a los opositores, y empezamos a seguir las órdenes de los anarquistas. Suprimieron la moneda. En el Economato de los obreros empezó el reparto de mercancías sin dinero alguno. Unos vales bastaban. Cada cual consumía por su necesidad y la de su familia."*¹¹

Quant a l'organització política i administrativa, els Comitès revolucionaris promouien les idees anarquistes i conscienciaven a la població sobre els objectius de la revolució. Van assolir un alt grau d'autoorganització i de presa de decisions col·lectiva. No obstant això, també es van trobar amb alguna dificultat com la manca d'experiència, les diferents opinions sobre com portar la revolució des de dins del comitè, etc. que va generar tensions i dificultats per assolir consensos.

Tot i això, van impulsar la celebració d'eleccions, que es van fer el dimecres, 20 de gener, per designar els homes que havien de dirigir la comuna lliure. Van votar tant homes com dones majors de 16 anys i van constituir la Comuna Lliure de Fígols. Per majoria absoluta van designar un delegat general i 8 ajudants que havien de ser els administradors de la naixent comuna minera.

Aquesta Comuna Lliure va enviar un delegat a Barcelona per saber en quina situació estava la revolta, aquest delegat va ser Manuel Prieto. El 23 de gener, Prieto va tornar amb la notícia que la revolució social no havia tingut eco a Barcelona. Només l'Alt Llobregat continuava revoltat i es va conèixer que l'exèrcit es desplaçava per sufocar la rebel·lió. Les tropes estaven ocupant sense lluita tots els pobles veïns revoltats com Sallent, Súria, Cardona i Berga.

El dia 24 de gener, les tropes van arribar a Sant Corneli on els revolucionaris armats i atrinxerats van preferir no oferir resistència. Els miners havien acordat que els menys compromesos es quedarien a la colònia i la resta marxarien cap a França.

Segons el relat de Pedro Peralta els fets posteriors es van desenvolupar de la següent manera. El dia 24 va arribar una tropa militar que va ocupar Sant

¹¹ Guasachs, R: "Memorias de un deportado", Mundo Gráfico, transcrit per Boixader, A. i Serra, R. en el Dossier de l'Erol, on es veu el desencís que va portar la República als obrers.

Corneli i una altra que va ocupar la Consolació. Van publicar un bàndol ordenant que tot home útil es presentés i van fer tria, portant als més compromesos a la sala de ball. Aquest dia es va fer explotar l'edifici del polvorí (en aquells moments, el polvorí només era el dipòsit de cartutxos de dinamita que utilitzaven a les mines), hi ha historiadors que afirmen que ho van fer uns pocs revolucionaris abans de fugir. Pedro Peralta diu que potser ho van fer miners pagats per l'empresa per acusar els revolucionaris. Davant aquest fet, la gent per por que explotés tota la colònia va marxar cap als boscos amb mantes i "macutos" (episodi que la meua àvia m'explicava sovint, ja que ella comptava amb 7 anys).

L'endemà, tots els que estaven a la sala de ball van sortir de tres en tres, lligats amb cordes i ben custodiats per la Guàrdia Civil.

Detinguts a la plaça del Cafè de Sant Corneli.
Fotografia extreta del vídeo *La Revolta de l'alt Llobregat (1932) Espurnes d'arxiu*. Youtube – Arxiu Nacional de Catalunya, 18/01/2024

Peralta i Prieto que havien marxat, retornaran per entregar-se. El primer dona la volta només sortir de Sant Corneli mentre que Prieto girarà cua ja arribant a la frontera.

Manuel Prieto. Foto extreta del vídeo "Els fets de Figols de 1932" del Museu de les Mines de Cercs

Es va imposar el toc de queda, la llei marcial i els escorcolls i interrogatoris.

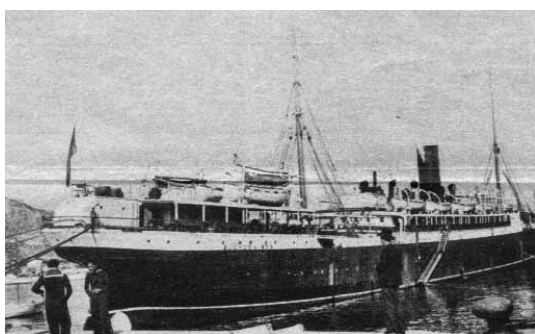

Detencions de participants en els fets de Figols de 1932
ARXIU. ([HTTPS://DIRECTA.CAT/PERSONS/ARXIU/](https://directa.cat/persons/arxiu/))

Revolta de l'Alt Llobregat 23 de gener de 1932. Josep Maria
Sagarra i Planas. Arxiu Nacional de Catalunya.
ANC1-585-N-16748

Es van emportar a més de 100 miners introduïts en camions i traslladats a la presó Model de Barcelona i al vaixell-presó Buenos Aires, ancorat al port de Barcelona. Entre ells Manuel Prieto, deportat a Villa Cisneros (actual Dakhla, al Sàhara Occidental) i Manuel Peralta, deportat a Bata (Guinea Ecuatorial).

Vaixell "Buenos Aires". Extret de
"Memorias de un deportado"

Mentre van estar tancats al Buenos Aires al port de Barcelona, els empresonats encara tenien esperances que la FAI aconseguís la llibertat dels presos i s'aixequessin tots els sindicats.¹²

"Ahora, sí; ahora ya veréis la huelga general que se produce. En cuanto se enteren los de la F.A.I. que vamos al Buenos Aires y que hay peligro de una deportación, se levantarán todos los Sindicatos a nuestro favor. Entramos en el Buenos Aires, fondeado en el puerto de Barcelona. Y cada amanecer creíamos que surgiría esta tan anunciada huelga general.(...) Lo cierto es que pasaban los días.

¹² Guasachs, R: "Memorias de un deportado", Mundo Gráfico, transcrit per Boixader, A. i Serra, R. en el Dossier de l'Erol, on es veu el desencís que va portar la República als obrers.

Y que una madrugada del mes de febrero salimos del puerto de Barcelona (...) Pero ninguno creíamos que el Gobierno decidiría nuestra deportación. Cuando vimos que de verdad se levantaban anclas y la proa del Buenos Aires enfilaba el horizonte, nos dimos cuenta de que estábamos perdidos...”

2.3.4. El paper de la CNT

La CNT va rebutjar donar suport a una vaga revolucionària, ja que era impulsada pels faistes i anava en contra del corrent dominant trentista.

La insurrecció es va iniciar sense cap direcció per part de la CNT com indiquen diversos autors, entre ells Angel Herrerin, Ramon Romero, etc. De fet, el 20 de gener, una delegació del comitè revolucionari de la CNT es va desplaçar a Sant Corneli per assabentar-se del que succeïa i va tornar acompanyat de Prieto perquè informés la CNT. Prieto va presentar un informe on assenyalava que “Fígols s’havia insurreccionat creient que anava a implementar-se una dictadura a Espanya”¹³

Després de les deportacions, l’escissió de la CNT va ser més gran, ja que els faistes acusaven els anarcosindicalistes d’haver-los deixat sols i haver-los venut al govern republicà, mentre que aquests darrers els acusaven d’haver portat el dolor i la misèria a moltes llars obreres i d’haver fet una revolució en un moment que no podia triomfar.

Bandera CNT - FAI. Imatge digital extreta de Wikipèdia

La majoria d’autors consultats afirmen que més que una insurrecció de la CNT, cal parlar d’un moviment local, com aquells aixecaments que cíclicament es repetien en la resta d’Espanya (hem vist els casos de Castilblanco, Arnedo i més tard Casas Viejas) protagonitzats per uns treballadors que patien una situació de misèria i injustícia social.

2.3.5. Actuació del Govern

La reacció del govern d’Azaña fou ràpida i dura.

El dia 21 de gener a Madrid té lloc la primera de les sessions parlamentàries on s’exposen les postures polítiques. Manuel Azaña, president del Govern, afirma que el moviment era premeditat, organitzat i amb suport de l’extrema dreta i

¹³ Acta de la Federació Local de Barcelona de finals de gener de 1932 per analitzar la insurrecció d’aquest mes, 3.03.1932 extret de Herrerin Angel, El movimiento de enero de 1932: ¿insurrección cenetista o asalto anarquista al poder sindical? Les Cahiers de Framespa e-Storia, núm. 25, 2017.

que tenien coneixement que el dia 25 hi hauria una revolució per fer caure la República. Azaña negava que la revolució tingués lloc per les condicions laborals i pels incompliments patronals, dient que unes bases de treball pactades, mai no donen dret a rebel·lar-se contra la República. Amb aquests arguments justificava la repressió, dient que es van sortir de la legalitat.

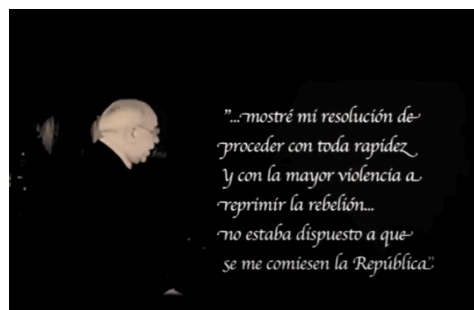
Molts partits parlamentaris van donar suport al Govern: PSOE, nacionalistes bascs, Federació Gallega, Acción Republicana, Esquerra Republicana, etc.

Lluís Companys, portaveu d'Esquerra Republicana, va proposar acabar amb la insurrecció enviant el diputat d'Esquerra Republicana, José Grau, per negociar amb els miners. Grau ja havia intervingut amb èxit en un altre conflicte a Fígols el maig de 1931. Però Azaña es va negar. Per la seva banda, el president manifestava els incompliments de la patronal a l'Alt Llobregat i reconeixia els abusos que hi havia. Així i tot, Esquerra Republicana va acabar donant suport al Govern d'Azaña.

Només el grup d'Alianza de Izquierdas -format per republicans d'extrema esquerra- va votar en contra, defensant que el veritable perill per a la República venia per la dreta, no per l'esquerra.

Azaña va aconseguir el suport de les Corts per enviar l'exèrcit a la zona revoltada, per 293 vots a favor, i 4 en contra de l'extrema esquerra federal.

Per tant, Azaña invocant la Llei de Defensa de la República (aprovada el 21 d'octubre de 1931), la qual l'autoritzava a enviar a l'exèrcit si es considerava que hi havia una agressió contra la República, i amb el suport de les Corts, va posar fi a la revolta de l'Alt Llobregat i va socórrer la Guàrdia Civil, atrinxerada durant dies a les seves casernes. El dia 22, Manresa va quedar ocupada militarment i es convertí en el centre de les operacions des d'on l'exèrcit va anar reprimint els nuclis revolucionaris de la comarca.

Declaracions d'Azaña. Foto extreta del vídeo "Els fets de Fígols 1932" del Museu de les Mines

Aprofitant la sublevació de l'Alt Llobregat, el Govern va aprofitar per fer les detencions dels anarquistes més significatius i que els considerava enemics de la República, com Durruti, els germans Ascaso i Cano Ruiz que van ser detinguts el 21 de gener i se'ls va atribuir l'autoria moral de la insurrecció.

La intervenció militar, quant a ferits i morts, no va ser tan crua com es podia haver previst, en part per l'acció del general Batet, responsable màxim de l'exercit a Catalunya, i perquè no van trobar resistència. Les deportacions, pèrdues de llibertat sí que van ser més dures. I més quan entre els detinguts també hi figuraven militants anarquistes que no havien participat com Buenaventura Durruti o els germans Francisco i Domingo Ascaso. El govern, aplicant un cop més la llei de Defensa de la República, va aprofitar la situació per desfer-se d'aquells que considerava perillosos per al seu règim.

Una altra mesura que va prendre el govern va ser el tancament de tots els centres dels sindicats de la comarca, així com el tancament temporal de nombrosa premsa anarquista per tal d'eliminar les crítiques es feien de l'actuació del govern.

2.3.6. Les conseqüències

Les conseqüències van ser de diversos tipus.

2.3.6.1. Conseqüències polítiques

Els Fets de Fígols van evidenciar la fragilitat de la República i van augmentar l'enfrontament de les diferents forces polítiques, enfortint la crisi de la Segona República.

La contundent actuació del govern –que fins i tot negà els veritables orígens de l'aixecament per justificar la seva ràpida repressió– va accentuar encara més el desencís de gran part de la classe treballadora envers la República.

La repressió de la revolta va portar dures crítiques al Govern i va enfortir les forces conservadores.

Tots aquests esdeveniments provocarien un desgast del govern d'Azaña, i portarien finalment les forces de centredreta a guanyar les eleccions de 1933. S'obria així un nou bienni –conegut com a Bienni Negre– en el qual es paralitzarien moltes de les reformes iniciades durant el bienni reformista.

2.3.6.2. Impacte en el moviment obrer

A Barcelona, el 23 de gener de 1932, es va declarar una vaga general en suport als revoltats de l'Alt Llobregat. No va tenir molt seguiment, ja que es va convocar tard i no comptaven amb el principal medi de divulgació, *Solidaridad*

Obrera, que estava suspès. A més, Barcelona estava ocupada policialment; però, així i tot, aquell dia ni tramvies ni autobusos van funcionar i el 50% de les fàbriques i tallers van secundar la vaga.

Els sindicalistes van ser perseguits de manera sistemàtica, la qual cosa va debilitar considerablement el moviment obrer a Catalunya.

La repressió va incrementar la radicalització de les posicions dins de l'anarcosindicalisme, que va adoptar posicions més violentes; fet que es plasmava en les insurreccions anarquistes que se seguien produint.

2.3.6.3. Conseqüències per a la CNT

Es va aprofitar aquesta revolta per detenir i desarmar el moviment anarquista a Catalunya; es van clausurar els locals sindicals de la CNT a tota la comarca i van detenir a militants de la CNT de Barcelona com Buenaventura Durruti i Francisco Ascaso i d'altres parts d'Espanya.

Una altra conseqüència va ser que les discrepàncies entre els dos sectors de la CNT (trentistes i faistes) van començar a ser ja irreversibles, refermant la seva escissió.

La repressió i les divisions internes van debilitar considerablement la CNT, que va tardar anys a recuperar-se.

A causa de la repressió, la CNT va acabar de trencar la relació amb el govern republicà.

2.3.6.4. Conseqüències per als miners de Sant Corneli i les seves famílies

Al Berguedà, les detencions van ascendir a 150 persones, 40 de les quals eren de la zona de Fígols. Aquests van ser assenyalats a dit pels antics patrons, capatassos, capellans, monges o membres de la Guàrdia Civil només pel fet de ser considerats "revoltosos" o tenir el carnet de la CNT.

Als miners acusats de la revolta com als líders que hi havia a Catalunya de la CNT els van portar al vaixell presó Buenos Aires que va salpar el 10 de febrer cap a les colònies africanes de Villa Cisneros i Rio de Oro. Pel camí va fer escala a València, a Cadis i les Canàries, on van pujar altres deportats. A la majoria dels homes de Fígols els van portar a Villa Cisneros i els considerats més rellevants com Prieto, a Guinea, junt amb Durruti i Ascaso.

Lista de deportados

DE BARCELONA:

Antonio Adillón Canal, José Alvarez López, Antonio Avila Vélez, Juan Arcas Morca, Tadeo Arner Escriván, Vicente Añer Mas, Francisco Ascaso Abadía, Domingo Ascaso Abadía, Miguel Aguilar Doñate, Primitivo Arias Fernández, Pedro Arifo Cancellor, Lázaro Allón Mayer, Francisco Basconto Girabacana, Federico Bous Rius, Manuel Ballosteros López, Cristóbal Borenguer Malenseda, Tomás Cano Ruiz, Domingo Canela Sadino, Antonio Carrasco Romera, Jaime Casas Español, Julián Campos Travé, Juan Capdevilla Merino, Rufino Santos Palacio, Juan Casado Belmonte, Casimiro Domingo López, Juan Díaz Meca, Benaventura Durruti Domínguez, Ramón Escudé Bonvehí, Aquilino Fernández Clavel, Pedro Fernández Fernández, José Gallindo Ferrer, José Jiménez Albarriacín, Manuel García Pérez, Evaristo García García, Julián García Vicente, Aurelio Jiménez Estera, Antonio Jiménez Gutiérrez, Guillermo García Hernández, José Gima Carrillo, Nemésio Guerra Marqués, Onofre García Vera, Juan Jiménez Parra, Clemente Gilona Prades, José Antonio García Haro, Salvador Coca y To, Fernando Herrero Alonso, José Haro Haro, Enrique Juan Pérez Pol, Manuel López Blanco, Angel Latorre Morales, Joaquín Latorre Morales, Salvador Lozano Rius, Bruno Lladó Rico, Antonio Moreno Alarcón, Antonio Mota Moreno, Juan Martija Supervia, José Mader, Diego Mañan Sánchez, Joaquín Masmano Pardo, Félix Pardo Velero, Florencio Mas Gibau, Eduardo Muñoz Vega, Manuel Medina Linares, Antonio Méndez Zamora, Pablo

Mayo Mayo, Rafael Martí Solé, Ginés Navarro Muñoz, Ramón Nebot Crous, Juan Navarro Lay, Indro Noguera Sister, Ramón Noguera Bañagala, Antonio Borda Lázaro, Ginés Ortiz Sales, José Orozco Gallardo, José Pinas Calvet, Tiburcio Pascual Villegas, Juan Parra Sánchez, Diego Pérez Alarcón, Manuel Pérez Felis, Bartolomé Puntero García, Sebastián Pifa López, Manuel Peralta Peral, Manuel Prieto García, Diego Pérez Hernández, Juan Quilés Carrillo, Francisco Quesada Lara, Aquilino Rodríguez García, José Ropizares Sánchez, José María Eula Serra, José Robles Miguels, Jaime Billo Jubellas, Manuel Rodríguez Moretón, Ramón Rivera Solé, Eduardo Soler Fació, Matías Sister Aunedo, Manuel Sánchez Martínez, Abel Santarán García, Antonio Soler Falcó, Victoriano Sánchez Martínez, Valentín Serrano Pagán, Jerónimo Torrebada Celoli, Pascual Torres Hernández, Guacernando Valls Guanyer, Domingo Xiscot Rovellat, Ginés Zapata Gabarra.

DE VALENCIA

Antonio Blesa Martínez, Vicente Blesa Martínez, Nicasio Cortés Hernández, Antonio Fernández Bailes, Angel Gómez Labiguera, Juan Vicente Molina Alilaga, José Ramírez Mirall, Juan Rueda Jaime, Nicasio Tortajada Muñoz, Santiago Tronchín Micó y Marco Villar Mándiz,

DE CADEZ

Fernando Uclés Mianan, Manuel Viejo Vitar y Arcas.

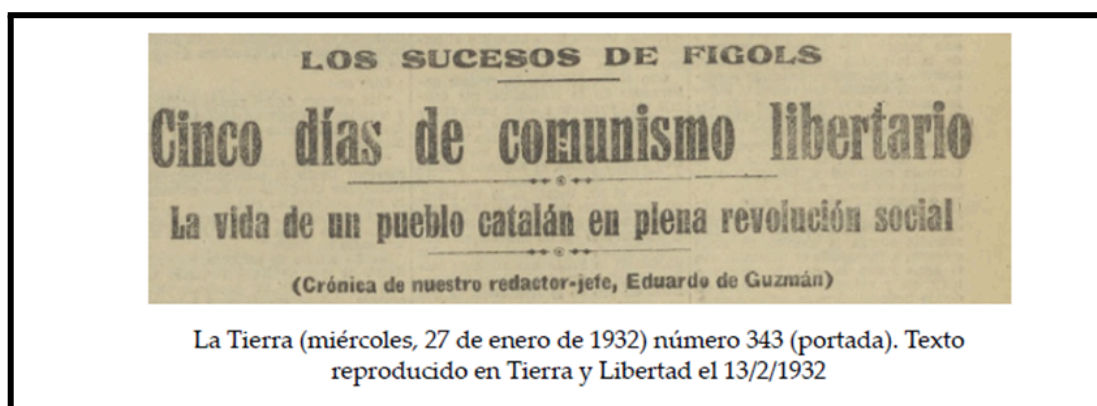
Els obrers i les famílies també van patir les conseqüències: acomiadaments, desnonaments, detencions, empresonaments, rebaixa en els salaris, deportacions... I no només els participants de la revolució sinó també a tots els que eren crítics amb la direcció de l'empresa.

Entre aquestes famílies estava la de Manuel Peralta, que en lloc de tornar al seu poble natal, a Alcorisa, es va refugiar a Sallent a casa d'una germana de la mare. En principi no va aconseguir feina, ja que estava fitxada en les comarques del voltant fins que fent-se passar per vídua va trobar feina a una petita fàbrica de Balsareny.

L'empresa va aprofitar l'ocasió per reduir els salaris i per tancar els locals dels sindicats.

2.3.7. La premsa de l'època

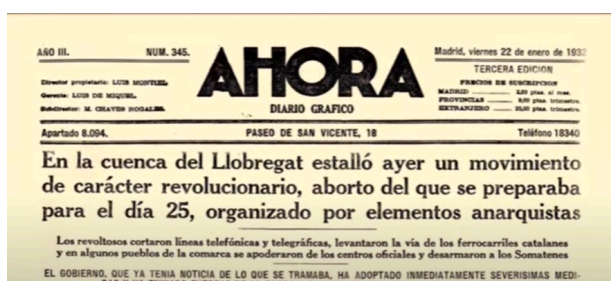
La insurrecció va tenir ressò en la premsa de l'època, tant als diaris catalans com als de la resta d'Espanya, i molts dels articles anaven acompanyats de fotografies. Van destacar els relats d'Eduardo de Guzmán, redactor en cap del diari *La Tierra* pels seus articles descriptius i les seves reflexions i són els que més consens hi ha hagut entre els miners anarcosindicalistes.

Extret de La revolta de Fígols cinc dies de comunisme llibertari. Directa.cat

Extret de "La revuelta de Fígols. Cinco días de Comunismo Libertario". Ser Histórico,

Fotografía extreta del vídeo *Els Fets de Fígols*, Museu de les Mines de Cercs

Fotografía extreta del Museu de les Mines de Cercs

Durant cinc dies, la premsa de l'època com "El Pla del Bages", "El Dia" o "La Vanguardia" va recollir els fets: com es va hissar la bandera anarquista, com les mines van fer un treball autogestionat, els desarmaments de sometents, l'explosió del polvorí de les mines de Sant Corneli, el seguiment massiu d'una vaga general a Manresa, etc.

La premsa més anarquista exaltava l'esperit pacífic de la revolució social mentre que la premsa monàrquica, republicana i socialista inventaven narracions de fets violents (sabotatges, explosions de bombes, guàrdia civils ferits...) per justificar la repressió del moviment. Volien desprestigiar el moviment revolucionari i afirmaven que no perseguien el comunisme igualitari ni les millores laborals sinó que volien prendre represàlies contra els patrons i la gent benestant.

La premsa afí al Govern feien seves la tesi oficial com el Socialista o El Dia Gráfico i es va arribar a dir que es rebien diners de Rússia, enviats per Trosky i fins i tot la planificació havia estat feta per dirigents comunistes russos.

Quan el moviment ja havia estat sufocat, la premsa anarquista incidia en la seva importància. Federica Montseny escrivia que l'aixecament passaria a la història com el primer intent seriós de revolució social a Espanya, després de l'assaig de Jerez de 1892¹⁴ i el periodista Eduardo de Guzmán, vinculat a la CNT, assenyalava que acabava "de triunfar en un pueblo, por primera vez en la historia de España, el comunismo libertario (...) La anarquía había sido "realidad durante una semana", i "en ningún sitio hubo robos, asesinatos ni violaciones", que, según sus detractores, eran "la esencia del anarquismo" ¹⁵

La premsa que es va fer ressò dels fets i que era més o menys afí va ser perseguida, com *Solidaridad Obrera* amb una tirada en aquell moment d'entre 20.000 i 40.000 exemplars, va ser suprimida el 22 de gener i no va tornar a publicar-se fins al 2 de març.

2.3.8. El Comunisme Llibertari

El comunisme llibertari, també conegut com a anarco-comunisme, és una ideologia política i econòmica que busca l'abolició de l'estat i de qualsevol forma de govern jeràrquic, substituint-les per una societat autogestionada i igualitària. Així que combina els principis del comunisme i l'anarquisme.

Podem trobar els orígens del comunisme llibertari en el segle XIX, amb pensadors com Mijaíl Bakunin i Piotr Kropotkin i fou ideat inicialment a Itàlia durant la Primera Internacional per Carlo Cafiero, Enrico Malatesta, entre d'altres.

¹⁴ El Luchador, 29.01.1931 extret de Herrerin A., El movimiento de enero de 1932: ¿insurrección cenetista o asalto anarquista al poder sindical? Les Cahiers de Framespa e-Storia, núm. 25, 2017

¹⁵ Ib

Entre els seus principis destaquen: l'oposició a la desigualtat econòmica i social, l'abolició de l'estat, la defensa de la col·lectivització dels mitjans de producció per al benefici de la comunitat en general, l'autogestió per a millorar les condicions laborals i incrementar l'eficiència i la distribució dels beneficis equitativament.

L'objectiu és crear una societat més igualitària i justa i critiquen el capitalisme i a les seves estructures de poder jeràrquiques.

A Catalunya s'inicia a partir de 1870 amb la celebració del Congrés de Barcelona on les societats obreres catalanes van decidir adherir-se a l'Associació Internacional de Treballadors. En aquests anys van anar creixent les associacions d'obriers que propugnen una societat sense classes.

Els miners de l'Alt Llobregat, organitzats majoritàriament al voltant de la Confederació Nacional del Treball (CNT) van ser els primers a practicar una societat sense classes, el 1932, en veure que la Segona República no complia amb les reformes socioeconòmiques que esperaven.

Segons les cròniques del periodista Eduardo De Guzmán "la aldea (Fígols) ha estado durante cinco días -de lunes a sábado- viviendo en régimen de comunismo libertario" ¹⁶

Aspectes positius del comunisme llibertari establert a Sant Corneli:

- Intent de col·lectivització dels mitjans de producció i consum
- Intent d'eliminar els diners com mitjà d'intercanvi. Per adquirir aliments i altres productes es va fer un val autoritzat pel Comitè Revolucionari, fent que els productes fossin gratuïts i un repartiment més igualitari.

Per tant, la producció i la distribució es col·lectivitzen el que va suposar una alternativa al capitalisme.

Aspectes negatius:

- No van arribar a crear un òrgan de gestió que abolís el sistema jeràrquic, els mancava un model de societat comunal.

2.3.9. Una revolta romàntica?

Durant una setmana, a Sant Corneli es va viure la il·lusió revolucionària: establir un règim de comunisme llibertari. Es va viure la primera experiència pràctica a la península Ibèrica de comunisme llibertari que durant anys s'havia teoritzat.

¹⁶ *La Tierra*, número 342, de 26 de gener de 1932, extret de *La revuelta de Fígols. Cinco días de Comunismo Libertario*, Ser Histórico, 2/10/2023.

Sense trobar resistència, els revolucionaris van formar un comitè i van proclamar la revolució social, en un clima d'exaltació popular i simpatia. La majoria de miners es van unir amb entusiasme al projecte, convençuts que la revolució s'estenia per tot l'estat. No hi va haver violència, robatoris ni assassinats, cosa que va reflectir l'esperit pacífic i idealista d'aquella insurrecció.

Fins i tot els nens van viure amb alegria aquells dies, com recorda Pedro Peralta, que comptava llavors amb 9 anys, en el seu llibre *“Minas de Fígols, una historia de la revolución social”*.

Els revolucionaris no només volien un canvi superficial, sinó que estaven decidits a transformar el sistema social i econòmic per crear una societat més justa i lliure. Però en cap moment va haver-hi una planificació ni van tenir el suport necessari, i per això es va convertir més en un símbol romàntic de llibertat que en una amenaça real per a la República.

Les condicions no eren favorables per a l'èxit: les colònies tèxtils no es van sumar al moviment, ja que per elles la vaga era només una reivindicació laboral, i no una revolució. A més, no comptaven amb el suport de partits polítics ni sindicats. L'Estat, els partits de dretes i el PSOE tampoc estaven disposats a permetre que la revolta prosperés, per això van respondre amb una ràpida repressió i amb un gran desplegament de l'exèrcit i la Guàrdia Civil, que van aplicar dures represàlies.

Així, els fets de Fígols van esdevenir una demostració del poder dels ideals revolucionaris i la capacitat dels treballadors d'organitzar-se per desafiar l'autoritat. Tot i que no tenien cap possibilitat de triomfar, van deixar empremta en la memòria col·lectiva. Frederica Montseny va descriure aquells dies dient: “La vida de una flor es tan breve como esos cinco días de anarquía en Cardona, Berga, Fígols, Suria, Sallent” ¹⁷.

¹⁷ Serra, R. “Mines i miners, una història industrial al Berguedà”, pg 108

3. MARC PRÀCTIC

3.1. Evolució de la colònia de Sant Corneli

Si comparem la colònia de Sant Corneli dels anys trenta amb l'actual, hi trobarem moltes diferències, però també alguns aspectes que s'han mantingut intactes.

La configuració del poble segueix sent pràcticament la mateixa: no s'han construït nous edificis ni s'ha expandit, i els blocs de pisos i serveis conserven el seu aspecte exterior original. Per tant, la fotografia general del poble seria gairebé idèntica, excepte per la creació del Museu de les Mines de Cercs, la construcció dels safareigs i la remodelació de l'església.

Foto extreta de Factorxplorer "Colònia de Sant Corneli y mina de Sant Romà en Fígols"

Foto extreta de Fray Sulfato. El Museo de las Minas de Cercs

La creació del Museu ha transformat la plaça de Sant Romà, que abans era una esplanada amb alguna barraca i una era. Ara, aquest espai ha estat substituït per un aparcament, una zona de recàrrega per a autocaravanes, un edifici auxiliar del Museu, una excavadora Bucyrus de 1922 amb motor de vapor, i un monument en record als miners morts. L'obrador on es feia el pa també ha desaparegut, i en el seu lloc s'hi ha construït un hotel.

A pocs metres de la plaça de Sant Romà, al costat del "Tir al plat", trobem un altre espai que abans no existia: la Font del Roure. Aquest espai lúdic va ser construït amb la col·laboració dels veïns el maig de 1994. Inclou una font, sis taules de pedra amb bancs, barbacoes, dues pistes de petanca, una taula de ping-pong i un quiosc-bar que obre a l'estiu, gestionat per la Comissió de Festes de la colònia.

Font del Roure. Som de Picnic

Un altre dels espais que ha sofert canvis és l'església i els safareigs:

Serra, R. *Mines i ferrocarrils*

Factorxplorer, Colònia de St. Corneli

A part d'aquests canvis físics, també hi ha hagut canvis demogràfics i socials i aquests són els que més es veuen.

Sant Corneli, que en el passat va ser una colònia amb una població nombrosa, que atreia molta gent jove que hi arribava buscant feina, majoritàriament masculina, ha experimentat una important disminució demogràfica i un notable envelliment, especialment arran del tancament de les mines l'any 1991. Ara, generalment viu gent gran, extreballadors de les mines que han viscut tota la seva vida o la major part a la colònia. Segons l'Institut Nacional d'Estadística, a 1 de gener de 2023, el nombre d'habitants era de 102 persones.

Amb el temps, Sant Corneli ha passat de ser una colònia minera a convertir-se en un lloc on predominen les segones residències i s'ha transformat en una destinació turística. Els atractius de la zona inclouen el seu entorn verd i muntanyós, el museu, l'hotel, el restaurant Santa Bàrbara, així com activitats com la recol·lecció de bolets, el senderisme, el ciclisme i el motocròs, que atrauen visitants.

Moltes de les segones residències, com he comentat en "Sant Corneli en l'actualitat", pertanyen a fills o nets d'antics treballadors de les mines que mantenen un vincle sentimental amb la colònia on van néixer i créixer. Aquest és el meu cas, ja que la nostra casa era dels meus avis. No obstant això, també ha sorgit una nova població provinent de grans ciutats com Sabadell o Terrassa, atreta pels baixos preus dels habitatges i per l'entorn, la qual cosa està configurant un nou estil de vida a la colònia.

La vida cultural i d'oci també ha experimentat grans canvis. En els seus moments de màxima població, la colònia gaudia d'una oferta d'oci rica i variada: hi havia un grup de teatre, es projectaven pel·lícules actuals cada cap de

setmana al cinema i s'organitzaven balls amb les millors orquestres del país. La Festa Major, celebrada el 16 de setembre, reunia tant els habitants de la colònia com els dels pobles veïns. Era una època en què es movien molts diners i la població, majoritàriament jove, buscava divertir-se després d'haver passat dificultats.

Avui, la situació és ben diferent. El jovent té poques opcions d'oci: no hi ha bars musicals, ni cinemes, teatres o discoteques. Només disposen d'un petit local social i del bar-botiga Pic i Pala, on sovint no es troben del tot a gust perquè coincideixen amb els seus pares i veïns. A l'estiu, poden gaudir del quiosc-bar de la Font del Roure, gestionat per joves majors de 17 anys, que formen part de la Comissió de Festes del poble.

La Festa Major també ha perdut l'esplendor d'altres temps. Ja no es contracten grans orquestres, a causa d'un pressupost reduït, i ja no se celebra el 16 de setembre, sinó al voltant de l'11 de setembre per intentar aplegar més gent.

A més, els joves tenen poques opcions laborals a la colònia, limitant-se pràcticament al Restaurant Santa Bàrbara i el bar-botiga Pic i Pala. Si aconsegueixen feina en algun poble pròxim que els permeti tornar a casa cada dia, ja se senten afortunats. Per als qui volen seguir vivint a Sant Corneli, tenir cotxe és imprescindible per desplaçar-se a Berga, Manresa o altres localitats properes per treballar o sortir d'esbarjo, ja que no hi ha transport públic i la distància a serveis bàsics és considerable.

Aquesta manca d'oportunitats provoca que molts joves marxin a viure a la ciutat, tant per continuar els seus estudis com per trobar una feina que la colònia ja no els pot oferir.

Museu de la Mineria de Cercs

Foto extreta de Booking.com

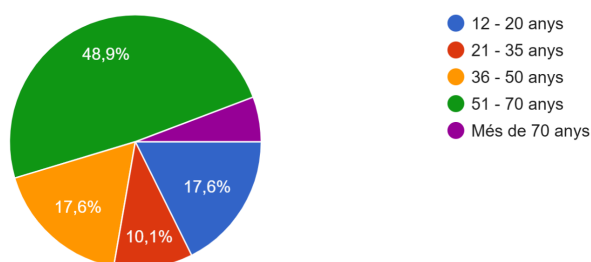
3.2. Coneixement dels Fets de Fígols en l'actualitat

Partia de la idea que els Fets de Fígols són poc coneguts actualment. Tot i que poden ser mínimament familiars per a la gent de l'Alt Berguedà, fora d'aquesta comarca gairebé ningú no n'ha sentit a parlar, excepte aquelles persones que, tot i viure fora, tenen alguna vinculació amb la zona o en són fills.

Amb l'objectiu de confirmar aquesta hipòtesi, vaig realitzar una enquesta per saber si es coneixien aquests esdeveniments i identificar quin perfil de població en tenia coneixement: d'on eren, si tenien algun vincle amb la comarca, a quina franja d'edat pertanyien i com havien rebut la informació, entre altres aspectes.

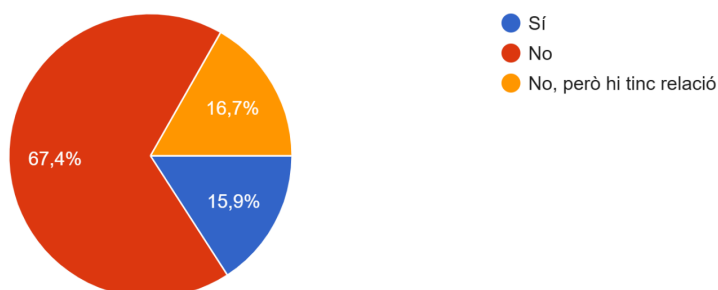
L'enquesta l'ha respost 227 persones, amb edats compreses entre els 16 i els 90 anys.

Quants anys tens?
227 respuestas

D'aquest diagrama de sectors es desprèn que gairebé la meitat que han respost pertanyen a una franja d'edat entre els 51 i 70 anys.

Ets del Berguedà?
227 respuestas

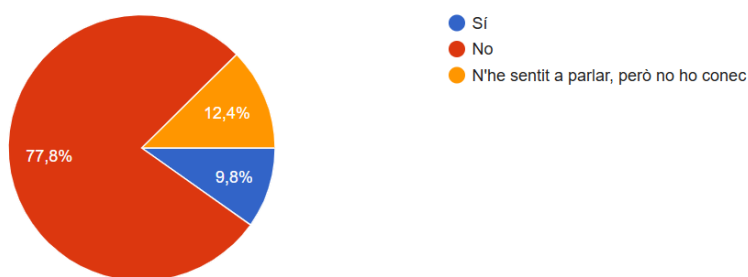
La majoria dels enquestats no són del Berguedà. Això s'explica pel fet que s'han enviat més qüestionaris a persones de fora de la comarca, a més de la baixa resposta per part de la població del Berguedà, especialment entre les persones grans, que han tingut més dificultats per accedir al formulari digital.

No soc del Berguedà

Coneixes què va passar a Fígols l'any 1932?

[Copiar](#)

153 respuestas

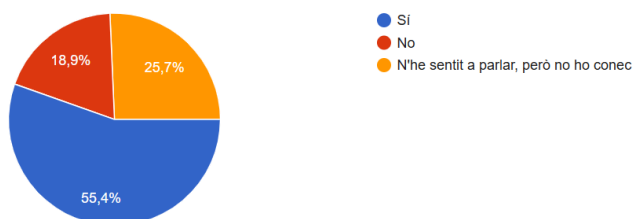
Pel que fa al coneixement dels Fets de Fígols entre aquells que no són de la comarca, s'ha constatat un gran desconeixement, fet previsible. No obstant això, m'ha sorprès que un 9,8% (15 persones) sí que coneixen els fets tot i no tenir cap vinculació amb el Berguedà.

Soc del Berguedà o hi tinc relació

Coneixes què va passar a Fígols l'any 1932?

[Copiar](#)

74 respuestas

D'altra banda, entre les persones del Berguedà o amb algun vincle amb la comarca, més de la meitat (un 55,4%) coneixen els Fets de Fígols. Com els han conegut? El següent gràfic ho mostra: el canal de transmissió principal ha estat la via oral, que representa un 70,2%, i dins d'aquest grup, la majoria han rebut la informació a través d'un familiar. Això indica que els Fets de Fígols es mantenen principalment dins l'entorn familiar, ja que no

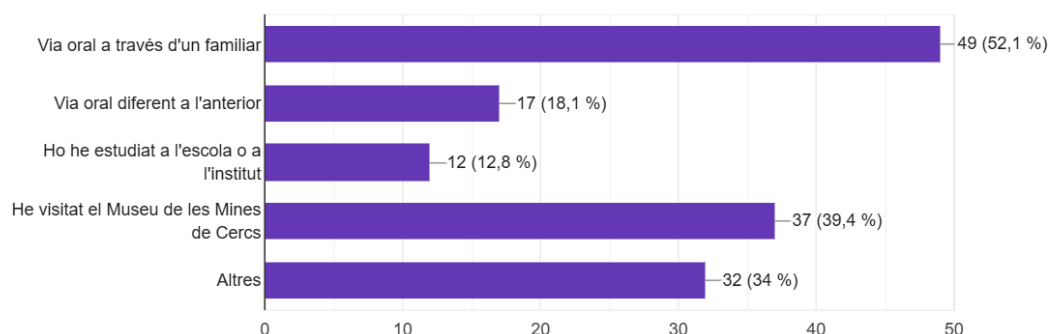
se'n parla gaire ni en la premsa ni en l'àmbit acadèmic. Tanmateix, un 12,8% dels enquestats afirmen haver-ne après a l'escola. Un dels joves entrevistats ha explicat que a 4t d'ESO van tractar aquest tema en una classe.

Conec o he sentit a parlar dels Fets de Fígols de 1932

Per quin canal has estat coneixedor dels Fets de Fígols?

 Copiar

94 respuestas

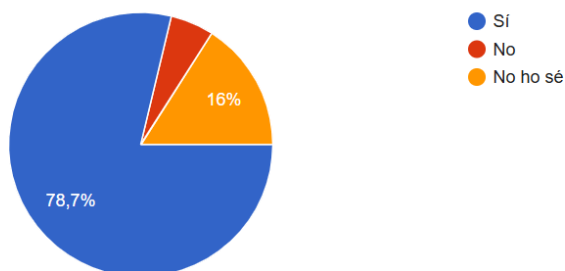
Cal destacar també la tasca que està fent el Museu de les Mines de Cercs en la recuperació de la memòria històrica. Així podem veure com un 39,4% han conegut els Fets per aquest canal.

Finalment, una àmplia majoria (78,7%) creuen que caldria més difusió sobre aquests esdeveniments.

Creus que se li hauria d'haver donat més difusió al fet que una colònia visqués durant 5 dies en un sistema de comunisme llibertari?

 Copiar

94 respuestas

En resum, gairebé la meitat dels participants en l'enquesta no són del Berguedà i es troben en la franja d'edat de 51 a 70 anys, dels quals la gran majoria no han sentit mai a parlar dels Fets de Fígols. Entre els habitants del Berguedà o aquells amb vincles amb la comarca, una mica més de la meitat coneixen els fets, principalment a través de la transmissió oral. Aquest fet posa en risc el coneixement d'aquests esdeveniments, ja que la seva difusió es va reduint amb el temps. És important destacar el paper del Museu de les Mines de Cercs com a divulgador clau d'aquesta memòria històrica.

3.3 Entrevista a la historiadora Rosa Serra Rotés

Rosa Serra Rotés va néixer a Puig-reig el 1958 i és llicenciada en Geografia i Història per la Universitat de Barcelona. Al llarg de la seva carrera, ha estat professora de secundària durant sis anys i directora del Museu de les Mines de Cercs entre 1999 i 2005, a més de desenvolupar altres projectes. Ha publicat nombrosos llibres i articles sobre la història del Berguedà, amb un enfocament especial en les colònies mineres de carbó. A més, és membre de l'Àmbit de Recerques del Berguedà i dirigeix la revista *L'Erol* des de 2005.

Per a mi, poder entrevistar la Rosa Serra ha estat molt important, no només per tots els coneixements que té sobre Sant Corneli i els Fets de Fígols sinó també perquè a casa s'ha parlat molt d'ella com la persona que va iniciar la recuperació de la memòria històrica dels miners, de la mineria i de Sant Corneli. A més, era molt apreciada pel meu tiet avi, que li va proporcionar informació sobre els miners i la colònia.

D'altra banda, poder fer una entrevista a la persona de la qual he pogut treure més informació per al treball dels seus articles i llibres, m'ha resultat molt motivador.

L'objectiu de l'entrevista era conèixer el seu punt de vista sobre alguns dels fets i resoldre els dubtes que m'havien sorgit en trobar contradiccions entre diferents autors. (L'entrevista completa la podeu trobar a l'Annex 6.1).

Més precisament, la Rosa em va aclarir com la crisi del 1929 va intensificar el descontentament de la classe treballadora i com els seus efectes van ser especialment greus a Catalunya, on es concentrava gran part de la indústria.

Sobre l'inici de la revolució de 1932 m'ha deixat clar com el conflicte a la colònia del Carme i la vaga general a Berga són fets complementaris i m'ha fet veure que la zona no estava tan aïllada com sovint es creu, ja que les idees revolucionàries arribaven des d'altres parts d'Espanya.

Un altre punt que vam tractar va ser el fracàs de la revolta. La Rosa agrupa les causes en dos grans blocs: d'una banda, les relacionades amb el context històric espanyol i català, i de l'altra, les de caràcter local. Remarca que no hi havia condicions per a l'èxit del moviment, ja que la revolució no era compartida

pels pobles no miners, que preferien una vaga general sectorial, ni comptava amb el suport dels partits o sindicats. L'Estat i els partits de dretes, per la seva banda, tampoc podien permetre que la revolució triomfés. Em va semblar molt interessant la seva anàlisi.

Altres temes destacats que vam abordar inclouen si la revolució va ser pacífica, el paper de la premsa i més.

Acabem l'entrevista amb la pregunta si ella creia que van ser uns idealistes, a la qual cosa va respondre afirmativament.

3.4. Entrevista a diferents persones que viuen o han viscut a la colònia de Sant Corneli

L'objectiu de fer entrevistes a diferents persones vinculades a Sant Corneli ha estat doble. D'una banda, en entrevistar a persones de molt diferents edats, entre 16 i 91 anys, em permetia conèixer l'evolució de la colònia: infraestructures, serveis i la vida social al llarg dels anys. També vaig parlar amb dos exminers per obtenir informació de primera mà sobre com era treballar a les mines: les condicions laborals, els sistemes de seguretat, etc.

D'altra banda, també volia saber si els entrevistats coneixien els Fets de Fígols i si algun familiar o conegut havia participat en aquells esdeveniments.

Quant a l'evolució de la colònia, els testimonis corroboren el que ja he explicat en l'apartat 3.1, "Evolució de Sant Corneli". La colònia ha passat de ser un centre miner amb una important població jove, nombroses botigues (una de les persones entrevistades recordava fins a 25 botigues a finals dels anys 50), serveis i opcions d'oci per al jovent, a convertir-se en un lloc amb pocs habitants, en la seva majoria gent gran, amb moltes segones residències i on els joves gairebé no tenen espais per a l'oci o activitats recreatives.

Entre aquestes generacions, a través de les preguntes relacionades amb l'esbarjo, he pogut observar com la colònia ha anat quedant-se enrere en termes d'activitats d'oci, oportunitats laborals i educatives. Els adolescents que han participat en l'enquesta han de desplaçar-se fora del poble tant per anar a l'escola com per fer activitats extraescolars o gaudir del seu temps lliure.

Pel que fa als habitatges, el canvi més important ha estat l'arribada de l'aigua corrent, que ha facilitat la disponibilitat d'aigua calenta i dutxes. Avui dia, pràcticament no hi ha diferències entre un habitatge de la colònia i un de la ciutat. Aquest avenç ha fet desaparèixer la funció dels safareigs i fonts públiques, que tanta importància havien tingut a principis del s XX.

Quan vaig preguntar si encara existeix un fort sentiment de comunitat, la majoria dels residents actuals coincideixen que aquest sentiment s'ha perdut i que abans hi havia una relació més estreta entre els veïns. Les persones

majors de 65 anys també remarquen com aquest sentit de pertinença s'ha anat esvaint.

Les entrevistes fetes a extreballadors de la mina, m'han donat una idea de com era el seu treball. Ambdós coincideixen que les condicions de treball eren dures: els salaris eren baixos, només tenien un dia de descans setmanal, gairebé no gaudien de vacances i els sistemes de seguretat eren mínims. Igualment, afirmen que arran de l'accident miner de 1975 i dels nous convenis que van signar, aquestes condicions van començar a millorar.

Pel que fa als Fets de Fígols, alguns entrevistats tenien familiars que hi van participar d'alguna manera, però no van transmetre gaire informació sobre el tema i ara ja són morts. Em pregunto si es tractava d'un període que preferien oblidar, com va passar amb la Guerra Civil, o simplement no li donaven importància. Això em fa reflexionar sobre la poca atenció que es donava abans a la memòria històrica i com la seva recuperació és un fenomen relativament recent.

Les entrevistes també han estat útils per omplir els buits que no trobem en els documents escrits. En aquest sentit, va ser divertit escoltar com l'entrevistada de 91 anys es referia a la revolta de 1932 com la "revuelta de los jamones", fent al·lusió a les barricades de sacs i pernils que van aixecar a la Mitja Taronja per protegir-se de l'exèrcit. Tot i això, ella mateixa va admetre que no sap si és del tot cert, ja que el seu tiet, qui li va explicar la història, solia exagerar.

4. CONCLUSIONS

En finalitzar aquesta recerca, puc dir que he complert els objectius que em vaig proposar al principi.

En primer lloc, he pogut conèixer la història de la colònia minera de Sant Corneli, un lloc amb el qual tinc un fort vincle personal, ja que hi he passat molts estius i caps de setmana al llarg de la meva vida. He entès com el treball a les mines ha forjat el caràcter de la gent de la colònia: persones fortes i reivindicatives, però també temoroses de perdre-ho tot—feina, casa, família i amics.

He pogut entendre com uns homes i dones d'una colònia aïllada van aixecar-se contra un govern republicà que van creure que els ajudaria a millorar la seva qualitat de vida i que van voler formar un món més igualitari. Uns homes i dones idealistes, que es van trobar sols, però que van viure durant 5 dies el seu somni, implantant una societat més justa basada en el sistema que ells creien que era el millor: el comunisme llibertari.

A partir de la recerca, he pogut formar la meva pròpia opinió sobre els Fets de Fígols. Considero que no van ser un fet aïllat, sinó un episodi més dins d'un llarg procés de reivindicacions dels miners de Carbons de Berga, S.A., que ja venien de finals del segle XIX (1894: alguns miners van fer esclatar uns cartutxos de dinamita a la casa d'administració de les mines a Sant Corneli, el 1903, 1916, 1918, 1923, els miners es declaraven en vaga exigint un augment salarial...)

Les males condicions de vida, l'opressió a què estaven sotmesos els obrers, les moderades reformes que estava fent la República i la manca d'aplicació de les lleis que els podien beneficiar junt amb les idees de revolució social que tenien la majoria dels miners, molts militants de la FAI van portar a l'aixecament. A més, creien erròniament que a altres zones d'Espanya també s'estava produint un aixecament contra el govern, la qual cosa els va fer pensar que havia arribat el moment de la revolució social.

En aquest sentit, crec que la revolta va tenir un caràcter espontani. El que va començar com una vaga de protesta va evolucionar ràpidament en una sublevació, impulsada per la manca de presència policial i la radicalització de molts miners afiliats a la CNT. No obstant això, no va ser un moviment premeditat ni organitzat.

Va ser un intent idealista de canviar el sistema social i econòmic, sense cap planificació ni suport de grups polítics o d'altres zones del país, que van provocar que la revolta estigués destinada al fracàs. Tampoc tenien capacitat per mantenir una economia sostenible. Ni l'Estat, ni els partits de dretes, ni el PSOE podien permetre que la revolta triomfés, per la qual cosa es va desplegar un gran dispositiu militar i de la Guàrdia Civil, que va acabar amb la revolta de manera contundent.

Per tot això, no podia tenir futur.

Així i tot, es van atrevir a aixecar-se contra la Segona República i a implantar el comunisme llibertari, tot això sense que hi haguessin morts.

En segon lloc, mitjançant un formulari de Google, he aconseguit arribar a moltes persones amb una enquesta sobre el nivell de coneixement dels Fets de Fígols. Això m'ha permès constatar la meva hipòtesi inicial: els Fets de Fígols són poc coneguts. Al Berguedà són més coneguts, o almenys n'han sentit a parlar, però a la resta del territori gairebé no es coneixen.

Finalment, crec que he aconseguit fer difusió d'aquests fets. Estic especialment satisfeta perquè, gràcies a aquest formulari, moltes persones que no en sabien res han buscat informació sobre els Fets de Fígols de 1932, i algunes fins i tot m'han demanat llegir aquest treball quan l'acabi.

Gràcies a aquesta recerca, he pogut conèixer millor la història del que considero el meu poble, així com la història d'alguns dels meus familiars i familiars de coneguts que han viscut a la colònia i van ser testimonis dels esdeveniments de 1932. També ha estat una manera d'evitar que aquesta part de la nostra història caigui en l'oblit, com a mínim per a totes aquelles persones que tinguin l'oportunitat de llegir-la.

BIBLIOGRAFIA

Pàgines d'informació:

Aquest treball ha estat possible gràcies a diverses fonts bibliogràfiques, entre les quals destaquen llibres especialitzats i un gran nombre d'articles trobats a internet, així com a la revista *L'Erol*. També ha estat clau l'entrevista amb la historiadora Rosa Serra Rotés, la recomanació del llibre de Jesús Giraldez per part de l'actual directora del Museu de les Mines de Cercs, Alba Boixader, i les entrevistes amb diverses persones vinculades a la colònia de Sant Corneli i a les mines.

Llibres:

Sobre la revolta:

Calra, Josep. Ramon Vila, *Caracremada, el darrer maqui català*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, maig 2002

Cussà, Jordi. *Fígols, 1932: la revolta*, Ed. l'Albí, Berga, 2013

Giraldez Macía, Jesús. *Creyeron que éramos rebaño*. La insurrección del Alto Llobregat y la deportación de anarquistas a Canarias y Africa Continental durante la II República, Zambra Iniciativas Sociales, 3a. edició, 2015.

Peralta, Pedro. Minas de Fígols. Una historia de la revolución social, Centre d'Estudis Llibertaris Federica Montseny, Badalona, 2018

Sobre la colònia de Sant Corneli i José Enrique Olano

Pardo, F. Xavier. *La fornera i el vell talp*. Històries de la mina, Eumo editorial. Universitat de Vic, 2004, Projecte Solaris.

Serra Rotés, Rosa. Mines, *miners i ferrocarrils al Berguedà*, Ediciones de La Tempestad SL, Barcelona, 2020

Serra Rotés, Rosa. *Les colònies mineres de Sant Corneli, Sant Josep i la Consolació* (Cercs, Berguedà), Treballs de la Societat Catalana de Geografia, número 36, vol. VIII

Las colonias mineras de Sant Corneli, Sant Josep y La Consolació (Cercs, Berguedà): una aproximación cronológica; Publicació del Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, 2008

Sobre les mines de Cercs

Boixader, Alba i Serra, Rosa. *Viure al peu de la mina*. Les colònies mineres de Cercs, Zenobita edicions, Manresa, 2007

Pardo de Campos, F. Xavier. *La fornera i el vell talp*. Històries de la mina, Eumo editorial. Universitat de Vic, 2004. Projecte solaris

Serra Rotés, Rosa. *Mines i miners*. Una història industrial al Berguedà, Ediciones La Tempestad, SL, Barcelona, 2020

Serra i Rotés, Rosa. *Les mines de Cercs*, Quaderns de didàctica i difusió, 11, Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, Museu de les mines de Cercs

Pàgines web

Sobre la Revolta

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya). Generalitat de Catalunya 18 de gener de 1932. *La revolta de l'Alt Llobregat*.

https://static.arxiusenlinia.cultura.gencat.cat/active/GANC/TEXTUAL/1/10/0/87/7307000_1019543.0005.pdf

Boixader, Alba i Rosa Serra, *Memorias de un deportado*, Dossier l'Erol, núm.: 94 La recuperació de la memòria històrica (2), 2007
<https://raco.cat/index.php/Erol/article/view/200417>

Diputació de Barcelona. Mapes de patrimoni cultural,
<https://patrimonicultural.diba.cat/index.php/element/colonia-minera-de-sant-corn-eli>

Guzman de, Eduardo. *Fígols, primer pueblo en proclamar el Comunismo Libertario*, Tiempo de Historia, núm. 14, enero 1976. Reproduit en Contramarcha, núm. 28, maig 2005
https://www.solidaridadobrera.org/ateneo_nacho/paginasagora/paginasarticulos/figols.html

Herrerin López, Angel, *El movimiento de enero de 1932: ¿insurrección cenetista o asalto anarquista al poder sindical?* Les Cahiers de Framespa, e-Storia, Genre, crime et châtiment, núm. 25, 2017
<https://journals.openedition.org/framespa/4436>

Lavado i Campàs, Alexandre. *Els fets de Fígols: la revolta anarcocomunista de l'Alt Llobregat*, Directa, 31 de gener de 2019, [Els fets de Fígols: la revolta anarcocomunista de l'Alt Llobregat - directa.cat](https://directa.cat/els-fets-de-figols-la-revolta-anarcocomunista-de-l-alt-lobregat)

Memòria.cat, *Portal de Memòria i història de Manresa*. La revolta de l'Alt Llobregat. La república a Manresa en un clic (1931-1936), [La revolta de l'Alt Llobregat - La República a Manresa en un clic ...](#)

Nació Digital, 24/01/2012. I l'anarquia va ser possible, https://naciodigital.cat/manresa/politica/i-lanarquia-va-ser-possible_1118885_102.html

Pimentel, Josep. *La revolta de Fígols: cinc dies de comunisme llibertari, Setembre*, Publicació Crítica Social i Cultural, 19/01/2018, <https://www.elsetembre.cat/noticia/396/revolta-figols-cinc-dies-comunisme-llibertari>

Romero Coma, Ramon. "Un somni llibertari: la insurrecció anarquista de l'Alt Llobregat", Ab Origine Magazine, Efemèrides(18/01/2017) <https://aboriginemag.com/efemerides/somni-llibertari-insurreccio-anarquista-lalt-lobregat/>

Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Revolta de l'Alt Llobregat https://ca.wikipedia.org/wiki/Revolta_de_l%27Alt_Llobregat

Sobre la colònia de Sant Corneli i José Enrique Olano

Museu de les mines de Cercs (MNACTEC) Història de la colònia. <https://mmcercs.cat/historia-de-la-colonia/>

Serra Rotés, Rosa. José Enrique de Olano y Loyzaga (1858-1934) *Ingeniero, empresario, político y fundador de "Carbones de Berga S.A."* Àrea de Desenvolupament Econòmic Local. Diputació de Barcelona

Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. Colònia de Sant Corneli. https://ca.wikipedia.org/wiki/Col%C3%B2nia_de_Sant_Corneli

Viquipèdia, l'enciclopèdia lliure. José Enrique de Olano. https://es.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Enrique_de_Olano

Foro-Ciudad.com. Demografia de Sant Corneli. <https://www.foro-ciudad.com/barcelona/sant-corneli/habitantes.html>

Altres colònies mineres

Diputació de Barcelona. Mapes de Patrimoni Cultural. Colònia minera de la Consolació, [La colònia minera de Sant Corneli i Fígols-Les Mines \(Cercs, Berguedà\)](#)

Les mines

Factorxplorer. Historias de las minas de Fígols y de José Enrique Olano, <https://www.factorxplorer.com/historia-de-las-minas-de-figols-y-de-jose-enrique-de-olano/>

Serra Rotés, Rosa. Dialnet. Crònica oficial d'un accident. Explosió a la mina. Dossier Miner i mineria. 40 anys de l'accident de la Consolació. L'Erol, núm. 126, 2015 pàg. 38-45.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7427510>

Coromina Camp, R. i J. La central hidroelèctrica del Collet, L'Erol, 1997, pàg. 30-32 RACO. cat

[file:///C:/Users/angel/Downloads/172516-Text%20de%20l'article-250990-1-10-20100525%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/angel/Downloads/172516-Text%20de%20l'article-250990-1-10-20100525%20(3).pdf)

Regió7. Cercs homenatja els 225 treballadors que es van tancar 93 hores a la mina, 3/05/2010

<https://www.regio7.cat/bergueda/2010/05/03/cercs-homenatja-els-225-treballadors-50651530.html>

Moviment obrer i anarquisme

Balcells, Albert i Serra, Rosa. Dialnet. *Els miners de Cercs, el Sindicat Lliure i Carbones de Berga durant els anys vint del segle passat*, L'Erol, núm. 150, 2021, pàgs 70-74 <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8757031>

Embat, Organització Llibertària de Catalunya. El comunisme llibertari en el moviment anarquista. Història d'una tendència. <https://embat.info/anarquisme-i-organitzacio/comunisme-llibertari-historia/>

Enciclopèdia.cat. Gran Enciclopèdia Catalana. Comunisme Llibertari <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/comunisme-llibertari>

Moreno Cullell, Vicente. Sapiens.Ciències Socials en Xarxa. *L'expansió del moviment obrer (1871-1914)*, <https://cienciessocialsenxarxa.sapiens.cat/2010/11/22/lexpansio-del-moviment-obrer-1871-1914/>

Viquipèdia. L'enciclopèdia lliure. Trentisme <https://ca.wikipedia.org/wiki/Trentisme>

Viquipèdia. L'enciclopèdia lliure. Comunisme llibertari

https://ca.wikipedia.org/wiki/Comunisme_llibertari

Altres insurreccions a Espanya

Wikipèdia. La enciclopedia libre. Sucesos en Casas Viejas. .
https://es.wikipedia.org/wiki/Sucesos_de_Casas_Viejas

El ferrocarril a l'Alt Berguedà

Serra Rotés, Rosa. *El tren dels cotoners i el tren dels miners*, L'Erol, núm. 156-157, 2023 pàg. 18-27

<https://raco.cat/index.php/Erol/article/view/418505/512880>

Joan Carles Salmeron i Fernández. *L'estació de Fígols - les Mines El ferrocarril que portava el carbó*, L'Erol, núm. 2019, pàgs. 51-57

[file:///C:/Users/angel/Downloads/353647-Text%20de%20'article-614965-1-10-20230719%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/angel/Downloads/353647-Text%20de%20'article-614965-1-10-20230719%20(5).pdf)

Recuperant la memòria històrica

Aquí Berguedà, 11 d'octubre de 2013. *La revolta anarquista de Fígols del 1932*,
<https://www.aquiberqueda.cat/2013/10/11/la-revolta-anarquista-de-figols-del-1932-es-reviura-en-una-obra-de-teatre/>

Museu de les Mines de Cercs (MNACTEC), 2022, [Actes de celebració del 90è aniversari dels Fets de Fígols de 1932](#)

Museu de les Mines de Cercs (MNACTEC) *La ruta de la memòria dels fets de Fígols*, [Ruta dels fets de Fígols](#)

Fray Sulfato, El museo de las minas de Cercs
<https://fraysulfato.es/el-museo-de-las-minas-de-cercs/>

Museus:

Museu de les Mines de Cercs

Vídeos:

Museu de les Mines de Cercs, Els fets de Fígols

<https://www.youtube.com/watch?v=K29oDFjYVV0>

Arxiu Nacional de Catalunya, Espurnes d'Arxiu. La Revolta de l'Alt Llobregat (1932) <https://www.youtube.com/watch?v=0GZoyU8451s>

Pòdcasts

Calpena, Enric. La mineria al Berguedà, En Guàrdia! 25/10/2020; Capítol 783, amb Josep M. Solé i Sabaté i Rosa Serra Rotés. Catalunya Ràdio <https://www.3cat.cat/3cat/la-mineria-al-bergueda/audio/1082342/>

Calpena, Enric. L'accident de Fígols, En Guàrdia! 22/10/2023; Capítol 1047, amb Josep M. Solé i Sabaté i Rosa Serra Rotés. Catalunya Ràdio <https://www.3cat.cat/3cat/laccident-de-figols/audio/1185627/>

Com fer un treball de recerca

Generalitat de Catalunya. Batxillerat. Treball de recerca. Curs 2022-2023 <https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/guies-estudis/btx-treball-recerca.pdf>

Preparats, Llestos, Universitat, Com fer un treball de recerca d'excel·lent. https://preparats.cat/sites/default/files/2022-10/com_fer_treball_recerca_excel·lent.pdf

Turull, Max; Pons, Amadeu; Roca, Berta; Satorras, Rosa M.; Vallès Àgueda. XTEC. Guia pràctica per fer un bon treball de recerca (tr) a batxillerat <https://serveiseducatiu.xtec.cat/bages/wp-content/uploads/usu776/2018/03/Guia-practica-per-fer-un-bon-TR-BTX-20-consells.pdf>

Fonts escrites:

Entrevista a la historiadora Sra. Rosa Serra Rotés, data: 11 de setembre de 2024

Fonts orals:

- Amparo Miras Montalban
- Anna Maria Pérez
- Antonio García Díaz
- Bernat Placeres Casals
- Gema Espejo Castilla
- Joel Tomás
- Maria Lluïsa Pérez Miras
- Nicolás García Díaz (exminer)
- Núria Calderer Pérez
- Ramona Casals Sánchez
- Salvador Quiñonero Navarro (exminer)

ANNEXES

6.1. Glossari

Alcalá Zamora, Niceto: (1877-1949) Polític i jurista espanyol. Va ser ministre durant el regnat d'Alfons XIII i president del govern provisional de la Segona República i finalment president de la República Espanyola entre 1931 i 1936.

Alfonso XIII: (1886-1941) Va ser rei d'Espanya des del seu naixement fins a la proclamació de la Segona República Espanyola, el 14 d'abril de 1931. Va acceptar la dictadura del general Primo de Rivera i quan aquesta va fracassar, el rei va intentar tornar a la normalitat democràtica, però no va tenir suport, per la qual cosa va abandonar Espanya després de les eleccions d'abril de 1931.

Ascaso Abadía, Francisco: (1901-1936) va ser un anarquista espanyol i un dels principals líders del moviment anarcosindicalista. Va formar part del grup "Los Solidarios" juntament amb Durruti i altres figures destacades. Va morir durant els primers dies de la Guerra Civil Espanyola a Barcelona.

Azaña Díaz, Manuel: (1880-1940) Polític, escriptor i periodista espanyol. Va ser president del Consell de Ministres entre 1931 i 1933, i president de la Segona República entre 1936 i 1939. Va portar a terme reformes educatives, econòmiques i socials. Va dimitir en el 1933.

Batet Mestres, Domingo: (1872-1937) va ser un general de l'exèrcit espanyol. Va jugar un paper important durant la Segona República Espanyola i va ser conegut per la seva lleialtat a la República. Va ser executat pel règim franquista durant la Guerra Civil.

Bienni Negre: període de la Segona República comprès entre les eleccions de 1933, que donaren una majoria a la dreta i les eleccions de 1936 en què va triomfar el Front Popular. Durant aquest període algunes de les lleis reformistes promulgades anteriorment van ser suspeses o modificades.

Bienni Reformista: període de la Segona República comprès entre la seva proclamació, 14 d'abril de 1931 i les eleccions generals de 1933, que van donar pas a un govern de dretes i al Bienni Negre. Durant el Bienni Reformista van governar els partits d'esquerreres i es va iniciar un seguit de reformes i millores socials.

Caixa de resistència: fons comú al qual els treballadors afiliats a un sindicat aportaven una quantitat fixa de diners de manera regular. Aquests fons s'utilitzaven per suportar vagues (es pagaven els salaris dels treballadors en vaga) oferir assistència legal i organitzar campanyes de protesta.

Companys i Jover, Lluís: (1882-1940) va ser un polític i advocat català, líder d'Esquerra Republicana de Catalunya. Va ser president de la Generalitat de Catalunya des de 1934 fins a 1940. Durant la Guerra Civil Espanyola, es va

exiliar a França, però va ser capturat per la Gestapo i extradit a Espanya, on va ser executat pel règim franquista.

Durruti, Buenaventura: (1896-1936) va ser un destacat anarquista espanyol i líder sindical. Va ser un dels líders més influents de la Confederació Nacional del Treball (CNT) i va jugar un paper clau durant la Guerra Civil. Va morir en combat a Madrid el 1936.

Grisú: és un gas molt inflamable que es pot trobar en les mines subterrànies de carbó i que la seva presència pot causar explosions. El component principal és el metà.

Guzmán Espinosa, Eduardo de: (1909-1991) era redactor cap de La Tierra. Va militar a la CNT i va treballar pel diari anarquista La Tierra on va destacar pels seus reportatges sobre els successos de Casas Viejar (1933) i la revolució d'Astúries (1934). També va treballar pel diari La Libertad, i va dirigir el diari cenetista Castilla Libre. Va ser detingut el 1939 i va ser condemnat a mort, després indultat i lliberat el 1948. Després de la Guerra Civil va ser represaliat i es va veure obligat a escriure llibres de temàtica policíaca i de l'oest i signar amb pseudònim per poder subsistir. Durant la Transició va col·laborar en revistes com Tiempo de Historia, Triunfo i en Diario 16. També va publicar llibres com Aurota de sangre (Vida y muerte de Hildegart), El Año de la Victoria pel qual va rebre el Premi Internacional de la Premsa el 1975, 1930: historia política de un año decisivo, La Segunda República fue así etc.

Montserrat, Frederica: (1905-1994) va ser una política i escriptora anarquista espanyola. Va ser la primera dona a ocupar un càrrec ministerial a Espanya, com a ministra de Sanitat i Assistència Social durant la Segona República. Va ser una figura destacada en el moviment anarquista i feminista.

Sometent: en els seus inicis va ser una organització paramilitar d'autoprotecció civil típicament catalana, separada de l'exèrcit, per a la mateixa defensa i la defensa de la terra en temps de conflicte bèl·lic. També van ser utilitzats per anar contra els obrers quan feien vagues i s'oposaven als amos i cacics locals. Van ser dissolts a Catalunya el 1978.

Treballar a preu fet: la manera de remunerar o de cobrar segons el treball realitzat i per un preu o quantitat fixats per endavant. És un sistema que serveix per augmentar la productivitat.

6.2. Annex 2: Reproducció de l'entrevista a la historiadora Rosa Serra

Creu que la crisi del 29 va ser un factor desencadenant dels Fets de Fígols?

Els efectes de la crisi del 29 van accentuar el descontentament de la classe treballadora que ja feia anys que s'enfrontava amb un atur creixent fruit de la desceleració de l'activitat econòmica després de la fi de la Primera Guerra Mundial (que havia afavorit molt el creixement de l'economia espanyola i catalana, amb l'increment de les exportacions). Els historiadors i economistes que han estudiat aquest període expliquen que les mesures proteccionistes que va aplicar Primo de Rivera durant els anys de la dictadura, que va rebre el suport dels empresaris i molt especialment de JE de Olano, el compte de Fígols, ja no pal·liaven els problemes d'una indústria poc competitiva que, recuperada l'europea, havia perdut l'exportació.

En aquest context, i a partir de 1926, s'incrementa l'atur, sobretot en el sector tèxtil que és el primer on es manifesta i al qual segueixen la resta de sectors.

Al mateix temps es produeix un enduriment de les condicions laborals o el que té les mateixes conseqüències, una desatenció de les reivindicacions obreres quan a millores salarials (l'increment salarial és molt baix entre 1900 i 1935) i de les condicions de treball... No podem perdre de vista que és un període dictatorial sense llibertats i, per tant, de repressió obrerista i sindical.

La crisi del 29, que és internacional, s'afegeix a la de l'Estat espanyol i els efectes són molt durs a Catalunya, on es concentra la indústria espanyola.

He llegit dues teories sobre com va començar la revolució: en una expliquen que els fets van començar a la colònia tèxtil del Carme, on treballaven dones que van fer vaga i van demanar ajuda als miners; i l'altra defensada per Jesús Giráldez, diu que va començar en una vaga general a Berga i que els miners van donar suport anant més enllà. Segons els vostres coneixements em podríeu dir quina hipòtesi és més versemblant?

El conflicte de la colònia Carme és el mateix que es viu a Berga, i per tant ambdues teories són complementàries a la meua manera d'entendre. Giraldez fa el seu treball d'investigació a partir de la premsa anarquista que es dirigeix a un lector urbà al qual li és més fàcil identificar Berga que la colònia Carme de Sant Salvador de la Vedella, del terme municipal de Cercs.

Adjunto el pdf d'un article que vaig publicar el 2020 a la Revista L'EROL que explica la història de la Colònia Carme. (Serra Rotés, Rosa. «Hilados de Estambre del Alto Llobregat de Sant Salvador de la Vedella: economia de guerra.». Erol, L': revista cultural del Berguedà, 2020, Núm. 145-146, p. 22-32). És d'aquest article que copia el text que ve a continuació:

«A la indústria tèxtil cotonera, el 30 de desembre de 1931, se signaren, després de trenta-dues reunions, unes noves bases amb la Federació de Fabricants de Filats i Teixits de Catalunya. Afectaren els obrers de les zones denominades muntanya alta i mitjana, que comprenia Vilanova i la Geltrú, Sant Sadurní d'Anoia, Esparreguera, Olesa, Terrassa, Castellar del Vallès, Granollers i Canet de Mar. La resta era alta muntanya. Dins de la Federació actuaven les agrupacions patronals diferenciades de Manresa, de l'Alt Llobregat, del Cardener i del Ter i Fresser. Com que a l'Alt Llobregat no hi havia filatures de llana, els i les treballadores s'identificaven amb els seus companys i companyes del tèxtil cotoner.

Els empresaris van reconèixer el Sindicat Fabril i Tèxtil de la CNT, sense excloure altres associacions obreres com la UGT molt minoritària en el sector, i acceptaven la formació de comitès d'empresa que vetllarien per l'aplicació del que s'havia acordat, però sense cap capacitat per a intervenir en l'organització del treball.

La jornada passava a ser de vuit hores a la muntanya i s'acceptava que es podien fer hores extraordinàries, però que aquestes s'havien de pagar amb un cinquanta per cent més de remuneració. Si faltava mà d'obra aquesta es reclutaria entre els treballadors en forma d'atur parcial, i així s'evitava que una part quedessin en atur total. Es concedia als treballadors set dies de vacances anuals pagades i es fixaven les tarifes dels sous per categories laborals. Es reconeixia que a l'alta muntanya els sous eren inferiors als de la mitja muntanya; els representants sindicals consideraven que aquesta diferència quedava compensada pels lloguers més baixos en una zona dominada pel sistema de colònia, un avantatge que no tenien els treballadors i treballadores dels pobles i ciutats. El conveni de desembre de 1931 representava un pas important en la direcció d'aproximar les condicions de l'alta muntanya a la resta, però només la quarta part de les fàbriques de l'Alt Llobregat compliren les bases que entraven en vigor el 2 de gener de 1932, segons explicaren a les Corts, el 10 de febrer de 1932, els diputats d'ERC Josep Grau Jassans i Joan Selves i Carner (Castellatallat 1898- Barcelona 1934) advocat i periodista i el primer alcalde de Manresa durant la República —el 1932 fou nomenat conseller de Governació de la Generalitat i Governador General de Catalunya—. Al terme municipal de Berga només complien amb el conveni la Colònia Rosal i la Ca l'Asensio, la fàbrica més gran de Berga. Selves deia que una teixidora, segons les bases, havia de cobrar la tarifa mínima de 27,80 pessetes setmanals i les més hàbils cobraven 32 pessetes. Les rodeteres havien de cobrar 33,40 pessetes setmanals i en rebien 27 i 28 en realitat. El peonatge, que havia de cobrar 42,50 pessetes, en rebia 33 i 36. Jornals que s'havien de pagar a 39 pessetes s'estaven pagant a 37 i els de 35 a 32. L'incompliment del conveni col·lectiu generà malestar i aturades.

Entre les fàbriques afectades de l'Alt Llobregat hi havia la de la petita Colònia del Carme. Quan els i les obreres del Carme es declararen en vaga, van demanar la solidaritat dels miners i aquesta fou la guspira que

encengué la flama de la revolta de l'Alt Llobregat, seguida pels miners de Sallent, Súria i Cardona, el 20 de gener de 1932.

La vaga començà a la fàbrica de Hilados de Estambre del Alto Llobregat, però de seguida els miners hi donaren una dimensió revolucionària, que no compartiren les colònies tèxtils del Baix Llobregat, el Cardener i Manresa.

El sector tèxtil de Berga es declarà en vaga el dilluns 18 de gener per incompliment de les bases pactades a final de desembre. Aquesta vaga es convertí el dia 19 en vaga general.

El dilluns 18, la plantilla de la filatura de la colònia del Carme es declarà en vaga per incompliment de les bases pactades el desembre; el sometent es mobilitzà amb la intenció d'obligar les obreres a tornar a la feina i aquestes van pujar a les colònies mineres on van aconseguir la solidaritat dels miners, que el dimarts 19 van desarmar el sometent i van declarar la vaga general, s'apoderaren del polvorí, ocuparen les oficines, l'economat i totes les dependències del complex miner alhora que controlaven l'accés a la zona minera per carretera i l'estació de tren. Proclamaren el comunisme llibertari i hissaren la bandera anarquista roja i negra.

La força dels miners i el gran ressò que va despertar la revolta de Fígols va eclipsar les reivindicacions del sector tèxtil, també les dels treballadors i les treballadores de la colònia Carme. »

Els fets de Fígols van ser uns fets aïllats o creu que hi ha alguna relació amb altres revoltes com les de Castilblanco, Arnedo i Casas Viejas?

No van ser uns fets aïllats.

Sant Salvador de la Vedella s'havia convertit en un nucli industrial destacat on arribava fàcilment la informació via ferrocarril, premsa, vianants,... La fàbrica "Hilados de Estambre del Alto Llobregat" i la petita colònia Carme va fer créixer notablement Sant Salvador i també els petits negocis que podien subministrar queviures i tota mena de productes. Al Cinema Perdiu, una iniciativa privada, s'hi projectaven pel·lícules, si feia ball i mítings polítics i sindicals sense que l'empresa Carbones de Berga pogués frenar-ho, cosa que si feia amb el cinema-teatre de la colònia de Sant Corneli.

El maig de 1931 va tenir lloc un míting de la CNT on s'aplegaren centenars de miners per escoltar Frederica Montseny, Sol Ferrer –filla de Ferrer i Guàrdia– i Francisco Carreño Villar –un mestre faista que despleguà una intensa activitat propagandista els primers anys de la República.

Van intervenir miners i, en paraules de Pedro Peralta, «*chavales que trabajaban en el lavadero, denunciando la brutalidad a que estaban sometidos*». Feia molt poc que s'havia posat en marxa el nou rentador de carbó, una instal·lació ubicada al costat de l'estació del ferrocarril i molt propera a Sant Salvador de la Vedella, on nois i dones classificaven el carbó.

Organitzar el míting no va ser fàcil perquè l'empresa, la Guàrdia Civil i el sometent feien el possible per limitar les reunions públiques i els mítings, especialment davant l'alarma provocada per les vagues i mobilitzacions que havien provocat morts des de finals de 1931.

El que va succeir a Castilblanco a finals de desembre de 1931 es va conèixer a primers de gener perquè la premsa se'n va fer ressò; i ben segur que qui estava al cas i molt, eren els comandaments i les tropes de les casernes de la Guàrdia Civil de La Consolació, la de Berga i totes les de la comarca del Berguedà i del Bages, ubicades en poblacions industrials (La Pobla de Lillet, Puig-reig, Balsareny, Sallent, Súria, Cardona...) comandades directament per la de Manresa.

La Guàrdia Civil devia estar alarmadíssima i preocupadíssima perquè el que havia passat a Castilblanco (Badajoz) els afectava directament: l'assassinat de quatre guàrdies civils. El cap de la Guàrdia Civil era, aleshores, el General Sanjurjo, cap del fallit cop d'estat de 1932 i un dels promotors del que si que va tenir èxit el juliol de 1936.

A Arnedo (La Rioja), l'enfrontament amb la Guàrdia Civil amb els vaguistes té lloc el 5 de gener; resultat dramàtic també perquè els guàrdies obren foc contra els vaguistes i maten a onze persones –cinc homes, un nen i cinc dones- i en fereixen 30.

I el 18 de gener esclata la revolta a l'Alt Llobregat. Les autoritats catalanes i les espanyoles van exigir prudència a les forces de la Guàrdia Civil, de l'exèrcit i dels mossos d'esquadra, perquè la revolta no afectava una localitat – com en els casos anteriors- sinó a una zona extensa territorialment (les valls del Llobregat i del Cardener), amb la capital del partit judicial, Berga, i amb una zona industrialitzada de llarga tradició en el sector tèxtil (colònies i fàbriques a tots els pobles) i minera (en el cas de Carbons de Berga i també de la gran fàbrica de ciment del Clot del Moro que ja tenien extraordinària experiència en vagues i reivindicacions), i la de la mineria de la potassa que estava en una etapa embrionària, però que ocupava molta mà d'obra a Cardona, Súria, Sallent i Balsareny.

Un panorama altament perillós, molt més que els anteriors, i molt més que Casas Viejas (Cadis) que té lloc un any després, 10 y el 12 de gener de 1933 i

que com a Castilblanco i Arnedo, els protagonistes són treballadors agrícoles. A l'alt Llobregat són industrials, amb una llarga experiència reivindicativa i amb una majoria aclaparadora respecte a les forces d'ordre públic que podien fer-hi front... Amb tot; no hem d'oblidar que s'hi envia l'exèrcit!

Totes, però, són fruit que el descontentament augmentava arreu del país: el moviment obrer es frisava, reclamava millores a la República i estava cansat d'esperar; una part de la CNT, la de la FAI, es va radicalitzar i argumentava que la República burgesa no era l'opció per aconseguir els objectius i que calia fer la revolució.

En 5 dies de comunisme llibertari sembla que es va: dominar el territori, fer unes eleccions, abolir la monera, controlar els aliments i els mitjans de producció, millorar l'atenció mèdica i la salubritat dels habitatges i també es va projectar una nova escola, una biblioteca i una consulta mèdica. Realment va ocórrer tot això en aquests 5 dies?

I tant que no... Aquests eren els objectius teòrics del comunisme llibertari i que volien aplicar una part dels revoltats de l'Alt Llobregat, i concretament de Sant Corneli. Passar de la teoria a la pràctica requeria temps i sobretot col·laboració de les organitzacions sindicals CNT i Fai, i aquesta no hi va ser. Des de BCN es va considerar que no era el moment de fer revoltes i fins i tot sembla que es va intentar frenar la revolta des del segon dia quan van arribar a Sant Corneli representants per negociar una solució pactada.

Si a nivell organitzatiu la divisió a la CNT era clara, aquesta també deuria ser-hi amb els militants de Sant Corneli, Berga, Cardona, Súria, Sallent...

El que es va fer fou controlar el telèfon i el telègraf, el control de l'explotació (que probablement es va paralitzar aquests dies) i controlar l'economat que era tot un símbol a la colònia i es van repartir uns vals per accedir als productes, controlar la distribució i evitar saquejos.

A la meua família es comenta que van arribar a encunyar moneda pròpia, però a cap article he trobat que en parlessin. Què en sap d'aquest fet?

Probablement es refereixen als vals de l'Economat que es van entregar a totes les famílies de la colònia, perquè les paramonedes – no monedes- de la primera etapa ja feia molts anys que no s'usaven.

A la Cantina de Sant Corneli havien funcionat el sistema de pagament de sous i cobrament de productes de la Cantina amb paramonedes, una pràctica molt usual a les grans empreses mineres anglosaxones, i que Olano va mantenir

una temporada. Portaven gravades a la xapa “Minas de Berga” i l'import equivalent.

Olano imposa a la cantina l'ús de la paramoneda de 25 cèntims i d'1 pesseta, de llautó, que bateja amb el nom de *bonos*, i que encunyà el 1899 amb el nom de *Minas de Berga*, a l'anvers, i *Almacen de Viveres*, al revers. Es coneixen algunes peces de metalls grisos que semblen anteriors a aquesta data, molt més senzilles, més grans que les de llautó, de 25 cèntims.

A Catalunya les paramonedes les havien començat a fer servir les cooperatives; fetes de bronze o níquel, però també de cartó i llautó, les cooperatives d'arreu de Catalunya i d'Espanya van encunyar milers de monedes d'ús intern, que es podien adquirir a canvi de monedes de curs legal, i que seguien els models de les de la *Rochdale Society of Equitables Pioneers* però també de les cooperatives fundades a França.

No coneixem més que generalitats sobre els sistemes de pagaments de salaris en el complex món de les colònies industrials més enllà dels sous baixos, quantificats per jornades laborals treballades i amb jerarquia (homes, dones i nens/nenes), pagaments setmanals a les colònies tèxtils i quinzenals a les mines, i poca cosa més, llevat del tòpic, sempre repetit que els treballadors deixaven a la botiga de l'amo i amb el pagament pel lloguer del pis, el sou que acabaven de cobrar per la feina que havien fet a la fàbrica o a la mina.

Justament els economats d'empresa van néixer, emparats per la legislació de 1907, per acabar amb els abusos de les cantines. Les empreses mineres, primers les asturianes i les basques, i després totes les del país, van optar per organitzar economats que els donaven l'oportunitat de frenar la implantació de les cooperatives obreres. La llei d'economats va convalidar els existents, sempre i quan el preu del producte fos el de cost i que «*el obrero tenga alguna intervencion en la administracion del economato*».

Els economats eren un bon mecanisme de control dels miners i les empreses feien servir l'economat com un instrument de pressió en cas de conflictes laborals, períodes durant els quals fins i tot quedaven clausurats; aquest era l'interès dels empresaris, no pas quedar-se amb el sou dels seus treballadors.

L'economat fou un servei cabdal per a les colònies mineres de Sant Corneli, Sant Josep i la Consolació i durant molts anys el de Sant Corneli fou regentat per la família Sistach, i durant tota l'etapa de funcionament va conviure amb les botigues que diferents particulars van obrir a la colònia, sempre amb autorització de l'empresa.

En començar la Guerra Civil va començar a escassejar i desaparèixer la moneda fraccionària, degut en part per l'atresorament de plata pels particulars i

pel mateix Govern de la II República que havia de pagar amb or i plata l'armament que comprava a les potències europees. Davant aquesta manca de monedes de petites quantitats els municipis, cooperatives, sindicats i fins i tot empreses privades i comerços, van emetre bons, vals i monedes de tota mena generalment de valors inferiors a la pesseta, o com a molt de 2 pessetes, tant en metall, paper, cartó i qualsevol tipus de material, fins que el Govern de la República ho va prohibir per Decret Llei de 6 de gener de 1938. Es coneixien paramonedes de la Unió de Cooperadores de Cercs de l'any 1937, que només servien per comprar a les cooperatives que es van constituir durant els anys de la guerra i que no eren altres que els antics Economats de Carbones de Berga (el de Sant Corneli i el de la Consolació) i algunes botigues privades de Sant Salvador i Cercs que van ser col·lectivitzades.

Pel que he llegit, en Manuel Prieto i en Manuel Peralta sembla que eren els dirigents de la insurrecció i un cop esclatada, però també he llegit que no estaven prou preparats per liderar la revolució social tal com la volien fer? Creu que hi ha algú més ben preparat per dirigir aquesta revolució?

La revolta va fracassar per una llarga llista de causes que podríem agrupar en dos grans blocs: les que van referència al context històric de l'Estat espanyol i l'Estat català, i les que tenen un context més local.

- A nivell local no podem obviar que fou una revolta no organitzada; ja he explicat que neix per donar suport a les reivindicacions del sector tèxtil i d'una vaga sectorial passa a ser vaga general i d'una vaga general a una de revolucionària però no a tot arreu. Als pobles miners (Sallent, Súria, Cardona i Sant Corneli) la vaga és durant els 5 dies, revolucionària (s'ocupa l'empresa, els ajuntaments, etc.) però als pobles no miners va esclatar per una vaga general: és el cas de Berga i Manresa, per exemple; i a pobles com Gironella, Puig-reig, Navàs, Sant Joan de Vilatorrada... amb un predomini d'indústria tèxtil cotonera i, per tant, de treballadors tèxtils, la seva vaga és sectorial, lligada a les reivindicacions que hem esmentat.
Només una minoria considera que es donen les condicions per aplicar el Comunisme Llibertari: són miners i no pas tots els miners.
- A nivell català: la revolta no té el suport dels sindicats ni dels partits ni organitzacions polítiques radicals... queden sols i, per tant, sense lideratge per fer créixer ni tan sols la vaga general més avall de Manresa.
- A nivell espanyol: Cap dels intents de revolta ni tan sols l'organitzada sindicalment a nivell de tot Espanya l'octubre de 1936 va triomfar. Els partits polítics d'extrema dreta, de la dreta, el centre, el mateix PSOE i tots els republicans estaven disposats a impedir-ho amb l'ús de la força militar i tota la força de l'aparell de l'Estat.

Els líders sindicals del moment, i Durruti ho era, no estaven a favor d'aplicar el comunisme llibertari.

Sobre el Polvorí, en Pedro Peralba en el seu llibre dona a entendre que el van fer explotar uns miners pagats per l'empresa per inculpar els revolucionaris, que en sap sobre això?

No sé qui va fer volar el polvorí, però és evident que va ser una mesura preventiva per evitar que els radicals del moviment es fessin amb la pólvora i la dinamita de la mina i la convertissin amb una arma de resistència davant la imminent arribada de les forces d'ordre.

El vell polvorí estava situat, per qüestió de seguretat, prop de l'antic edifici del Gas Pobre, lluny dels grups d'habitatges de les tres colònies mineres. Arribar-hi negra nit, sense que ningú veiés qui ho feia, no devia ser massa difícil.

La premsa monàrquica i republicana de l'època parlava que va ser un moviment organitzat que anava en contra de la Republicana i planificat des de Rússia, mentre que la premsa més anarquista parlava d'un moviment més espontani, que tenia com a causa les males condicions de vida i l'opressió que estaven sotmesos els obrers. Quina és la vostra versió?

La premsa de dretes volia desprestigiar la República acusant-la de no poder controlar la situació, i de desgovern. També els hi interessava molt fer por amb el tema de la Rússia revolucionària i la interferència d'aquests país i els seus agents internacionals en la política interior d'Espanya.

Encertaven molt més els anarquistes, que sabien bé que la revolta havia esclatat de manera espontània, en un context de reivindicacions, i sense comptar mai amb la cúpula de l'organització de la CNT-Fai i dels seus dirigents de base de fora de la conca minera.

Hi ha una tercera versió, la del Capità de la Guàrdia Civil Miquel Ferrer Melià (Inca, 1876-Berga, 1954) que era el comandant de la zona el gener de 1932. En el seu dietari i en la documentació que es conserva a l'arxiu Comarcal de Manresa, especialment la correspondència que mantenia amb l'alcalde de la ciutat, Lluís Prunés i Sató, que ho era entre el juliol de 1931 i el desembre 1932, el capità minimitza molt la revolta i les seves possibilitats d'èxit, també les seves conseqüències.

Amb tot cal tenir present que tant la versió de l'anarquisme com la del mateix capità de la Guàrdia Civil són esbiaixades des del punt de vista ideològic. Ni va ser una gran revolta ni va ser poca cosa. D'altra manera com s'explica el nombrós contingent de soldats, mossos d'esquadra i guàrdies civils mobilitats i, sobretot, els empresonaments, la duresa de les sentències i l'empresonament a

les presons africanes dels que hi van participar i també de dirigents anarquistes com Durruti que, tot i que no van tenir-hi res a veure, la situació es va aprofitar per expulsar-los lluny de Barcelona i, per tant, de la zona de perill.

La posició de la premsa de dretes és totalment esbiaixada i sense cap crèdit.

En tots els documents es parla de la revolució pacífica tant en la insurrecció com en la reparació inicial. Per què creu que va ser així pels dos bàndols?

Sí que va ser pacífica: no hi va haver morts ni ferits, i els revolucionaris que van ser capturats no van oposar resistència.

L'exercit i les forces d'ordre van arribar a Manresa, Sallent, Súria, Cardona, Berga i Sant Corneli acompanyats de la premsa, de tots colors polítics, i també fotògrafs per mostrar a tothom, també a la comunitat internacional, que la República sabia fer bé les coses.

Creu que els mitjans de comunicació van intentar amagar la revolta? I per què creu que en l'actualitat no s'estudien o se'n parlen aquests fets? No van ser prou rellevants?

La premsa no va amagar els fets, tot el contrari com hem explicat, però com que els anys republicans varen ser tan complexos, les notícies caducaven ràpidament: cop d'estat del general Sanjurjo, l'Estatut fou aprovat a les corts republicanes el 9 de setembre de 1932, després de ser fortament retallat per les corts espanyoles, expulsió dels Jesuïtes, secularització dels cementiris, la coeducació, la qüestió agrària, el novembre d'aquell any eleccions al parlament, la mort del President Macià...

Creu vostè que van ser més idealistes que realistes? Analitzant des de l'actualitat creu que la revolució del 32 podria haver triomfat?

Van ser idealistes, crec que sí, i també que no es donaven les condicions perquè el moviment triomfés. Com he explicat anteriorment, la proposta revolucionària no era compartida pels treballadors en vaga del sector tèxtils, i molt menys la resta de la població de les comarques del Berguedà i del Bages.

Rosa Serra Rotés
Setembre de 2024

6.3. Annex 3: Reproducció de les entrevistes realitzades

6.3.1. Entrevistes a persones més grans de 65 anys

Nom: Núria Calderer Pérez

Edat: 72 anys

Viu a la colònia actualment: No

Habitatge:

Com era la distribució de la teva casa?

Eren pisos no gaire grans, de 3, 4 habitacions i la majoria amb cuina-menjador integrat, i un petit servei (en els pisos més antics era únicament un WC) L'espai comú era la cuina o cuina menjador on es feien totes les activitats de la casa.

Vida social:

Quines activitats es realitzaven a la colònia?

A la colònia hi havia els serveis bàsics: escoles (de nens, nenes separats en primària i de pàrvuls (conjunt), diverses botigues d'alimentació, roba, sabateria...) perruqueries, bars, dos cinemes, un posteriorment més dedicat als infants i un per a adults, que a la vegada es convertia en sala de ball o teatre per festes assenyalades.

Hi havia un equip de futbol, una coral, una espècie d'esplai (només per a nenes) on es feien reunions setmanals amb jocs, s'aprenien cançons, es feien berenars i s'organitzaven colònies a Vilada a l'estiu. Els nens també tenien colònies d'estiu a Peguera organitzades per la parròquia.

Quines festes se celebraven a la colònia?

La Festa Major (16 de setembre, Sant Corneli, patró de la colònia), Santa Bàrbara 4 de desembre, patrona dels miners, Festes de Nadal (Nadal, Sant Esteve, Any Nou, Reis, Festes de Pasqua (la Palma, dijous i Divendres Sants, dia de Pasqua i Dilluns de Pasqua i 18 de juliol (que a la colònia es reconvertia en un dia de camp amb trobades de gran part de les famílies al bosc on es dinava i se sopava, hi havia ballades de sardanes amb cobla i activitats diverses.

Com era la relació entre els veïns?

Les relacions entre els veïns eren les típiques d'aquests tipus de poblets, una mica ambivalents, amb fort sentiment de comunitat entre grups determinats però també amb exclusions, fortes amistats, però també enemistats entre

alguns veïns i de vegades amb una interferència excessiva en les vides dels altres (malnoms, xafarderies...).

Hi havia un fort sentiment de comunitat?

En general, sí, potser no es vivia tant en el dia a dia, però sí quan hi havia algun esdeveniment: partits de futbol, festa major... i, especialment quan hi va haver vagues importants als anys 60.

Com us comunicàveu amb la resta de pobles?

El poble està situat a dalt d'una muntanya a uns 3 km de la carretera general. A mitjans i finals dels anys 50 pràcticament no hi havia cotxes, els miners i les dones que treballaven a la fàbrica havien de fer aquests quilòmetres (els miners menys, segons la mina on treballaven) caminant.

Quan jo era petita ja hi havia taxis de manera que per viatjar amb tren o autobús, un taxi et portava a la parada del transport públic a la carretera general. També hi havia un taxi que els dimarts, dijous i dissabtes feia el trajecte fins a Berga, sortida a les 9:00 h tornada a les 14:00 h. Berga és la capital de la comarca i s'anaven a fer les compres més importants i altres encàrrecs. Més tard un altre taxi feia el mateix servei dos dies a les tardes.

Als voltants dels anys 60 es va disposar de transport diari tant pels miners com per les treballadores de la fàbrica.

Baixant aquests 3 km hi havia autobusos diaris amb trajectes per tots els pobles de la comarca i fins a Manresa diverses vegades al dia, i tren fins a Barcelona amb 2 o 3 trajectes diaris d'anada i tornada. Després tot això es va perdre.

Serveis

Com era l'accés als serveis bàsics (aigua, llum, escombraries)?

Exceptuant dos blocs de pisos que s'havien fet als voltants dels 60 i alguns edificis on vivien els mestres, els capellans, el metge, i algun directiu, la resta no tenien aigua corrent i s'havien de proveir de les fonts que hi havia, una a cada barri. Per tenir aigua calenta s'havia d'escalfar directament al foc o també es disposava d'un petit dipòsit d'aigua que s'escalfava directament de la calor de la cuina quan es cuinava.

En general, els hiverns eren molt freds i per escalfar la casa hi havia estufes de carbó.

Els safareigs eren públics i n'hi havia a ambdós extrems del poble, les escombraries les havien de llençar cada família a diversos petits abocadors que hi havia a llocs força propers al poble. D'electricitat n'hi havia hagut al poble des de finals del s. XIX o primers del segle XX, primer amb petites fàbriques de gas i després amb la construcció d'una central elèctrica. Com que

l'electricitat era necessària per a les mines, va ser un dels primers pobles electrificats de la comarca.

El combustible emprat per les activitats quotidianes, era el carbó que el proveïa gratuïtament l'empresa amb lliuraments mensuals.

Quines botigues o comerços recordes?

Com que en aquell temps era una colònia molt dinàmica i amb molta població i llavors cada poble havia de ser autosuficient doncs els desplaçaments eren més difícils, hi havia diversos comerços.

A finals dels anys 50 recordo els següents: 1 forn de pa i productes relacionats, coques, croissants, algun pastís...; 3 carnisseries; 1 economat; 2 peixateries (obertes dimarts, dijous i dissabtes); 6 botigues de comestibles, algunes a més també venien articles diversos, 1 merceria; 1 sabateria; 1 botiga de mobles, robes, joguines i articles diversos; 3 perruqueries; 1 barberia; diverses modistes i broadores; 1 sastreria; 3 bars, un d'ells bar/restaurant; 1 quiosc on es venien diaris, revistes, llibres bàsics, material escolar bàsic, llaminadures...

Altres serveis que hi havia en el poble: 1 dispensari obert diàriament, amb metge i practicant que vivien a la colònia, 3 escoles, 2 cinemes, 1 biblioteca, l'església; 3 taxis; 1 biblioteca.

Tot s'ha de pensar de mida petita, dimensionat per una població de poc més de 1.000 persones.

Com era l'escola?

Hi havia tres escoles:

La de pàrvuls era una sala no gaire gran amb taules i cadires petites. S'aprenia a llegir, a començar a escriure, a pintar amb colors i alguna cançó. Era molt diferent dels actuals, seguien un model més semblant a les escoles de primària.

Les de primària, eren el que ara es coneix com a escoles rurals, unitàries, sense separació per cursos, tot i que l'ensenyament era adequat a cada nivell. Hi havia separació per sexes: escola de nenes i escola de nens. Totes dues varen tenir un mestre i una mestra titulars durant més de 20 anys, i amb molt d'interès en la formació dels nois i noies.

A l'escola de nenes, tot i que la formació es feia en castellà, els continguts, els llibres eren en castellà, les explicacions en les classes, generalment la mestra les feia en català, podies parlar, contestar amb català i l'idioma de relació amb la mestra era en català. Es posava més atenció en la lectura, escriptura i matemàtiques i també en la religió, cada dissabte es feia religió. A les tardes es feia costura, cada nena segons què volia: cosir, brodar, fer ganxet i mentrestant es resava el rosari, una nena cada dia era la què el dirigia. La religió estava molt valorada, es feia el mes de maig, que s'anava al bosc a buscar flors i es feia un altar, s'havia d'anar a missa cada diumenge (en ser un poble tan petit, la

mestra ho tenia ben controlat, perquè a les nenes ens feien posar al davant.) L'horari era de 9:00 h a 12:00 h i de 15:00 h a 17:00 h, però després es feia "conferència" de 18.00 a 20.00 que era un ensenyament més intensiu, no obligatori, però on assistíem la majoria de nenes. També hi havia escola els dissabtes al matí. No es feia gimnàstica.

Ja es feien sortides tres o quatre vegades a l'any, una era la del Dijous Llarder i una de tot un dia al final de curs, viatjant amb autocar a algun indret conegut de la comarca.

A l'escola de nenes els càstigs eren copiar 20 vegades, sortir a fora una estona, quedar-se sense pati o similars. No hi havia càstigs físics. Deien que a l'escola de nens el mestre era més sever i de vegades aplicava càstigs físics.

L'escola era una sala força gran, de grans finestrals, amb pupitres de dues places, amb un calaix per cada una. S'escrivia amb tinta i ploma i a cada pupitre hi havia un tinter.

Hi havia un armari gran que feia de petita biblioteca amb llibres per llegir a les hores de pati els dies que plovia o nevava o feia molt fred. Hi havia una estufa de carbó molt gran que escalfava bé l'escola.

En quina època consideres que es vivia millor a la colònia: a la dels teus pares, a la teva quan eres jove o a la dels teus fills o actual? Per què?

Depèn, penso que la meua va ser una bona època perquè la colònia estava viva, era dinàmica tenia els serveis necessaris i la vida era tranquil·la sense massa preocupacions, la dels meus pares crec que va ser pitjor per les mancances econòmiques derivades de la guerra probablement per les dificultats d'adaptació que varen haver d'afrontar la gent en un poble tan petit i que havien estat enfrontats en ambdós bàndols durant la guerra, quan a l'actual no puc comparar-la perquè no la conec prou i és tan diferent que és difícil establir comparacions.

Sobre els Fets de Fígols:

Coneixes els Fets de Fígols?

Els conec de manera superficial perquè mai no m'he documentat exhaustivament al respecte. Crec que van ser al voltant dels 1932 i a causa del malestar general i les condicions precàries que hi havia es va desencadenar una vaga general, iniciada per les dones de la fàbrica i seguida pels miners, molts militants de la CNT i la FAI que va tenir important ressò i va ser seguida per diversos pobles de la comarca.

Es parlava dels Fets de Fígols a casa teva?

A casa meva es parlava poc d'aquests fets i de la guerra en general, hi va participar un germà de la meva mare que va estar afiliat a la CNT i va participar amb certa rellevància durant la guerra i que després es va haver d'exiliar fins als anys 70.

No ho he contrastat massa amb els meus pares i tiets el perquè no es parlava sobre el tema perquè hi havia com una nebulosa al voltant d'aquella època i quan feia alguna pregunta em contestaven amb respostes molt generals "més val no saber-ho", "si ho sabessis", "que no torni", crec que hi havia por, por perquè el passat encara era recent, por per la possibilitat de represàlies i por perquè no es tornés a repetir una altra guerra. També probablement hi havia una resignació i progressiva adaptació a un nou model de vida en què perdien els ideals republicans, però tenien una estabilitat i una progressiva millora del nivell de vida quotidià.

També probablement hi havia una tendència a voler oblidar aquella etapa massa fosca, els homes havien participat en la guerra, les dones havien patit moltes penúries i l'angoixa de tenir els pares, parelles i fills en el front i crec que hi havia un interès de no voler traspassar-ho als fills, deixar-ho com a passat. Probablement, aquell oblit volgut els va permetre mirar endavant i fer-nos créixer feliços, despreocupats i sense rancúnies.

Nom: Amparo Miras Montalban

Edat: 92 anys

Viu a la colònia actualment: No, però mantén la residència i hi va sovint

Habitatge:

Com era la distribució de la teva casa?

Hi havia una entrada, la cuina de carbó i tres habitacions, una d'elles li dèiem el "cuarto xic". Recordo que no tancàvem la porta en clau, teníem un cordill i un passador. Ens banyàvem a l'aiguadera i amb un cubell. No hi havia aigua corrent i havíem d'anar a la font i al safareig a rentar la roba. També havíem d'anar a buscar carbó al túnel de la mina de Sant Josep.

Vida social:

Quines activitats es realitzaven a la colònia?

Hi havia moltes: cinema, teatre, ball, cantates, festes. També hi havia un equip de futbol molt bo.

També anàvem a missa cada diumenge i els divendres pel Sagrat Cor, que si no anaves la mestra, la Srta. Carme et castigava. I el mes de maig, com era el mes de Maria, li posàvem flors a la Mare de Déu i li dèiem poesies.

Quines festes se celebraven a la colònia?

Celebràvem les festes de Sant Corneli, Santa Bàrbara i Santa Llúcia que també se li deia la festa de les modistes, recordo que anaven amb un barret de cartró

Com era la relació entre els veïns?

Personalment, molt bona, tot i que hi havia també baralles.

Hi havia un fort sentiment de comunitat?

Sí, la gent de la colònia estava bastant unida i ens ajudàvem molt els uns als altres. Moltes vegades, els veïns eren com una família més.

Com us comunicàveu amb la resta de pobles?

Jo i la meva germana cosíem i teníem unes amigues de Sant Josep que venien caminant a fer-se els vestits a casa nostra. També solien venir a la perruqueria de Sant Corneli. Per altra banda, els de Vallcebre venien a comprar amb un burro i molts cops ens portaven cireres, i nosaltres anàvem també allà a comprar alguna cosa. Era una relació de comerç sobretot. Per exemple, el tiet Perico ja ens pujava la coca de Cercs per esmorzar algun dia.

Serveis

Com era l'accés als serveis bàsics (aigua, llum, escombraries)?

L'aigua l'havies d'anar a buscar a la font, no hi havia dutxes, el vàter en moltes cases estava a fora i a l'hivern i a la nit passaves molt fred quan hi havies d'anar, pensa que a Sant Corneli abans nevava moltíssim.

Les escombraries havies d'anar a llençar-les a una terrera, que estava lluny de la casa.

Quines botigues o comerços recordes?

A Serrat dels Bous hi havia una taverna, on també hi havia alguna llauna per comprar. També hi havia la botiga nova on venien menjar; al costat una botiga on venien roba, que tenien un aparador molt maco; una botiga de mobles; la botiga de la Rosor, que venia menjar; la cantina, que venien de tot: roba, fil, puntes, colònia... era dels Carreras, en Tonet i la María, allà compràvem la roba per folrar la caixa de quan algú es moria. També hi havia l'economat i la carnisseria que eren de l'empresa; l'escorxador, que estava on ara hi ha el bar pic i pala; el dispensari; el Federico Soler que venia el carburo de la mina; al costat de l'escorxador hi havia una botiga del Canalet on venia licor. En canvi, recordo que la llet no la venien en cap botiga, la senyora Emilia s'encarregava de portar la llet a cada casa, era molt xerraire. I aleshores, cada tarda anava

amb la Pepeta al Jou a tornar les lleteres, i aprofitàvem per quedar-nos a jugar allà. Recordo que en el Jou hi havia un xai que ens perseguia quan corríem, jo li tenia molta por i havia plorat molts dies pel xai aquell. Però després ens el vam menjar per fer el bateig d'un nen que acabava de néixer.

També recordo el senyor Rovira i el Tuies que portaven bots de vi.

Com era l'escola?

Érem uns 100 alumnes amb una mestra. Entràvem a les 8 i sortíem a la 1, i després a la tarda tornàvem de 3 a 5. Després anàvem a doctrina que ens feien pujar una costa i ràpid perquè passaven llista i si no arribaves a l'hora et castigaven. Aleshores, fèiem la missa amb el mossèn Balaguer. A l'escola, els mestres et castigaven de seguida i pegaven.

Sobre els Fets de Fígols:

Coneixes els Fets de Fígols?

Sí.

Es parlava dels Fets de Fígols a casa teva?

El meu pare no parlava gaire d'això, però el meu tiet Salvador que era de la CNT ens explicava quan anaven a les reunions que es trobaven a la Casa Blanca i a boscos. L'any 1932, quan es va fer la revolució, es van situar armats amb l'escopeta a la mitja taronja, per espiar a l'exèrcit que pujava i van fer com unes barricades amb sacs i pernils (era molt exagerat el meu tiet), i coneixen els Fets de Fígols, com "la revuelta de los jamones".

Nom: Ana María i Maria Lluïsa Pérez Miras

Edat: 70 i 65 anys respectivament

Viuen a la colònia actualment: No, però mantenen la residència i van sovint

Habitatge:

Com era la distribució de la teva casa?

Al principi la primera casa que vam tenir no hi havia aigua, però quan érem petites ens vam canviar de casa a uns pisos que l'empresa havia fet nous i ja hi havia aigua corrent, lavabo dins de casa, dutxa i aigua calenta que escalfàvem amb carbó.

A casa hi vivíem el pare, la mare, la iaia, la tieta, una cosina durant un any perquè els seus pares van anar a Barcelona a treballar i nosaltres dues.

A l'Ana María a 10 anys la van internar a Berga per estudiar amb les monges i més tard hi va anar també la Maria Lluïsa.

Érem molta gent i teníem normalitzat que en un llit dormíssim dues o tres persones capiculades i que en una habitació hi hagués tres o quatre llits.

Vida social:

Quines activitats es realitzaven a la colònia?

Anàvem a missa, a rosari i a doctrina i a l'època del mossèn Enric, a doctrina ens feien ballar el "Joan Petit quan balla".

Jugàvem al carrer a córrer o a cases d'amics i el diumenge a la tarda anàvem al cinema.

De jovenetes van obrir un centre cívic de joves allà a l'escola, i anàvem al cinema. Més tard van tancar el cinema, i va venir l'època del cotxe i amb aquest anàvem a les festes majors dels altres pobles, perquè a Sant Corneli ja s'estava despoblant i cada vegada hi havia menys activitats a fer.

Quines festes se celebraven a la colònia?

El 18 de juliol als pins. Celebràvem l'alçament del Franco, si no el celebraves et castigaven. El 26 de juliol per Sant Jaume anàvem a la Font de les Carotes a passar el dia amb la família: tiets, cosins... i també fèiem moltes "fontades" que consistien a anar diverses famílies i amics a les fonts on fèiem dinars a la brasa i passàvem el dia.

Com era la relació entre els veïns?

La relació en els nostres temps era bona i cordial.

Hi havia un fort sentiment de comunitat?

En aquells moments ja s'estava perdent una mica, la gent ja anava més a la seva.

Com us comunicàveu amb la resta de pobles?

En disposar ja de cotxe, el jovent sortíem més i ens relacionàvem amb el jovent dels pobles veïns, sobretot anàvem a La Pobla, Guardiola Vallcebre. A Berga no anàvem perquè llavors quedava molt lluny.

Serveis

Com era l'accés als serveis bàsics (aigua, llum, escombraries)?

Quan ens vam canviar de casa ja disposàvem d'aigua, aigua calenta i dutxa.

Quines botigues o comerços recordes?

Hi havia l'economat, la botiga de la Florentina, la carnisseria, el forn, la peixateria, la sabateria i la cantina.

També pujaven els marxants (com unes parades del mercadet) que venien roba un cop al mes.

Com era l'escola?

Nosaltres vam anar a l'escola del poble fins als 10 anys i després ja vam anar amb les monges a Berga.

Hi havia una classe de pàrvuls, nens i nenes fins als 5 anys, i després ja ens separàvem i hi havia una classe per a les nenes i una altra per als nens. Estàvem dels 6 als 14 anys tots a la mateixa classe, els més petits estaven a la banda de l'esquerra, i els més grans a la dreta.

Hi havia un mestre, el Sr. Xandri que ensenyava mecanografia i comptabilitat.

Anàvem els dissabtes al matí a l'escola també.

En quina època consideres que es vivia millor a la colònia: a la dels teus pares, a la teva quan eres jove o a la dels teus fills o actual? Per què?

Resposta Maria Lluïsa: Els meus pares van tenir una vivència més bona perquè eren tots una pinya: una pinya familiar, una pinya amb els amics, una pinya amb els companys de feina. Quan jo hi vaig viure, m'ho vaig passar molt bé perquè tenia els meus amics, l'escola, aficions, però va ser fins als 14 anys. Ara no té res a veure amb la situació actual.

Resposta Anna Maria: vaig viure fins als 10 anys i vaig ser molt feliç fent tot el que feien tots els nens i nenes: anava a l'escola, jugava amb les meves amiguetes, però a partir d'aquesta edat vaig anar amb les monges a Berga i quan tornava estava una mica descol·locada, ja que no era ni d'aquí ni d'allà. Pel que explicaven els meus pares, ells van tenir una vida més social i més compromesa.

Sobre els Fets de Fígols:

Coneixes els Fets de Fígols?

Sí.

Es parlava dels Fets de Fígols a casa teva?

A casa dels Fets de Fígols no es va parlar gaire, els nostres pares eren uns nens quan van passar, però sí que un dels germans del nostre pare, que ja era una miqueta més grandet va participar-hi.

6.3.2. Entrevista a persones entre 30 i 64 anys

Nom: Gema Espejo Castilla

Edat: 59 anys

Viu a la colònia actualment: Sí

Habitatge:

Avui dia, la distribució dels espais dels pisos de la colònia és com els de la ciutat?

Sí, és igual.

Trobes alguna dificultat en relació amb l'habitatge? (escalfament, aigua, etc.)

No, cap.

Vida social:

Quines activitats fas?

Vaig al gimnàs i camino.

Les pots fer a la colònia?

Anar al gimnàs no, però caminar; sí.

Hi ha bars, cinemes, teatre a la colònia?

Només hi ha un bar i un restaurant.

Com és la relació entre els veïns?

En general, bastant malament. Hi ha problemes de territori perquè la gent s'apropia dels espais i entren en conflicte i en temes de drets perquè hi ha una manca de regulació i tothom es creu que té drets sobre espais que en principi són públics, però se'ls fan privats. També hi ha moltes enveges.

Hi ha un fort sentiment de comunitat?

No, no hi ha aquest sentiment, hi ha bastant individualisme

Quines festes o celebracions hi ha?

La Festa Major i Santa Bàrbara

Serveis:

Com és l'accés als serveis bàsics (aigua, llum, escombraries)?

Bé, com a la ciutat.

Has anat a l'escola a la colònia?

Només vaig fer el preescolar perquè després la meva família es va traslladar fora de la colònia.

Hi ha botigues o comerços a la colònia?

Només el Pic i Pala, poca cosa.

Has d'anar sovint a altres poblacions per necessitat?

Sí.

Per quins motius hi vas: metges, compres, oci...?

Per anar al gimnàs, per comprar, per anar al metge, quasi per tot.

A quines poblacions hi vas?

A Berga i a Barcelona.

Marxaries a viure a algun altre lloc?

Sí, a Barcelona.

Per què has tornat a viure a la colònia?

Per necessitat, perquè vaig plegar de l'empresa, vaig llogar el pis de Barcelona on vivia i vaig anar a viure el pis d'aquí que tenia els meus pares, no sabia ben bé què fer. Aquí es venien uns pisos i vaig decidir comprar-los per llogar-los i finalment els vaig dedicar a turisme rural, i això suposava viure a la colònia. Va anar com una mica rodat tot.

Què trobes a faltar més?

La vida cultural.

Canvis al llarg dels anys:

Quins són els canvis més importants que has vist que han passat a la colònia?

Jo només venia a l'estiu a casa de l'àvia, però hi havia molts nens al carrer que ara no hi són, recordo molt com les veïnes sortien al carrer a parlar a la tarda,

recordo anar al safareig amb la meua àvia a rentar roba i a buscar aigua a la font. Era una vida molt de poble.

A les cases, el vàter estava fora de casa. Ara, les cases tothom se les ha condicionat com qualsevol casa de ciutat, l'aigua i el lavabo. També, actualment hi ha molt poca gent a la colònia.

Recordo l'olor al carbó, quan queies et rebentaves els genolls, anaves a la muntanya a berenar i amb un sac i una corda et feies un gronxador... I ara no passa res de tot això.

Què en penses d'aquests canvis?

Les comoditats són bones, i quant a la gent, no deixa d'estar en consonància amb el que passa a altres pobles.

El tancament de les mines va ser molt decisiu perquè Sant Corneli s'hagi convertit amb el que és ara.

En quina època consideres que es vivia millor a la colònia: a la dels teus pares, a la teua quan eres jove o a l'actual?

Crec que la gent era més feliç a l'època dels meus pares quan eren joves, tot i que tenien més mancances. Tothom tenia el mateix i evitava enveges i tampoc la gent no desitjava altres coses. Era una època que la gent anava a millor. Ara és una època més competitiva, amb més estrès i la sensació de felicitat no és tan forta.

Sobre els Fets de Fígols:

Coneixes els Fets de Fígols?

Si

Es parlava i com es parlava dels Fets de Fígols a casa teua?

No.

Nom: Antonio García Díaz
Edat: 61 anys
Viu a la colònia actualment: Si

Habitatge:

Avui dia, la distribució dels espais dels pisos de la colònia és com els de la ciutat?

Si, és igual.

Trobes alguna dificultat en relació amb l'habitatge? (escalfament, aigua, etc.)

No, el pis està molt bé.

Vida social:

Quines activitats fas?

Treballar, anar amb moto, anar a l'hort, sortir a caminar...

Les pots fer a la colònia?

Sí.

Has anat a l'escola a la colònia?

Sí, fins als 12 anys a Sant Corneli i després a COPISA.

Hi ha bars, cinemes, teatre a la colònia?

Només un bar i un restaurant. No tenim ni cinema ni teatre, però quan jo era petit hi havia un cinema

Com és la relació entre els veïns?

És bona, però hi ha alguns problemes de convivència.

Hi ha un fort sentiment de comunitat?

No, ara no, abans sí que hi havia un sentiment més fort de pertànyer tots a la mateixa comunitat.

Quines festes o celebracions hi ha?

Festa Major, Santa Bàrbara i els Reis.

Serveis:

Com és l'accés als serveis bàsics (aigua, llum, escombraries)?

Bé, tots els pisos tenen aigua i llum i el servei de recollida d'escombraries és el porta a porta.

Has anat a l'escola a la colònia?

Sí, fins als 12 anys a Sant Corneli i després a COPISA.

Hi ha botigues o comerços a la colònia?

Només el Pic i Pala, que té les coses més imprescindibles, però normalment anem a Berga o a Guardiola a comprar.

Has d'anar sovint a altres poblacions per necessitat?

Sí.

Per quins motius hi vas: metges, compres, oci...?

Per a anar al metge i per anar a comprar.

A quines poblacions hi vas?

Sant Jordi i Berga bàsicament.

Marxaries a viure a algun altre lloc?

No, aquí estic molt a gust.

Canvis al llarg dels anys:

Quins són els canvis més importants que has vist que han passat a la colònia?

Ha canviat molt, un 92%. Abans hi havia cinema, botigues, ara no. Tampoc hi ha canalla i molt poc jovent. Nosaltres jugàvem al carrer i ara els pocs que hi ha estan a casa jugant amb els mòbils.

Què en penses d'aquests canvis?

Són canvis que han anat cap a malament.

En quina època consideres que es vivia millor a la colònia: a la dels teus pares, a la teva quan eres jove o a l'actual?

Quan jo era jove, amb 8-10 anys que jugàvem molt al carrer.

Sobre els Fets de Fígols:

Coneixes els Fets de Fígols?

No.

Es parlava i com es parlava dels Fets de Fígols a casa teva?

No es parlava.

Nom: Ramona Casals Sánchez

Edat: 56 anys

Viu a la colònia actualment: Sí

Habitatge:

Avui dia, la distribució dels espais dels pisos de la colònia és com els de la ciutat?

Sí, és igual

Trobes alguna dificultat en relació amb l'habitatge? (escalfament, aigua, etc.)

No, avui dia en els pisos tenim totes les comoditats.

Vida social:

Quines activitats fas?

Vaig al gimnàs i a fer manualitats.

Les pots fer a la colònia?

No.

Hi ha bars, cinemes, teatre a la colònia?

Ara només hi ha un bar i un restaurant.

Com és la relació entre els veïns?

Hi ha problemes com en qualsevol comunitat.

Hi ha un fort sentiment de comunitat?

No, només un nombre petit de les persones que són de la colònia participen en els actes que es fan, hi ha més comunitat amb les persones que havien viscut a Sant Corneli i ara només venen de vacances i les que venen de fora que amb els del mateix poble. Fins i tot a la Festa Major va poca gent del poble.

Quines festes o celebracions hi ha?

La Festa Major el Museu Santa Bàrbara també organitza alguna festa, i Santa Bàrbara.

Serveis:

Com és l'accés als serveis bàsics (aigua, llum, escombraries)?

Bé, com a la ciutat. Per a la recollida de les escombraries aquí existeix el porta a porta.

Has anat a l'escola a la colònia?

Sí, fins a 4t d'EGB, després ja no podíem seguir a Sant Corneli i havíem d'anar a Sant Salvador i després a COPISA.

Hi ha botigues o comerços a la colònia?

El Pic i Pala és un bar que també fa de botiga on pots trobar productes d'alimentació.

Has d'anar sovint a altres poblacions per necessitat?

Sí.

Per quins motius hi vas: metges, compres, oci...?

Per metges, per comprar, per anar al gimnàs i a fer les manualitats, per anar al cinema.

A quines poblacions hi vas?

Per anar al metge a Sant Jordi, per anar al cinema a Manresa i per tota la resta a Berga.

Marxaries a viure a algun altre lloc?

No, en aquests moments.

Canvis al llarg dels anys:

Quins són els canvis més importants que has vist que han passat a la colònia?

Ha canviat molt. Ara hi ha molta menys gent, tampoc hi ha botigues, ni escola ni metge.

Què en penses d'aquests canvis?

Penso que és molt trist.

En quina època consideres que es vivia millor a la colònia: a la dels teus pares, a la teva quan eres jove o a l'actual?

Quan era jove perquè m'ho passava molt bé.

Sobre els Fets de Fígols:

Coneixes els Fets de Fígols?

Si

Es parlava i com es parlava dels Fets de Fígols a casa teva?

No gaire.

6.3.3. Entrevista a adolescents

Nom: Bernat Placeres Casals

Edat: 16 anys

Viu a la colònia actualment: Sí

Estàs treballant o estudies?

Estic estudiant un batxillerat científic

Has estudiat o estàs estudiant a la colònia algun curs?

He estudiat durant la primària a Sant Jordi i a l'ESO i al batxillerat a Berga. A la colònia no hi ha cap escola.

Què vols fer en un futur pròxim?

M'agradaria treballar d'enginyer, o bé tenir algun treball relacionat amb el meu medi actual, amb boscos i similars.

Quines activitats fas actualment durant la setmana?

Faig futbol i anglès. També ajudo als meus pares en l'activitat de ramaderia extensiva bobina.

Les pots fer a la colònia?

El futbol i l'anglès ho faig fora del poble.

Què fas el cap de setmana?

Acostumo a estudiar i, si puc, algun dia surto amb els amics de Berga o Sant Jordi, ja que a Sant Corneli només som dos de la nostra edat.

Surts amb amics/amigues de la colònia?

Sí, a l'estiu, per Setmana Santa, Tots Sants, els ponts. És a dir, quan pugen els que viuen fora, però hi tenen una casa.

Has d'anar sovint a altres poblacions per necessitat?

Sí, ja que a Sant Corneli només hi ha una botiga

Per quins motius hi vas: compres, metges, oci...?

Per fer la compra setmanal, per socialitzar, per les extraescolars, pels estudis, he de sortir de la colònia i anar sobretot a Berga.

A quines poblacions sols anar?

Sobretot a Berga.

T'agradaria quedar-te tota la vida a la colònia? Per què?

No la veritat, a Sant Corneli no hi ha jovent i ningú està estenent la població. Preferiria viure a un poble a prop que tingui els mínims per poder viure còmodament.

Coneixes els Fets de Fígols?

Sí.

Es parla i com es parla dels Fets de Fígols a casa teva?

Quasi mai s'ha parlat, no és un tema actual.

Nom: Joel Tomás

Edat: 17 anys

Viu a la colònia actualment: Si

Estàs treballant o estudies?

Estic estudiant

Has estudiat o estàs estudiant a la colònia algun curs?

No.

Què vols fer en un futur pròxim?

Poder estudiar un grau superior de fusta i mobles.

Quines activitats fas actualment durant la setmana?

No faig cap activitat extraescolar.

Les pots fer a la colònia?

-

Què fas el cap de setmana?

Quedar amb els amics i sortir per Sant Corneli.

Surts amb amics/amigues de la colònia?

Durant la setmana no, ja que només pugen els caps de setmana.

Has d'anar sovint a altres poblacions per necessitat?

Sí.

Per quins motius hi vas: compres, metges, oci...?

Per motius d'estudis.

A quines poblacions sols anar?

A Berga.

Coneixes els Fets de Fígols?

Sí que conec els fets de Fígols per diferents raons, la 1a és que a 4 d'ESO vam parlar i estudiar una mica sobre el tema i també perquè m'agrada la història i el fet que passes un fet tan important aquí dalt li vaig voler fer una ullada.

Es parla i com es parla dels Fets de Fígols a casa teva?

A casa meva no se'n parla.

6.3.4. Entrevista a persones que han treballat a la mina

Nom: Nicolás García Díaz

Edat: 69 anys

Viu a la colònia actualment: Si

En quins anys vas treballar a la mina?

Vaig treballar en dos períodes, des de 1973 a 1975, vaig anar a la mili i després des de 1977 fins que van tancar. Després vaig anar a treballar a les mines de

potassa de Sùria, després d'un temps de fer de camioner. En total vaig treballar 31 anys.

Quants anys teníeu quan vau entrar?

18 anys.

Quines feines fèieu a la mina?

Feia de picador. Els picadors fèiem galeries perquè l'explotació de carbó es pogués fer.

Quina era la jornada laboral?

8 hores, en torns rotatoris: matí, tarda i nit; però era normal fer 2 hores extres que es deien "el cuco" per cobrar una mica més.

La jornada laboral, va variar durant els anys que vau treballar?

No.

Quines condicions laborals tenien? Salaris, horaris, vacances...

Els salaris eren molt baixos, les condicions de treball, sobretot al principi eren dolentes, ja que treballàvem dissabtes i tot i gairebé no teníem vacances. Existia un comitè d'empresa, però era fet per la mateixa empresa, és el que es deia "comitè vertical". Tot això va canviar sobre el 1978 que els treballadors vam poder fer un comitè.

Hi havia suficients sistemes de seguretat?

Quan vaig començar a treballar no, només portàvem un casc de cartó amb rebló, no portàvem ni calçat de protecció ni res. Sempre he passat molta por a la mina, si senties qualsevol espetec, el cor et donava un tomb pensant que tot s'ensorraria.

Al llarg dels anys es van millorar les condicions de treball?

A partir de l'accident de 1975, la mina va guanyar en seguretat: disposava d'uns aparells que mesurava el gas grisú, van canviar també els ventiladors, etc. I a partir de 1978, amb la creació del comitè d'empresa vam anar aconseguint millors sous, dissabte de festa, 1 mes de vacances, que no es treballés a preu fet... Treballar a preu fet portava que treballessis molt de pressa i a vegades amb menys mesures de seguretat per cobrar més. En aquests anys teníem una gran mesura de pressió que era la vaga. El 1977, ens vam tancar a la mina 8 dies i anys abans també. El mossèn Víctor, mossèn de Sant Corneli, ens ajudava portant mantes i menjar, arriscant-se, fins i tot una vegada la guàrdia civil el van apuntar amb una pistola al cap. El van castigar traient-li la ració de carbó que li donaven i la paga.

Recordeu algun accident que s'hagi produït a la mina?

L'accident tan greu que va haver-hi el 1975, on jo vaig perdre un germà, als anys 80 també va haver-hi un ensorrament, jo vaig quedar colgat de carbó.

Quina era la relació dels miners amb la companyia minera?

Normal, treballàvem a canvi d'un sou.

La companyia proporcionava algun servei a més de l'habitatge?

Durant uns anys va proporcionar autobusos per anar a la feina, també la roba i les sabates de seguretat, però no sempre va ser així.

Coneixes els Fets de Fígols?

Poca cosa.

Es parlava i com es parlava dels Fets de Fígols a casa teva?

No en parlàvem.

Nom: Salvador Quiñonero Navarro

Edat: 82 anys

Viu a la colònia actualment: Si

En quins anys vas treballar a la mina?

Des del 1968 fins al 1989, també vaig treballar al cel obert.

Quants anys teníeu quan vas entrar?

14 anys i vaig entrar a treballar a la "Ilímpia"; després vaig treballar per Carbons de Berga, S.A. pintant els pisos de la colònia, els rètols i el que fes falta. Al final vaig entrar a la mina perquè es cobrava més i em volia casar.

Quines feines fèieu a la mina?

Feia de maquinista de tracció. Transportava carbó i gent entre explotacions i també vaig fer de vagoner a la mina de Sant Josep, a la 105.

Quina era la jornada laboral?

8 hores, en torns rotatius; però al cel obert l'empresa obligava a fer 12 h.

La jornada laboral, va variar durant els anys que vas treballar?

No.

Quines condicions laborals tenien? Salaris, horaris, vacances...

De primer, només teníem el diumenge de festa i no teníem vacances o molt poques. Amb els convenis vam aconseguir el dissabte de festa i tenir més vacances i un millor sou.

Hi havia prou sistemes de seguretat?

No. Després de l'accident de la mina de 1975 es van anar posant més sistemes de seguretat.

Al llarg dels anys es van millorar les condicions de treball?

El canvi va ser arran de l'accident de 1975, que es va millorar la seguretat i més tard amb el nou conveni es van millorar les condicions de treball.

Recordeu algun accident que s'hagi produït a la mina?

El 1973 va haver-hi un accident on van morir 6 persones i va haver-hi 3 o 4 ferits greus. Va ser a causa d'un ensorrament i el 1975 quan va haver-hi la mort de 30 miners per una acumulació de grisú durant el cap de setmana que no van deixar engegats els ventiladors.

Quina era la relació dels miners amb la companyia minera?

Els treballadors per a l'empresa érem un número.

La companyia proporcionava algun servei a més de l'habitatge?

Al principi no, però amb els anys va proporcionar roba, botes de seguretat, transport per arribar a la mina.

Coneixes els Fets de Fígols?

He sentit a parlar.

Es parlava i com es parlava dels Fets de Fígols a casa teva?

No en parlàvem. La meva família va arribar a la comarca molt després d'aquests fets.

